

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaal- ja haridusteaduskond

Ajakirjanduse- ja kommunikatsiooni instituut

**E-EESTI 2000-2012 VÄLISMEEDIA JA EKSPERTIDE
VÕRDLUSES**

Magistritöö

Koostaja: Kaia Prillop

Juhendaja: Kristina Reinsalu, PhD

Tartu 2012

Sisukord

Sissejuhatus	3
I Teoreetiline raamistik	7
1.1 Infoühiskonna arengu teoreetiline raamistik	7
1.2 e-riigi arenguga seotud teooriate raamistik	11
1.3 Avalike teenuste osutamise reorganiseerimine informatsiooniajastul.....	14
1.4 E-riigi definitsioonist.....	16
1.5 Infoühiskonna areng Eestis.....	20
1.6 Eesti e-riik uurimisteemana	25
II Metoodika	27
2.1 Uurimisülesanded	27
2.2 Uurimisküsimused	27
2.2.1 Uurimisküsimused välismeedia kontentanalüüsi jaoks	27
2.2.2 Uurimisküsimused kvalitatiivse intervjuude analüüsi jaoks.....	28
2.3 Meetodite valik	28
2.3.1 Kontentanalüüs	28
2.3.2. Semi-struktureeritud ekspertintervjuu meetod.....	29
2.3.3 Tekstide kvalitatiivne analüüsi meetod.....	29
2.4 Metoodika.....	31
2.4.1 Kontentanalüüsi valim	31
2.4.2 Intervjueeritavate valiku kriteeriumid ja valim.....	32
2.5 Uurimuse käik.....	33
2.5.1 Kontentanalüüs	33
2.5.2 Kvalitatiivne analüüs	33
III Tulemused	34
3.1 Kontentanalüüsi tulemused.....	34
3.2 Kvalitatiivse analüüsi tulemused	47
IV Järeldused ja diskussioon	63
Eesti e-riik 2000-2012 välismeedias ja ekspertide võrdluses	63
Eesti e-riigi alane kommunikatsioon 2000-2012 meedia ja ekspertide võrdluses.....	67
Ettepanekud edasisteks uuringuteks	72
Kokkuvõte	73
Summary	75
Kasutatud kirjandus:.....	77
LISAD	82
Lisa 1: Meediatekstide kodeerimistabel.....	82
Lisa 2: Ekspertide käsitluse kodeerimistabel e-riigi üldisest olemusest	90
Lisa 3: E-riik “pakkuja” versus “tarbija” seisukohast, kodeerimistabel	91
Lisa 4: E-riik pakkuja versus tarbija seisukohast, kooditabel	93
Lisa 5: Eesti e-riigi eduloo võimalike käsitluste kodeerimistabel	94
Lisa 6: Eesti e-riigi eduloo olemuse kodeerimistabel	98
Lisa 7: Eesti saadav kasu e-riigi eduloost kodeerimistabel.....	102
Lisa 8: E-riigiga seotud kommunikatsiooni juhtimise kodeerimistabel	104
Lisa 9: E-riigiga seotud ekspertide intervjuude vestluskava.....	107
Lisa 10: E-riigiga seotud meedia- ekspertide intervjuude vestluskava.....	107

Sissejuhatus

1945. aastal kirjutas USA president Franklin Roosevelt'i teadusminister Vannevar Bush oma essees „As We May think“ järgmist: „Teises maailmasõjas aitasid teadus ja tehnoloogia kaasa suurimale hävitustööle, mida inimkond kunagi näinud on. Uuel saabuval ajajärgul saab nendest kahest aga suurim teadmiste edasiviimise mootor, mida maailm kunagi tunnistanud. Maailm on jõudnud odavate, ent töökindlate ja keeruliste tehnoloogiliste vahenditeni, mille kasutamise tulemusena peab midagi suurt juhtuma“ (Garson 2006: 3).

Teadusminister ei eksinud. 2012. aastal elame me informatsiooni juhtimisel kulgevas ühiskonnas, mida võib nimetada e-ühiskonnaks. Meie igapäevaeluga on lahutamatult seotud sellised mõisted nagu Internet, *online*-teenused, e-valimised või e-riik. E-riigile omistati esimest korda võimas avalik tähendus 1993. aastal, mil Valge Maja informeeris avalikkust elektroonilise kirja otse edastamise võimalusest president Clintonile.

Alates esimese riigiülese infopoliitilise dokumendi vastu võtmisest 1998. aastal, on Eesti läbi teinud mastaapse arengu infotehnoloogia vallas ja arendanud efektiivselt infoühiskonnale omast mõtlemis- ja käitumisidentiteeti. Eesti e-riigi edu põhineb riigi ja erasektori koostööl info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vallas ning sisaldab selliseid märksõnu nagu Tiigrihüppe Programm, valitsuse e-kabinet, X-tee, e-valimised, e-kool, e-maksuamet jne. Tegemist ei ole kaugeltki mitte ammendava loeteluga, vaid seda võiks jätkata mitmete innovaatiliste lahendustega, mille eesmärgiks on riigi ja kodaniku üksteisele lähemale toomine ja selle suhtluse edendamine.

President Ilves on samuti öelnud, et Eesti edu taasiseseisvumise järgselt sai tekkida just infotehnoloogilise arengu läbi. “1990-ndatel paljuski "nullist" alustanud ja rahvusvaheliselt konkurentsi mitte pakkuva majandusega tuli meil mõelda julgelt. Meid aitas valikute tegemisel arusaamine, et okupatsioonist tingitud mahajäämust on võimalik ületada eeskätt innovatiivselt tegutsedes, arusaamine, et Eesti jaoks pole infotehnoloogia mitte võimalus, vaid hädavajadus, et suudaksime oma rahvaarvuga riiki üleval pidada ja maailmas nähtavad olla” (Ilves 2012).

Eesti on e-riigina suutnud maailmas valdkonna ekspertide seas kindlasti nähtav olla. Olgu

selle tõestuseks kasvõi 2007. aasta küberründed Eesti infosüsteemide vastu, mis algatasid maailma juhtivate riikide seas diskussiooni riikide haavatavusest IT abil ning tõid päevakorda ühtse koostöö olulisuse küberjulgeoleku tõhustamises.

Vastukaaluks suurele eduloole on hakanud aga järjest enam kõlama mõte, et Eesti on e-riigina oma liidripositsiooni kaotamas. Teadmiste- ja teenustepõhisele majandusele on iseloomulik tehnoloogiliste muutuste ja innovatsiooni pidev ajakohastamise vajadus, millega Eesti ei ole e-riigi jätkusuutlikkuses kahtlejate hinnangul suutnud sammu pidada. Ekspertide hinnangul on üheks näitajaks, mis Eesti arengut e-riigina pärsib, kvalifitseeritud tööjõu puudus ja infotehnoloogia alase kõrghariduse piiratud areng. Samuti heidetakse ette e-riigi keskse koordineerimise puudumist.

Eduloos kahtlejatele annavad ainet ka mõningad ülemaailmsed raportid. Näiteks paiknes Eesti 2008. aastal avaldatud Maailma Majandusfoorumi globaalses infotehnoloogia raportis kõrgel 18. kohal. 2012. aasta langes Eesti samas ettekandes juba 24. kohale (Dutta & Mia 2011). Kas taolised raportid peegeldavad ka tegelikku paigalseisu e-riigi arengus ja selle eduloo kestlikkuses, vajab minu hinnangul sisulist lähenemist ja põhjalikumat analüüsi.

Avalikkuses sümboliseerib Eesti e-riigi staatus innovaatilisi lahendusi IKT kasutamisel. Käesolev magistritöö põhineb Mälkia ja Savolaineni (2004) teoorial e-riigi tekkimisest, millele on omane teadmiste ja informatsiooni rolli muutus ühiskonnas, sotsiaalsete organisatsioonide ning nende vaheliste koostöövormide muutus, globaliseerumine ning uute info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate kasutuselevõtt.

2011. aastal õnnestus mul osaleda e-riigi suveülikoolis Serbias, mille eesmärgiks oli parimate praktikate ja kogemuste jagamine Euroopa Liidu liikmesriikide üliõpilaste vahel. Mul oli hea meel tõdeda, et välisüliõpilased väljendasid arvamust Eestist kui edukast e-riigist. Eelkõige põhines selline arvamus tudengite endi kogemusel seoses Eestiga. Välja toodi peamiselt tasuta traadita Interneti levikut, mida enamikus Euroopa riikides sellisel kujul ei eksisteeri ning võimalust hääletada kohalike omavalitsuse või parlamendi valimistel arvuti vahendusel kodunt lahkumata. Suveülikooli raames avanes mul lisaks võimalus osaleda suveülikooliga paralleelselt Belgradis toimunud EuroDig 2011 konverentsil, mis toimub kord aastas üle maailma ning mille fookus on suunatud Interneti ja e-riigiga seotud teemade arutelule.

Positiivne oli asjaolu, et mitmed e-riigist ettekande teinud välisekspertid mainisid oma esitluses Eestit kui e-riiki, kelle teised riigid võiksid ja peaksid seadma e-riigi arendamisel eeskujuks just selles osas, milliseid avalikke e-teenuseid riik kodanikele pakkuda võiks.

Tulenevalt suveülikoolis Eesti e-riigi osas saadud positiivsest vastukajast, on magistritöö eesmärgiks uurida e-riigiga seotud tegelikku kuvandit välismeedias ja ekspertide seas: Kuidas on Eesti e-riiki kajastatud aastatel 2000-2012 USA ja Suurbritannia meedias. Lisaks see, kuidas näevad sellesse ajavahemikku kuuluvaid Eesti e-riigiga seotud sündmusi Eesti e-riigi eksperdid ning meedia asjatundjad. Oluline võrdluskoht on, kas meedia nägemus Eesti e-riigist langeb kokku ekspertide hinnangute ja isikliku kogemusega. Samuti on vaatluse all see, kuidas on meedia hinnangul toimunud Eesti e-riigi presenteerimine ehk kes on peamised kõneisikud ning kuidas tajuvad e-riigiga seonduvat kommunikatsiooni eksperdid.

Kuna e-riigi kohta eksisteerib erinevaid definitsioone, milles ühelt poolt seatakse esiplaanile tehnoloogiate kasutamise abil efektiivsema riigi arendamine, teisalt kodanike osaluse suurendamine, arutletakse magistritöös ka selle üle, mida e-riik välismeedia ja ekspertide võrdluses tähendab.

Magistritöö teema on aktuaalne eelkõige seetõttu, et seni puuduvad uuringud, mis käsitleksid Eesti e-riigi analüüsi välismeedias või ekspertide ringkonnas. Eesti avalikkuses ja meedias tõstetakse Eestit sageli esile kui kõrgelt arenenud e-riiki, kes on eeskujuks ka mitmetele maailma suurriikidele, kuid teadmata on, kas seda arvamust jagavad ka e-riigiga seotud eksperdid ja välismeedia.

Käesolev töö koosneb kolmest peatükist, millest esimene sisaldab teoreetilist raamistikku. Esmalt vaatlen infoühiskonna kujunemist, kuna magistritöö lähtub eeldusest, et e-riik on infoühiskonna tulem ning infoühiskonnale iseloomulikud tunnused e-riigi tekkimise eelduseks. Seejärel analüüsin e-riigi arengut Eestis. Selleks, et oleks selgelt piiritletud, mida on käesolevas töös e-riigina käsitletud, on esimeses peatükis välja toodud peamised e-riigi kasutusel olevad definitsioonid maailmas, Euroopa Liidus ja Eestis ning nende peamised võrdluse aspektid.

Magistritöö teine peatükk tutvustab magistritöö uurimisküsimusi, metoodikat ning selle valiku kriteeriume. Kolmas peatükk toob välja meedia kontentanalüüsi ja ekspertintervjuude kvalitatiivse analüüsi tulemused ning viimane peatükk magistritöö järeldused ning diskussiooni.

Magistritöö raames toimunud ekspertintervjuud Toomas Hendrik Ilvese, Linnar Viigi, Ott Pärna, Ivar Tallo, Andrei Korobeiniku, Siim Sikkut'i, Raul Rebase, Argo Ideoni ja Toivo Tänavsuuga kujunesid huvitavaks aruteluks Eesti kui e-riigi mineviku, oleviku ja tuleviku üle. Minu tänusõnad kuuluvad kõigile intervjuueeritutele, kes leidsid oma tihedas graafikus aega, et antud teemal vestelda. Informandid kinnitasid minu arvamust valdkonna olulisusest ning avaldasid soovi tutvuda magistritööst tehtavate järeldustega.

Hindan väga kõrgelt enda juhendaja, Kristina Reinsalu suuniseid ja abi magistritöö kirjutamisel. Valdkonna suurepärase eksperdina aitas ta mul teemas orienteeruda ning leida magistritööle sobilik fookus. Tema kiire tagasiside minu küsimustele ja kahtlustele aitas magistritöö valmimisele jõudsalt kaasa.

Minu tänu läheb enda perekonnale ja Kuldarile, kes mind innustasid ja sisendasid usku, et magistritöö õigeaegselt valmis saab ning täidab eesmärgid, mille ma endale eelnevalt püstitasin.

I Teoreetiline raamistik

Selleks, et mõista e-riiki kui riigitoimimise vormi, on vajalik analüüsida ühiskondlikke muutusi, mille tulemusena e-riik kujunes. 1990-ndatel hoogsalt arenema hakanud Internet, arvutiseerimine ja nendega seotud informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogiad on 20. sajandil murrangulise tähendusega tehnoloogilised arengud (McLoughlin 1999). Sellised muudatused on muutnud ka viisi, kuidas organisatsioonid, sealhulgas riik ja tehnoloogia omavahel suhtlevad. Tehnoloogiate plahvatuslik areng ei ole siiski ainus põhjus, mis tõi esile e-riigi. Paralleelselt kulgenud protsessid, näiteks informatsiooni ja teadmiste rolli muutus ja esiletõus ühiskonnas on samuti oluliseks tõukejõuks e-riigi kujunemisel. Käesolev peatükk juhatab sisse magistritöö teoreetilise raamistiku, mille laiem fookus on infoühiskonna arengul ehk e-riigi arengu põhjustanud muutustel ja kitsam e-riigi tekkel. Samuti piiritletakse e-riigi olemust ja tähendust maailmas, Euroopa Liidus ja Eestis, kuna see aitab mõista Eesti kui e-riigi olemust, selle kujunemist ja muutust viimase 12 aasta jooksul.

1.1 Infoühiskonna arengu teoreetiline raamistik

Infoühiskond on globaalne ühiskond, kus globaalsetes võrgustikes aset leidvad protsessid mõjutavad kõiki (Castells 2004). Castells (2004) lisab, et tuumiktegevused, mis muudavad ja kontrollivad inimelu, on organiseeritud globaalsetes võrgustikes: olgu selleks finantsturud, piiriüleste kaupade ja teenuste tootmine ning levitamine, kõrgete teadmistega tööjõud, teadus ja tehnoloogia, kommunikatsioon, meedia, kultuur, sport, usk või rahvusvahelised organisatsioonid.

Infoühiskonna tekke ja arengu jälgimiseks on otstarbekas analüüsida muutusi ühiskonna erinevates kihtides. Castells eristab siinkohal (2004) 1970-ndatel toimunud juhuslikku kokkusattumust kolme eraldiseisva protsessi vahel, mille koosmõjul tekkis uus tehnoloogiline paradigma- informatsionalism- ja uus sotsiaalne struktuur- võrguühiskond. Nendeks sündmusteks olid industrialismi kriis, vabadusele suunatud kultuurilis-sotsiaalsed liikumised ning informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogiate (edaspidi tehnoloogiad) revolutsiooniline areng.

Webster (1995) eristab sarnaselt Castellisile muutusi majanduslikus, kultuurilises ja tehnoloogilises sfääris. Neile lisaks toob ta välja kutsealased ja ruumilised muutused, mille kontekstis uuest nähtusest- infoühiskonnast kõnelda.

Tehnoloogilised muutused on Websteri (1995) hinnangul seotud eelkõige uuendustega, mis hakkasid arenema 1970-ndatel. Tegemist on kõige lihtsamini hoomatavate näitajatega, mis viitavad infoühiskonna saabumisele. Siinkohal võib näitena tuua satelliittelevisiooni, arvutite omavahelise suhtluse, personaalarvutite järjest suureneva populaarsuse ja leviku või *online*-teenused. Toffler (1990: 84) toob välja tabava metafoori selle kohta, kuidas pidurdamatu tehnoloogiline innovatsioon on maailma lainetena järjest muutnud. Nendest esimene oli põllumajanduslik revolutsioon, millele järgnes industriaalrevolutsioon. Loetus kolmas ja viimane on informatsiooni revolutsioon, mis kuulutab uut elamise viisi. Toffleri käsitusel on see edukas, kui ühiskond suudab tehnoloogilise innovatsiooniga sammu pidada. Kuigi Eesti on olnud mitmete maailma mastaabis innovatiivsete lahenduste edukas looja ja rakendaja, väidetakse Arengufondi IKT Arenguseire järeldestes (Arengufond 2010), et enamik 2018. aastaks masskasutusse jõudvatest tehnoloogiatest olid maailma tipplaborites olemas juba 2010. aastal. „Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia aastateks 2007-2013“ (Haridus- ja teadusministeerium 2007) rõhutab, et rahvusvahelisel tasemel edu saavutamiseks on vaja kontsentreerida nii inim- kui ka materiaalseid ressursse, süvendada spetsialiseerumist ning teadus- ja arendusasutuste omavahelist tööjaotust. Kuna innovatsioon on teadmispõhise ühiskonnamudeli keskne idee, haakub Eesti kui e-riigiga sarnane probleemipüstitus- meie edu sõltub sellest, kui hästi tuleme me toime tehnoloogilise innovatsiooniga.

Majanduslikus kontekstis on vajalik analüüsida ühiskonna arengu industriaalset mudelit, mis oli jõudnud piirini organisatsioonide tootlikkuse kasvu tõstmisel. Industriaalühiskonnale omased väärtused ja poliitikad ei tulnud toime üleminekuga teadmispõhisele tootmisele, millele on omane IKT kasutamine (Castells 2004: 15). Teisele maailmasõjale järgnenud perioodil oli kapitalismile omane Keynes'lik mudel, millega kaasnes kõrge tootlikkus ja stabiilne majanduskasv. Tootlikkuse kasv ja turgude laienemine põhines sotsiaalsel kokkuleppel, mis kindlustas sotsiaalse stabiilsuse, üha paranevad elutingimused ja massitootmisel põhinevate toodete ja teenuste masstarbimise. 1970-ndatel alguse saanud fiskaalsurvis seadis aga kahtluse alla kapitalismi püsijäämise.

Infoühiskonda jõudmisega toimusid muutused ka kutsealases sfääris. Uues ühiskonnas on ülekaalus elukutsed, mis on seotud informatsiooniga. Mittefüüsilise töö toormaterjaliks on

saanud informatsioon (Webster 1995: 16). Manufaktuuridel põhinev tööstus ja käsitsi tehtud töö on asendunud teenindussektori esiletõusuga ning valgekraedega. Nii on näiteks Robert Reich (1991), Peter Drucker (1993) ja Manuel Castells (1996) toonud välja, et tänapäeva majandust juhivad inimesed, kes suudavad informatsiooniga manipuleerida ja seda mõjutada. Tänapäeva suured muutjad ja raputajad on need, kelle töö on seotud informatsiooni loomise ja kasutamisega. Siinkohal seostuvad kutsealased muutused ka edaspidi põhjalikumalt selgitatud ruumiliste muutustega, sest viimati loetletud autorite käsitlused on 2012. aastal juba ühtepidi iganenud. Loomulikult on säilinud informatsiooni loomise olulisus, kuid sama oluline on loodava informatsiooni liigutamise kiirus ja võimalused. Uute võrgustike ja tehnoloogiate kasutamisega piisab vaid murdosa sekundist, et ühes kohas loodud informatsioon jõuaks avalikkuseni juba näiteks teises ajavööndis. Lisaks monopolidele suudavad informatsiooniga manipuleerida ja seda liigutada ka üksikisikud.

Ruumilised muutustena käsitlebki Webster (1995) võrgustikke, mis ühendavad erinevaid geograafilisi ja füüsilisi asukohti. Selle tulemusena mõjutavad võrgustikud märkimisväärselt organisatsioonide toimimist ajas ja ruumis. Võrgustikud saavad lisaks erinevate füüsiliste asukohtade liitmisele muuta tervet maailma. Kõik ühiskonna liikmed on mõnel viisil võrgustikega ühenduses- olgu selleks kasvõi e-mailide saatmine või Internetis informatsiooni jagamine. Võrguühiskonnas on aja ja ruumi piirangud radikaalselt vähenenud, sest suured organisatsioonid, riigid ja üksikisikud saavad äri- ja erategevust korraldada ülemaailmselt (Castells 2004: 163). Kuna 2004. aastal ei eksisteerinud veel sotsiaalmeediat sellisel kujul nagu 2012. aastal, on minu hinnangul tänaseks oluliselt avardunud võrguühiskonna kontseptsioon ning sellest tulenevalt saanud uue olemuse Websteri ruumiliste muutuste mõiste. Uued sotsiaalmeedia võrgustikud on täiendanud riikide ja riigijuhtimise vaadet ning sisu. Näiteks kajastub projektis „Riigikogu XI koosseisu sotsiaalmeedia kasutus“ (Hansoo 2010), et sotsiaalmeedia kiire areng, levik ja kättesaadavus on esitanud väljakutse nii poliitilisele eliidile, kodanikele kui ka demokraatialle endale ning kommunikatsioon poliitiku ja kodaniku vahel kandub järjest enam *online* keskkondadesse- Twitterisse, ajaveebidesse, Facebooki ja muudesse sotsiaalmeedia võrgustikesse. Vaid nädalapäevad tagasi teatas ka president Toomas Hendrik Ilves enda Twitteri konto avamisest, mida paari esimese päevaga hakkas jälgima 275 inimest. Seega on ruumilised muutused võrgustikest, mis esialgselt ühendasid erinevaid geograafilisi ja füüsilisi asukohti, kandunud edasi sotsiaalvõrgustikesse, et tuua riiki enda kodanikele veelgi lähemale.

Infoühiskonna arengu, uute tehnoloogiate kasutuselevõtu ja eelkõige ruumiliste muutuste raames on vajalik käsitleda ka Marshall McLuhani poolt 1964. aastal kasutusele võetud „Globaalküla“ (*the Global Village*) mõistet. McLuhan (1962) väidab, et tehnoloogia areng iseenesest põhjustas sotsiaalset muutust, mis haakub ka tehnoloogilise determinismi ideega. Meedia tehnoloogilise determinismi kohaselt on kommunikatsioonitehnoloogia ühiskonna jaoks fundamentaalse tähendusega ning selle rakendamine ja levik toob kaasa sotsiaalseid muutusi (McQuail 2000: 79). Oma väite kinnitamiseks kasutaski McLuhan „Globaalküla“ mõistet. McLuhan väitis, et lähitulevikus muutub võimalikuks erinevates geograafilistes asukohtades asuvate inimeste vaheline suhtlus. Reaalajas ühes paigas toimuvaid sündmusi saab kogeda samal ajal ükskõik, millises teises maailma paigas. Lisaks nägi McLuhan ette ülemaailmse elektroonilise süsteemi loomist ja globaalset integratsiooni organisatsiooni tasandil. Sisuliselt tähendab McLuhani öeldu, et juba 50 aastat tagasi nägi ta ette Interneti ja sotsiaalmeedia loomist ja levikut.

Sotsiaalne trend, mis põhjustas muutusi kultuurilises sfääris, oli 1960-ndate lõpul ja 1970-ndatel aset leidnud sotsiaal- kultuurilised liikumised (Castells 2004: 18). Castells (2004) toob välja, et need olid vabadusele suunatud liikumised, mis Vietnami- sõja ajajärgus vastandasid end täielikult igasugusele sõjale. Tegemist oli küll poliitiliste vihjetega, kuid võimule lähemale jõudmine polnud kunagi sotsiaal-kultuuriliste liikumiste eesmärk. Nende tegevus oli suunatud üksikisiku autonoomsuse tunnistamisele, alustades perekonnast, riigist ja kirikust. Oluline on see, et need sotsiaalsed liikumised olid kultuurilised, suunatud ühiskonna väärtuste ümber kujundamisele.

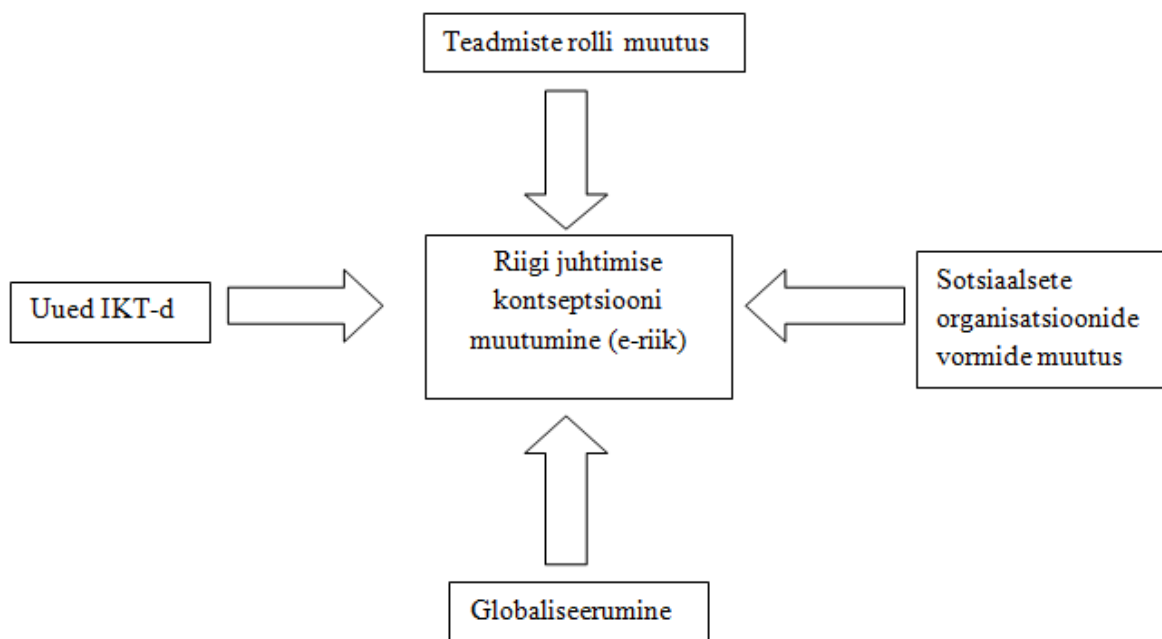
Eelpooltoodut kokkuvõtlikult esitades saab teha järelduse, et infoühiskonna arenguga kaasnenud muutused avaldusid nii uute tehnoloogiate kasutamises, majanduslikes, kutsealastes, ruumilistes ja kultuuriga seotud valdkondades. Infoühiskonnas on enamik ühiskonna väärtusest kätketud teabesse. Informatsiooni ja teadmiste olulisuse esiletõusuga hakkas ka muutuma riigi juhtimise kontseptsioon, mis viitas e-riigi saabumisele. Tulenevalt asjaolust, et e-riigi ja infoühiskonnaga seotud teooriates esineb sarnaseid jooni, on infoühiskond e-riigi tekke eelduseks ning e-riik infoühiskonna üks komponent.

1.2 e-riigi arenguga seotud teooriate raamistik

E-riigi arengu ja üha laiema levikuga maailmas on traditsioonilise poliitilise võimu baas hakanud kaotama enda mõjuvõimu. Selle asemel on esile hakanud tõusma valitsusvälised organisatsioonid ja avalike ning eraorganisatsioonide vaheline koostöö. E-riikide esiletõus on muutnud riigi institutsionaalset käsitlust kõikjal maailmas (Garson 2006: 29).

Käesoleva magistritöö keskmes on Mälgia ja Savolaineni teooria (2004) riigi kujunemisest e-riigiks, mis põhineb Bellamy, Tayloriga, Snelleni ja Donk'i käsitusel e-riigist.

Riigi kontseptsiooni muutumist e-riigiks ei saa kirjeldada üksnes tehnoloogiate kasutuselevõtmise läbi riigi juhtimise korraldamisel (Mälgia & Savolainen 2004), nagu seda avalikkuses enamjaolt käsitletakse. Eelnevalt on vajalik mõista ka teisi ühiskondlikke protsesse, mis e-riigi esiletõusu põhjustasid. Nendeks on teadmiste muutuv roll, sotsiaalsete organisatsioonide ja nende vaheliste koostöö vormide muutumine, globaliseerumine ning uute tehnoloogiate kasutamine. Kõigil loetletud teguritel on suur mõju moodsa e-ühiskonna kujunemisel, mis muudavad ühiskondlikku elu piirini, mil on põhjust rääkida, kas informatsiooni- (Toffler 1980), teadmiste- (Stehr 1994) või võrguühiskonnast (Castells 1996).



Joonis 1: Riigi kontseptsiooni muutumine e-riigiks vastavalt Mälgia & Savolaineni (2004) käsitlusele.

Esimene ja kõige tähendusrikkam sotsiaalne muutus Mälik & Savolainen (2004) hinnangul, mis tulenevalt infoühiskonnast andis tõuke e-riigi tekkeks, on informatsiooni ja teadmiste rolli muutus kaasaegses ühiskonnas. Viimastel kümnenditel on informatsioonist ja teadmistest saanud üha olulisem tootmisega seotud edukuse mõjutaja. Informatsiooni kogumine, organiseerimine, selekteerimine, analüüsimine ja jaotamine on üha suuremaks majandusliku tootmise, edu ja heaolu saavutamise jõuks tänapäevases ühiskonnas (Sviokla & Rayport 1995). Riigi tasandil avaldub teadmiste rolli muutus riigi ja poliitika professionaalsemaks muutumises, riigi analüütiliste funktsioonide arengus ja teadlikumates kodanikes (Mälik & Savolainen 2004: 4). Riigi ja poliitika professionaalsemaks muutumine tähendab poliitiliste ja riigijuhtimisega seotud otsuste üha laiemat põhinemist kutsealastel teadmistel. Probleemide lahendamise tegelevad professionaalid ja eksperdid.

Riigi analüütiliste funktsioonide arendamine sisaldab sotsiaalse ja poliitilise tegevuse aluseks kujunenud süstemaatilist informatsiooni kogumist, hindamist, võrdlemist ja analüüsi. Riigi juhtimises rõhutatakse uute informatsiooni kogumise ja jälgimise tehnoloogiate ning analüüsisüsteemide arendamise vajaduse olulist.

Üha teadlikumad kodanikud on sellised kodanikud, kes suudavad teha tõhusamat koostööd riigi ja selle juhtimistasandiga. Lisaks nõuavad nad suuremat ja kvaliteetsemat ligipääsu informatsioonile. Viimast ei käsitleta kui mugavust, vaid kui põhilist inimõigust. Kuigi Eesti käsitleb internetiühendust ja sellele ligipääsu ühe inimõigusena, on tegemist siiski populistliku kõnekujundiga, mille inimõiguseks lugemiseks ei ole alust. Tegelikult on Soome ainus riik maailmas, kes tegi 2010. aastal Internetist seadusega tagatud kodanikuõiguse, kus igal soomlasel on õigus ühe megabitisele internetiühendusele.

Kuna kodanike teadlikkus ja ligipääs Internetile on tõusnud, tõusetub küsimus, kuidas motiveerida selliseid kodanikke osalema poliitilises diskussioonis ja poliitilistes otsuste tegemise protsessides. Üheks võimaluseks on lisaks ligipääsu võimaluste laiendamise kasutada kodanike kaasamisel ära tehnoloogilisi võimalusi, mis ühelt poolt aitab riigil kokku hoida kulusid ning teisalt muudab kodanikele lihtsamaks erinevatele teenustele ligipääsu. Esimese riigina maailmas realiseeris Eesti võimaluse osaleda valimistel elektroonselt. Statistika näitab, et sel moel kodanike kaasamine poliitiliste otsuste tegemisse on märkimisväärselt tõusnud. Kui kohalike omavalitsuste valimistel 2005. aastal kasutas e-

hääletamise võimalust 9317 isikut, oli Riigikogu 2011. aasta valimistel vastav number tõusnud juba 140 764 hääletanuni (Valimiskomisjon 2011). Kõikidest Riigikogu valimistel 2011. aastal osalenud valijatest moodustas e-hääletajate osakaal veerandi- tervelt 24,3%. Hoolimata sellest, et üldine valimisaktiivsus on 2005 ja 2011. aasta võrdluses märkimisväärselt kasvanud (2005- 47,4%; 2011- 63,5%), tuleks kriitiliselt suhtuda e-hääletamise näitajatesse regiooni põhiselt. Kõige aktiivsemad e-hääletajad asuvad Harjumaal ning kõige vähemaktiivsemad Hiiumaal. Vastavad näitajad ei tähenda, et hiidlased e-hääletamist ei kasutaks, kuna suur erinevus on juba maakondade elanike arvus, kuid oluline on see, et kodanike kaasamine uute tehnoloogiate abil hõlmaks ka väiksemaid Eesti regioone ning kodanike teadlikkus olemasolevatest võimalustest otsustusprotsessides kaasa rääkimiseks demokraatlikule riigikorrale omaselt oleks sarnane kõikjal Eestis.

Hiltz ja Turoff toovad (1993) selle nähtuse kirjeldamiseks välja, et revolutsioon informatsioonitehnoloogias viib uue ajastuni detsentraliseerimises ja demokratiseerimises. Tehnoloogiline muutus omab põhjalikku poliitilist ja sotsiaalset mõju ning muudab demokraatlikumaks otsuste langetamist kodaniku, organisatsiooni ja riigi tasandil. Nad jälgisid muutust inimeselt-inimesele kommunikatsioonimudelilt arvuti-vahendusel toimuvale kommunikatsioonile. Uuringud näitasid, et arvuti vahendusel toimuv kommunikatsioon omab suurt mõju grupi kommunikatsioonil ja sellest tulenevalt ka organisatsioonide vahelises suhtluses. Arvuti-vahendusel toimuv kommunikatsioon varjab staatuse ja positsiooni erinevused kommunikatsioonis ja seetõttu kahandab ühe isiku võimalust kohtumistel ja otsuste langetamisel domineerida. Hiltz ja Turoff (1993: 141) läksid McLuhanist kaugemale ja kirjeldasid uue elektroonilise tehnoloogia poolt juhitud demokraatlikku muutuse olemust: „Kui muudetakse organisatsiooni kommunikatsiooni struktuuri, muudetakse samaaegselt ka otsuse tegemise protsessi. Lõppude lõpuks võid sa muuta organisatsiooni või riigi toimimise vormigi.“

Riigi toimimist muudab uute tehnoloogiate kasutamine kiiresti, ilmselt kiiemini kui kunagi varem nii lühikese aja jooksul. Tehnoloogiate kasutamine võimaldab kiiremat ja tõhusamat kommunikatsiooni, informatsiooni kvaliteetsemat koondamist ja pakkumist mitte üksnes üksikisikutele, vaid ka gruppidele, ettevõtetele, organisatsioonidele ja riikidele. Lisaks võimaldab see arendada e-teenuseid selleks, et luua paremaid avalikke teenuseid ning pakkuda kodanikele pidevat juurdepääsu avalikule informatsioonile. Tehnoloogiate

juurutamine aitab edendada kodanike osalust ja suurendada nende võimalusi riigi juhtimises ning poliitikas osalemiseks.

1.3 Avalike teenuste osutamise reorganiseerimine informatsiooniajastul

Eestit kui e-riiki tõstetakse esile riigi poolsete innovaatiliste tehnoloogiliste lahenduste kasutuselevõtu läbi alates käesoleva aastatuhande algusaastatest. Üks kõige enam kasutatavaid näiteid, kuidas riik pakub kodanikele efektiivset avalikku teenust, on e-maksuamet. Kui varem pidi kodanik minema Maksu- ja Tolliameti kontorisse, seal tunde järjekorras seisma ning paberkanalil blanketi täitma, siis e-maksusüsteemi juurutamisega on muutunud kogu maksudeklareerimise kontseptsioon. Selline tegevus haakub Snelleni teooriaga (1998) tehnoloogiate kasutamisest avaliku teenuse osutamisel, mis toob kaasa suuremat efektiivsust ja tõhusust, teenuse otsese suunatuse kodanikule ja kulude vähenemise. Lisaks võimaldab tehnoloogiate kasutamine riigi ja kodanike vahelises suhtluses kaasata senisest enam informatsiooni.

Snelleni (1998: 326) käsitluse kohaselt on avalik teenus riigi ja selle toimimise keskkonna vaheline suhe, mille tulemusena varustab riik avalikkust toodete, teenuste ja informatsiooniga. Põhjalikumalt toob ta selles välja kolm tasandit:

- makrotasand: riigi haldusasutuste ja esindusorgani (parlament, riiklikud ja kohalikud omavalitsused) vaheline suhtlus;
- mesotasand: riigi haldusasutuste ja avalikkuse organiseeritud gruppide (poliitilised erakonnad, huvigrupid, äri sektori esindajad) vaheline suhtlus;
- mikrotasand: riigi haldusasutuste ja kodanike vaheline suhtlus.

Esimene avaliku teenuse osutamisele iseloomulik tunnus on avalikku teenust osutava haldusasutuse sageli eksisteeriv monopolne olukord konkreetse teenuse osutamisel. Paljudel juhtudel ei saa elanik probleemiga pöördumisel valida erinevate haldusasutuste vahel, vaid peab oma mure lahendamise suunama vastutavale haldusorganile.

Teine avaliku teenusele iseloomulik omadus on Snelleni (1998) hinnangul see, et avalikud teenused ei too kaasa üksnes õigusi, vaid sisaldavad ka kodanike poolseid tegevusi ja kohustusi. Näidetena võib siinkohal tuua maksude maksmise või kohustusliku isikutunnistuse

olemasolu. Vastuseks sellele on kodanikel õigus osaleda riiklikes otsustusprotsessides, olgu selleks valimised, referendumid või avalikud arutelud.

Avalikud teenused peavad vastama teatud normidele ja väärtustele. See omadus koosmõjus selliste põhimõtetega nagu legitiimsus, õiguslik julgeolek ja õiguste võrdsus on seotud eelkõige teenuste kvaliteediga, mida riik soovib pakkuda. Selle tulemusena ei ole avalike teenuste pakkumise peamiseks eesmärgiks majandusliku tulude teenimine. Haldusorganite jaoks on olulisemateks eesmärkideks avalike teenuste jätkusuutlikkus ja nende jõudmine kõigi inimesteni (Snellen 1998: 327).

Avalike teenuste osutamist saab Snelleni hinnangul kirjeldada kui ahelat, mis ühendab omavahel:

- 1) avalike toodete, teenuste ja informatsiooni kindlaks määramist, mida kodanikele osutada;
- 2) avalike toodete, teenuste ja informatsiooni tootmist ja tarnimist;
- 3) kodanike tagasiside olemasolevate ja soovitud avalike toodete, teenuste ja informatsiooni kohta.

Pikka aega ei pööranud riik tähelepanu sotsiaalsele kontekstile, milles avalikke teenuseid osutas. Selle tulemusena ei olnud kodanikel kontakti avaliku haldusega ja neisse suhtuti kui passiivsesse sihtrühma. Fookuse seadmise järgselt avaliku teenuste osutamisel teenuse tarbija poolele, hakkasid riigiasutused rohkem tähelepanu pöörama suhetele kodanikega, keda nad nüüd hakkasid kutsuma klientideks. Eesti puhul hakkab selgelt silma, et 2006. aastal koostatud "Eesti infoühiskonna arengukava aastani 2013" seadis eesmärgiks riigi poolse põhimõtte infoühiskonna arendamisel: Kedagi ei jäeta ja keegi ei jää kõrvale. Arengukava koostajad pidasid hoolikalt silmas, et ühelt poolt tuleb tehnoloogiliste lahenduste abil avardada ühiskonna liikmete võimalusi omavahelisel suhtlemisel, kuid sama oluline on see, kuidas motiveerida teenuste tarbijaid ühiskonna otsustusprotsessides aktiivselt osalema.

Erinevate uuringute tulemusena, mille eesmärgiks oli probleemide väljaselgitamine kodanike suhetes riigiasutustega, selgus, et kodanikud vajavad "bürokraatlikku sotsialiseerumist" (Snellen 1998: 341). Daemen ja Thomassen (1989: 235) ütlevad, et kodanikud vajavad e-riigis bürokraatlikku kompetentsi, mis peaks koosnema järgmistest aspektidest:

- kodanikud teavad nende õigusi ja kohustusi
- kodanikud teavad, kuidas nad peavad oma õigusi ja kohustusi rakendama
- kodanikel on teadmised oma õiguste ja kohustustega seotud vajalikest tegevustest (nagu näiteks dokumentidega ümber käimine).

Snelleni kirjeldatud ahela kolmas osa tuli päevakorda koos riigi tõusnud teadlikkusega sellest, et teenuste parandamiseks kodanikega ei ole kodanikud need, kes peavad olema bürokraatlikult sotsialiseerunud, vaid riik ise peab läbi tegema reorganiseerimise. Sellistele 1980- ndate ja 1990- ndate aastate reformi ideede kohaselt peavad riigid otsima võimalusi, kuidas suunata fookus sisemiselt bürokraatialt väljapoole. Selleks peab riik loobuma hierarhilisest suhtumisest ühiskonda ja olema rohkem vastutav erinevate sotsiaalsete arengute eest. Samamoodi tõusis tähelepanu keskmesse kliendi poolt vaadatuna riigi tegevuse efektiivsus ja tõhusus. Selle tulemusena on e-riigi toimimise tähelepanu keskmesse tõusnud avalike teenuste osutamine just kliendi vaates.

1.4 E-riigi definitsioonist

Magistritöö raames on oluline piiritleda, mida e-riigina mõista ja mida käsitleda sellega hõlmatuks. E-riik või elektrooniline riik tähendab lihtsustatult info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutusele võtmist riigi juhtimise protsessides, et saavutada lihtsam, moraalsem, vastutustundlikum, reageerivam ja läbipaistvam riiklik toimimine (Backus 2001). Näiteks tutvustab e-Eesti infoportaal (www.e-Estonia.ee) e-Eestit kui mõistet, mis iseloomustab Eesti esiletõusmist ühe enam arenenud e-ühiskonnana maailmas- edulugu, mis kasvas välja ettenägeliku valitsuse, proaktiivse IKT sektori ja tehnika-teadliku elanikkonna vahelisest koostööst. Tänu sellele edule saavad Eesti ja eestlased kasutada laialdaselt erinevaid e-lahendusi ja olla selles vallas eeskujuks teistele riikidele.

Kodanike järjest kasvava teadlikkusega nende õigustest koos järjest suurenenud ootustega riigile, on kogu riigi valitsemise paradigma muutunud. Riigilt oodatakse täna, et see oleks enda tegemistes läbipaistev, enda tegude eest vastutust võttev ja vastuste andmises aina kiirem. Selleks, et neid tulemusi saavutada ja kujundada ümber riigi suhted enda institutsioonidega, kodanike või ärimaailmaga, on tehnoloogiate kasutamine muutunud vältimatuks. Seetõttu näeb Fountain (2001) virtuaalset riiki kui peamist avaliku

administratsiooni väljakutset 21. sajandil.

Mõistele e-riik ei eksisteeri 2012. aastal ühest definitsiooni. E-riigi käsitus ja see, kas selle määratluse keskmeks on tehnoloogiate kasutamine, avalike e-teenuste pidev arendamine või seeläbi ka kodanike informeerituse suurendamine, sõltub konkreetse riigi või maailma suuorganisatsiooni poliitilisest, majanduslikust ja sotsiaalsest taustast. Võrdluse esile toomiseks on järgnevalt esitatud Maailmapanga, Euroopa Komisjoni ja UNESCO definitsioonid e-riigist ja kirjeldatud nende definitsioonide erinevusi.

- **E-riik Maailmapanga käsitluses**

E-riik viitab riigi institutsioonide poolt kasutatavale IKT-le, mis võimaldab riigil ümber kujundada enda suhteid kodanike, äri sektori ja teiste riiklike institutsioonidega. Tehnoloogiate kasutamine tähendab kodanike vaates paremat riiklike teenuste kättesaadavust, riigi paremat vastastikkust suhtlemist äri- ja tootmissektoriga, informatsiooni parema kättesaadavuse läbi suuremaid volitusi kodanikele ja efektiivsemat riiklikku toimimist.

Selle käsitluse puhul on rõhk suunatud info-ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamisele, et parandada kodanike ja riigi vahelist suhtlemist, vähendada makse ja suurendada riigi toimimise läbipaistvust.

- **E-riik UNESCO käsitluses**

Riik viitab poliitilisele, majanduslikule ja administratiivsele võimule riiklike toimingute juhtimisel, sisaldades sealjuures kodanike õigust enda huvide eest seismisel ja nende õiguste ja kohustuste ellu viimisel. E-riiki võib mõista kui administratiivse juhtimise teostamist läbi elektroonilise meediumi, et hõlbustada efektiivset, kiiret ja läbipaistvat informatsiooni edastamise protsessi avalikkusele ning riiklikele institutsioonidele.

Definitsiooni keskmeks on riigi võimu teostamisel elektroonilise meediumi kasutamine, et paralleelselt riigi juhtimisega oleksid laialt kasutusel ka kodanike õigused. See võimaldaks riigi mõistes suuremat efektiivsust ja läbipaistvust.

- **E-riik Euroopa Komisjoni käsitluses**

Euroopa Komisjoni kohaselt tähendab e-riik elektrooniliste tehnoloogiate kasutamist kolmes valdkonnas:

- a) riiklike võimuorganite ja tsiviilühiskonna vahel;
- b) riiklike võimuorganite tegutsemisel ja demokraatia ellu viimisel (e-demokraatia);
- c) avalike teenuste pakkumisel (avalikud e-teenused).

Euroopa Komisjoni käsitluses on e-riigi fookus elektrooniliste vahendite kasutamisel, et julgustada paremat riigi ja selle kodanike vahelist suhtlemist, mis võimaldab edendada demokraatiat ja pakkuda enam avalikke e-teenuseid.

Kõik kolm organisatsiooni määratlevad e-riigi ühe olulise tunnuseks küll tehnoloogiate kasutamist, kuid käsitlevad erinevalt seda, milline on uute tehnoloogiate kasutamise eesmärk. Suurorganisatsioonid näevad tehnoloogiate kasutamise abil võimalust edendada riigi ja kodaniku vahelist suhtlust, kuid Euroopa Komisjon ja UNESCO piiritlevad vastavate tehnoloogiate kasutamist riigi hüvanguks üksnes avaliku sektoriga. Sellise lähenemisega haakub Holmesi (2001) definitsioon e-riigist, mille kohaselt tähendab e-riik riigi poolset informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamist enda toimimise täiustamiseks avalikus sektoris. Tegemist on olulise erinevusega, mis ilmneb ka magistritöö raames toimunud intervjuust Arengufondi endise juhi Ott Pärnaga. Pärna (2012) viitab asjaolule, et e-riiki ei tohiks piiritleda üksnes avaliku sektoriga, vaid selle arendamise kohustus lasub ka äripoolel. Sellega nõustuvad Keohane ja Nye (2000), kes leiavad, et e-riiki ei tohiks piirata vaid avaliku sektoriga, vaid see hõlmab sarnaste protsesside rakendamist lisaks erasektoris.

Oluline diskussioonikoht e-riigile definitsiooni andmisel seisneb selles, kas lugeda e-riigi hulka kuuluvaks e-demokraatiat või mitte. Maailmapanga ja UNESCO definitsioonide keskmes e-riigist on tehnoloogiate rakendamise läbi üldise efektiivsema riikliku toimimise tagamine. Euroopa Komisjon näeb tehnoloogiate kasutamise kaudu lisaks demokraatia edendamise võimalust. Kui võtta aluseks Backusi (2001) definitsioon e-demokraatiast kui riigi ja selle alamate vahelisest suhtlusest läbi tehnoloogiate kasutamise, ilmneb, et tegelikult on kõik kolm organisatsiooni võtnud eelduseks e-demokraatia kuulumise e-riigi hulka. Kuna riigi üheks

oluliseks tunnuseks on rahvas, kes on riigivõimu kandja ja teostaja, on suurorganisatsioonide definitsioonides kaudselt ära märgitud e-demokraatia, mis viitab riigi, rahva poolt valitud esindajate, poliitiliste parteide ja kodanike vahelistele *online*-tegevustele. See sisaldab näiteks aktuaalsete teemade arutelu ja *online*-diskussiooni rahvasaadikute ja nende valijate vahel. Selliste tegevuste käigus võimaldab riik kodanikel kasutada avalikke teenuseid ja võimaldab neile *online*-ligipääsu informatsioonile. Näiteks saavad kodanikud seeläbi saata riigiasutustele järelepärimisi, deklareerida *online*-keskkonnas enda tulusid või uuendada juhilube. Sellele vastuseks avaldab riik näiteks enda veebiportaalides informatsiooni sotsiaalsüsteemi, turismi või tervishoiga seotud küsimuste kohta ning võimaldab alla laadida dokumentide vorme.

Täpsema definitsiooni e-demokraatia ja e-riigi vahelisele seosele on andnud Gil-Garcia (2005: 27): *„E-riik tähendab riigi poolset informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamist, et pakkuda avalikke teenuseid, muuta efektiivsemaks riigi juhtimist ja edendada demokraatial põhinevaid väärtusi ja mehhanisme. Samuti hõlbustab IKT kasutamine informatsioonil põhinevat kodaniku poolset algatust, mis toob kasu teadmistepõhisele ühiskonnale.“*

Viimases definitsioonis on oluline märksõna informatsioonil, mis haakub nii infoühiskonnale kui e-riigile iseloomuliku tunnusega informatsiooni ja teadmiste rolli muutusest tänapäeva ühiskonnas. Kuna muutunud on informatsiooni töötlemise olulisus ja võimalused, viitab e-riik kiiremale informatsiooni edastamise ja vastuvõtmise protsessile. Näiteks toob Rose (2005) välja, et kui riigijuhtimise tasandil kohtuvad arvutiseerimine ja Internet, tähendab see järjest kiiremat ja efektiivsemat informatsiooni töötlemise võimekust. See omakorda võimaldab kiiremat ja kvaliteetsemat otsustusprotsessi, tõhusamat aruandekohuslust ja läbipaistvamat riigi raha kasutamist. Kõik eelnev kokku viitab üleüldisele paremale riigi juhtimisele. Kodanike vaates tähendab see täiustunud ligipääsu informatsioonile ja riigiasutustele, tõhusat e-teenuste kasutamise võimalust ja läbipaistvust suhetes ning kokkupuutes riigiga (Palvia & Sharma 2007: 3).

Kuigi UNSECO piiritleb e-riiki avaliku sektoriga, on selle definitsiooni kohaselt oluline tehnoloogiate abil kiire ja läbipaistva informatsiooni edastamine riiklikele institutsioonidele ja avalikkusele. Selline info võimaldab kodanikel olla kursis enda õiguste ja võimalustega riigi juhtimises osalemisel. Samas rõhutab ka Maailmapank kodanike volituste ja õiguste

suurendamist informatsioonile parema kättesaadavuse läbi e-riigis.

Kuna e-Eesti puhul on üheks oluliseks tunnuseks erinevate avalike e-teenuste edukas juurutamine ja kodanike poolne vastuvõtlikkus nendele teenustele, tuleb e-riigi ühe olulise tunnuseks ära märkida kodanikele pakutavat võimalust kasutada avalikke e-teenuseid. Lisaks sellele, et e-teenuste pakkumine võimaldab riigil kokku hoida kulusid, aitab see kodanikel suhelda riigiga kodust lahkumata ööpäevaringselt. Sharma (2007: 203) nendib, et e-riik tähendab informatsioonitehnoloogia kasutamist, sealhulgas Interneti, et täiustada riiklike teenuste jõudmist kodanikeni, äri sektori ja kõigi riiklike institutsioonideni. „*E-riik võimaldab kodanikel suhelda ja kasutada riigi või kohaliku omavalitsuste poolt pakutavaid teenuseid 24/7*“.

Võttes aluseks magistritöö aluseks oleva Mälkia ja Savolaineni teooria e-riigist, nähtub, et erinevate organisatsioonide ja teoreetikute poolt loodud definitsioonid e-riigist toovad e-riigi puhul kõige olulisema tunnuseks esile erinevate tehnoloogiate kasutamise. Just erinevad tehnoloogiad võimaldavad edendada riigi ja kodaniku vahelist suhtlust, kodanike kaasamist otsustusprotsessidesse ning e-teenuste pakkumise. Magistritöös olen aluseks võtnud Gil-Garcia (2005) definitsiooni e-riigist. Selle definitsiooni kohaselt tähistab e-Eesti tehnoloogiate kasutamist, et pakkuda avalikke teenuseid, muuta efektiivsemaks riigi juhtimist ja edendada demokraatial põhinevaid väärtusi ja mehhanisme. Lisaks hõlbustab vastava definitsiooni kohaselt erinevate tehnoloogiate kasutamine informatsioonil põhinevat kodaniku poolset algatust, mis toob kasu teadmispõhisele ühiskonnale. Kuna vastav definitsioon ei puuduta e-riigi olemust riigis laiemalt, tuleks magistritöö kontekstis täiendada seda põhimõttega, et e-riiki ei tohiks piiritleda üksnes avaliku sektoriga, vaid see hõlmab ka erasektorit ning e-demokraatia on samuti e-riigi iseloomulik tunnus, mida ei saa vaadelda e-riigist eraldiseisvana.

1.5 Infoühiskonna areng Eestis

Infoühiskonna esiletõus alates 1970-ndatest on e-riigi tekkimise eelduseks. Selleks, et rääkida e-riigist, mida iseloomustab tehnoloogiate kasutamine riigi ja kodanike vahelise suhtluse hõlbustamiseks, oli vajalikuks tõukejõuks infoühiskonnale omane informatsiooni rolli muutus. Kodanikud hakkasid enam tähelepanu pöörama enda õiguste ja võimaluste

realiseerimisele, milleks erinevad tehnoloogiad pakkusid üha avaramaid võimalusi. Kuna uute tehnoloogiate revolutsiooniline areng oli üheks infoühiskonna tekke ja arengu põhjuseks, käsitleti e-riiki infoühiskonna arengu tulemina. Seetõttu vaadati siinkohal eelkõige infoühiskonna arengut Eestis, kuna sellel valdkonnal üheks riiklikuks prioriteediks seadmisega pärast taasiseseisvumist hakkas Eesti liikuma e-riigiks saamise suunas. Samuti tutvustati mõningaid spetsiifilisemaid näiteid Eesti kui e-riigi puhul.

Kuna 20. sajandi viimasest veerandist alates on võimalik kõneleda uuest majandusest, millele on iseloomulik informatsioonilisus, globaalsus ja võrgustatus (Castells 2004), astus Eesti esimesed sammud infoühiskonna ja teadmispõhise ühiskonna suunas kõigest mõni aasta pärast taasiseseisvumist, mil Eesti arengu alustaladeks kujunesid telekommunikatsiooni- ja pangandussektorid (Kalvet 2007: 12).

1994. aastal valmis esimene Eesti infoühiskonna memorandum “Eesti tee infoühiskonda” (Rebane 2012). Käesoleva dokumendi näol oli tegemist strateegiaga, mis oli suunatud peamiselt infrastruktuuri arenguga seotud turutõrgete ületamisele (Kalvet 2007).

IT infrastruktuuri areng Eestis tegi mõne aastaga murrangulise hüppe. Kui 1995. aastal oli Eestis Internetti ühendatud arvuteid kõigest 3000, siis Interneti püsiühendusega olevate arvutite arv septembris 2000 oli kasvanud 34412 arvutini. Tänapäevaks on Eestis Interneti kasutajaid 993 000, mis moodustab meie rahvaarvust 78% (Internet...2012). Võrdluseks on siinkohal Sloveenia, Eestiga 1990-ndatel sarnast stardipositsiooni omanud väikeriik, mis on teinud läbi transformatsiooni endisest Nõukogude Liidu liikmesriigist iseseisvaks edukaks e-riigiks. Sloveenias on 2011. aasta andmete põhjal Interneti kasutajaid 71% elanikkonnast. Lätis on vastav näitaja 69% ja Leedus 59% (Internet...2012).

Vabariigi Valitsuse seaduse kohaselt kujundab ja teostab Eesti majanduspoliitikat informaatika valdkonnas ning koordineerib riigi infosüsteemide arendamist Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Infopoliitika peamiseks ellurakendajaks on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja selle haldusalas asuv Riigi Infosüsteemide Arenduskeskus (RIA).

1998. aastal Riigikogu poolt vastu võetud “Eesti infopoliitika põhialused” oli infoühiskonna arendamise kontseptuaalne alus ja see määras kindlaks riigi infopoliitilise tegevuse eesmärgid. Dokument pidas kõige olulisemaks tänapäevase infoühiskonna ning sellele vastava kodanikele suunatud teenindava ja osavõtliku riigi kujundamist. “Eesti infopoliitika põhialused” märkis, et Eesti riigil on kaks prioriteetset infotehnoloogia arendamise valdkonda: emakeelne haridus ja avalik haldus.

Neist märksõnadest esimesega seostub “Tiigrihüppe Programm”, mis sai alguse juba 1996. aastal tol ajal Eesti suursaadiku Ameerika Ühendriikides Toomas Hendrik Ilvese ja haridusministri Jaak Aaviksoo algatatud mõttevahetusest. Selle kohaselt ei muuda uus info- ja sidetehnoloogia üksnes elukorraldust, vaid ka kogu haridusparadigmat (Tiigrihüppe Sihtasutus 2012). Programmi reaalne tegevus käivitus 1997. aastal, mil riigieelarvest eraldatud 35,5 miljoni krooniga alustas tööd Tiigrihüppe Sihtasutus. Sihtasutuse missiooniks on tagada kaasaegsete tehnoloogiate parim rakendamine üldhariduses.

Kuigi õpilaste ja õpetajate arvutikasutusprotsent läheneb Eestis sajale, kusjuures Eesti lapsed on 97,8 %-ga ühed aktiivsemad arvuti- ja internetikasutajad Euroopas (Arengufond 2010), on olukord infotehnoloogia alases kõrghariduses sootuks teine. IT alast kõrgharidust iseloomustab suur puudujääk spetsialistides. Arengufondi poolt läbi viidud analüüsi kohaselt on Eestis IKT sektori laienemise tarbeks hinnanguliselt puudu vähemalt 1000-2000 IT alase haridusega spetsialisti. Siinkohal saaks Eesti oluliselt enam kasutada ära enda kogemust küberjulgeoleku valdkonnas ning just küberjulgeolekuga seotud hariduse esiletõstmine ning arendamine võiks saada üheks IT alase kõrghariduse õppesuunaks Eestis.

“Eesti infopoliitika põhialustes” prioriteediks seatud kodanikele suunatud osavõtliku riigi kujundamises esineb samamoodi tagasilööke. E-riigi akadeemia poolt 2011. aastal läbi viidud Eesti valitsusasutuste e-kaasamispraktikate analüüs näitab, et kuigi kodanike kaasamine on viimastel aastatel oluliselt paranenud, on endiselt probleemiks kaasamine liiga hilises staadiumis, mis pärsib sisulist arutelu. Üheks põhjuseks võib olla kodanike poolne teadmatus nende võimalustest olla riigi juhtimise protsessidesse kaasatud. Lisaks toob RISO poolt 2010. aastal läbi viidud uuring kodanike rahulolu kohta riigi poolt pakutavate e-teenustega välja ka kodanike poolset teadmatust olemasolevatest e-teenustest. Viimase kahe aasta jooksul oli kodanike teadlikkus avaliku sektori e-teenuste olemasolust küll tõusnud, kuid siiski ei osanud

41% sihtrühmast iseseisvalt nimetada ühtegi e-teenust.

Kuigi Eesti sisesed uuringud näitavad puudujääke e-kaasamises, viitab ÜRO poolt 2008. aasta e-riikide uuring (UN 2008) vastupidisele tendentsile. Maailma riikide seas asus Eesti kodanike e-osaluse mõistes märkimisväärsel 8. kohal. Euroopa riikidest edestasid Eestit üksnes Taani ja Prantsusmaa (E-government... 2008). Seesama, ÜRO uuring paigutas Eesti 192 riigi seas riikide valmisolekus kasutada e-riigile omaseid lahendusi 2008. aastal kõrgele 13. kohale. Äsja valminud 2012. aasta statistikas asub ÜRO hinnagul Eesti kodanike e-kaasamise edetabelis veelgi kõrgemal 5. kohal, jäädes Euroopa riikidest tahapoole vaid esikohal olevast Hollandist (E-government... 2012). Mõnevõrra on Eesti langenud e-riigiks olemise valmisolekus, asudes 2012. aasta tulemuste põhjal 20. kohal.

Et infoühiskonna ja e-riigi alaseid uuringuid viiakse läbi erinevate organisatsioonide poolt, tekib küsimus, milliseid edetabeleid ja uuringutulemusi saab võtta aluseks, et anda objektiivset hinnangut Eesti arengule e-riigina?

Reaalsus on see, et erinevad edetabelid võtavad indekse koostamisel aluseks erineva metoodika ja näitajad. Kuigi suures plaanis võib rääkida riikide IT võimekusest, on uuringute spetsiifika erinev. Näiteks võtab ÜRO uuringute läbi viimisel arvesse kõiki ÜRO liikmesriike (192), samal ajal, kui Maailma Majandusfoorum annab iga aastaste globaalsete IT-edetablite koostamisel hinnangu 142 riigile. ÜRO ei ole viimase 4 aasta jooksul uuringute läbi viimise metoodikat muutnud, kuid Maailma Majandusfoorum on võrreldes eelmise aastaga oluliselt muutnud indekse koostamise metoodikat, tõstes tugevamalt esile tehnoloogiate kasutamise mõju. Seetõttu vahetuvad ka tabelite eesotsas olevad riigid ning avalikkus tõlgendab kohamuutust kas suure edasiminekinga või paigalsiseisuga. Tegelikkuses tuleks igasuguste edetabelite põhjal hinnangute andmisesse suhtuda reservatsiooniga.

6 aastat pärast “Eesti infopoliitika põhialuste” heakskiitmist Riigikogu poolt kinnitati dokument “Eesti infopoliitika põhialused aastateks 2004-2006“, mille eesmärgiks oli täiendada 1998. aasta alusdokumenti. Infopoliitika põhialustele tuginedes koostati „Infopoliitika tegevuskava“, mida igal aastal uuendatakse. Tegevuskava sisaldab kõigi valitsusinstitutionide ettepanekuid infopoliitika elluviimiseks vajalike tegevuste osas koos tegevuste rakendamise ajakavade, rahastamisallikate ja vastutuse jaotusega (Kalvet 2007: 10).

Käesoleva magistritöö kontekstis, mille fookuses e-riik, on olulisemateks põhimõteteks, mis “Infopoliitika põhialused” välja toovad:

- Infoühiskonna arendamine toimub koordineeritult avaliku võimu, erasektori ja kolmanda sektori tegevuse kaudu ja kõikide osapoolte koostöös;
- Infoühiskonda luuakse kõigile Eestimaa elanikele, toetades regionaalarengut, kohalikku omaalgatust ja lahenduste leidmist erivajadustega sotsiaalsete rühmade ühiskonda integreerimisel;
- Infoühiskonna arendamisel tagatakse kõigile võrdse juurdepääsu võimalus informatsioonile, seades eesmärgiks kiire internetiühenduse kättesaadavaks tegemist kõikides piirkondades ja kõikidele elanikegruppidele.

Jaanuaris 2007 muutus infoühiskonna arendamise alusdokumendiks „Eesti infoühiskonna arengukava 2013”. Tegemist on Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatava valdkondliku arengukavaga, mis sätestab infoühiskonna arendamise üldise raamistiku ja seab eesmärgid ning määratleb neist tulenevad tegevusvaldkonnad IKT laialdaseks kasutamiseks teadmispõhise majanduse ning -ühiskonna arendamisel Eestis aastail 2007-2013.

Eesti infoühiskonna arengus on vajalik märkida ka “Eesti lairibastrateegiat 2005-2007”. Selle strateegia eesmärgiks on teha kõigile elanikele kättesaadavaks era- ja avaliku sektori poolt pakutavad digitaalsed teenused ning aidata seeläbi kaasa Eesti konkurentsivõime kasvule, uute töökohtade loomisele ning ühiskonna kommunikatsiooni- ja transpordikulutuste vähendamisele.

Just lairiba Interneti ühenduse näitajate poolest Euroopa Liidus jääb Eesti mõnevõrra alla Euroopa tipptegijatele selles vallas- Norrale ja Rootsile. Kui Eurostati (2011) uuringu kohaselt kohaselt kasutab Norras 82% Interneti ühendust omavatest majapidamistest lairiba ühendust, on Eestis see näitaja 66%.

Kuna kõikide riigi poolt pakutavate e-teenuste esiletõstmine ei ole käesoleva töö kontekstis otstarbekas, on järgnevalt välja toodud olulisimad, millel Eesti tuntus e-riigina ekspertide hinnangul arenes ja põhineb.

Eesti kui e-riigi edu seostub paljuskki innovaatiliste e-teenuste ja e-lahenduste kasutuselevõtmisega. Selleks, et võimaldada e-teenuste levik, oli eelduseks digitaalse isikutunnistuse (ID-kaart) kasutuselevõtmine, mis võimaldaks isiku tuvastamist digitaalses keskkonnas. 2001. aastal lanseeritud riigi infosüsteemide andmevahetuskiht X-tee oli e-riigi arengus murranguline lahendus, mis võimaldab korraldada turvalist Internetipõhist andmevahetust riigi infosüsteemide vahel. X-tee võimaldab nii asutustel kui inimestel turvaliselt andmeid vahetada, samuti korraldada isikute juurdepääsu riigi andmekogudes säilitatavatele ja töödeldavatele andmetele (RIA 2012).

Esimese paberiteta e-valitsuse istungi pidas meie valitsus Mart Laari juhtimisel aastal 2000. E-valitsuse mõiste viitab eelkõige elektroonilisele istungitesüsteemile. Pärast e-valitsuse käivitumist muutus riigikantselei asjaajamine oluliselt efektiivsemaks. Näiteks kui varem tehti valitsuse istungimaterjalide juurde seadustest paberkandjatel väljavõtteid, siis pärast e-valitsuse käikulaskmist ilmus iga ministri ette vaid link asjakohasele seadusele elektroonilises Riigi Teatajas (Krause 2005).

2003. aastal käivitati Eestis elektroonilise hääletamise projekt eesmärgiga võimaldada aastast 2005 ID-kaardi omanikel osaleda valimistel oma kodust arvuti ja Interneti vahendusel. Esimest korda toimus e-valimine 2005. aastal kohaliku omavalitsuse valimistel, mil kodust lahkumata andis hääle 9317 inimest. 2011. aasta Riigikogu valimistel oli e-hääletanute arv juba 140 764 (Valimiskomisjon 2012).

Viimaste aastate enim kohaliku meedia tähelepanu pälvinud e-teenuseid on digiretsept, mida peab oluliseks Eesti e-riigi kuvandi osaks ka president Ilves. 2010. aastal rakendunud digiretsept on üks neljast patsiendile suunatud üleriigilisest e-tervise projektist: digitaalne terviselugu, digiregistratuur, digipilt ja digiretsept (Haigekassa 2012).

1.6 Eesti e-riik uurimisteemana

Kuna e-riik on infoühiskonna üks osa, on Eestis uuringute ja analüüside fookus valdavalt infoühiskonnal laiemalt, mida juhitakse ministeeriumi tasandil. Infoühiskonna alaste uuringute läbiviimise eest vastutab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi Riigi Infosüsteemide osakond (RISO). Mõningad teemakohased uuringud on “Digitaalne lõhe

Eestis ja selle ületamise võimalused” (2002), “Infotehnoloogia Eesti koolides” (2004), “Riigi poolt pakutavad e-teenused” (2005), “Eesti elanikud ja Internet” (2006), “Eesti infoühiskonna arengud 1990-ndatest” (2007). RISO juhib ka infoühiskonna aastaraamatute koostamist, mis sisaldavad kokkuvõtteid isikukeskse ja kaasava ühiskonna arendamisest, isikukeskse, läbipaistva ja tõhusalt toimiva avaliku sektori arendamisest, teadmispõhise majanduse arendamisest, küberturvalisusest ja rahvusvahelisest koostööst infoühiskonna vallas.

Lisaks peab RISO veel statistikat arvuti, Interneti, e-kaubanduse, IKT kasutamise kohta ettevõtetes. Täpsem loetelu infoühiskonna uuringutest on kättesaadav RISO kodulehel.

E-riigi alaste uuringute ja analüüsidega on silma paistnud e-riigi akadeemia, mis on avaldanud näiteks selliseid publikatsioone: “e-Demokraatia poliitikasoovitused”, “Eesti valitsusasutuste e-kaasamispraktikate analüüs”, “eDemokraatia poliitika dokument” või “Ausa e-hääletamise põhimõtted”.

Riigikontrolli juhtimisel on läbi viidud sellised uuringud: 2005. aastal “Ülevaade elanikele osutatavate e-teenuste probleemidest”, 2006. aastal “Infoühiskond Eesti kohalikes omavalitsustes”.

Euroopa Liidu tasandil on fookus samuti infoühiskonna teemalistel uuringutel laiemalt. Eurostati agentuur jälgib IKT kasutamise näitajaid riigiti, kuna peab tehnoloogiate kasutamist ühiskonna muutuste ja arengu peamiseks põhjustajaks. Eurostat viib läbi uuringuid telekommunikatsiooni teenuste kasutamise, arvutite ja Interneti ühenduse olemasolu, riikide elanike IKT alaste kompetentsi-oskuste ning e-äri näitajate kohta nii individuaali kui ettevõtete tasandil.

Varasematel aastatel on Tartu Ülikoolis kirjutanud bakalaureusetöö infoühiskonna kajastamisest Eesti Päevalehes ja Postimehes Laur Kanger (2005). Mari Laikre (2008) on 2008. aastal kirjutanud bakalaureusetöö teemal „Eesti pilt Prantsuse trükimeedias“. Eesti e-riigi temaatikat ei ole üliõpilastöös varem käsitletud.

II Metoodika

Metoodika peatüki eesmärgiks on anda ülevaade magistritöö uurimisküsimustest ja kasutatavatest uurimismeetoditest. Samuti avab käesolev peatükk kvantitatiivse ja kvalitatiivse meetodi valimi, nende kriteeriumid ja uurimuse käigu.

2.1 Uurimisülesanded

Kogu käesolevat magistritööd läbivad uurimisülesanded on järgmised:

- Analüüsida Eesti e-riigi meediakajastust ja selle muutumist 12 aasta jooksul;
- Vaadelda seoseid meediakajastuse ja Eesti e-riigiga seotud tegelike sündmuste vahel;
- Analüüsida, kuidas toimub Eesti e-riigi presenteerimine välismeediale, kes on sellel teemal Eesti peamised kõneisikud ning kellel on olnud oluline roll Eesti e-riigi temaatika üles ehitamisel;
- Analüüsida, kuidas käsitlevad Eesti e-riigi kujunemist ja sellega kaasnevaid olulisi sündmusi eksperdid;
- Võrrelda meediapilti, meediaekspertide ja e-riigi ekspertide hinnangut Eesti e-riigi olemasolust, selle tekkimise põhjustest ja peamistest sündmustest, mis Eesti e-riigiga seotud on.

2.2 Uurimisküsimused

Magistritöö uurimisküsimused on järgnevad:

1. Kuidas on aastatel 2000-2012 käsitletud Eesti e-riiki välismeedia ning millisena näevad seda eksperdid?
2. Milliste e-riigi alaste konkreetsete sündmuste või projektidega seondub Eesti e-võimalik edulugu ekspertidele ja välismeediale?
3. Kuidas on toimunud e-riigi alane kommunikatsioon Eestis aastatel 2000-2012 meedia ja ekspertide võrdluses?

2.2.1 Uurimisküsimused välismeedia kontentanalüüsi jaoks

USA ja Suurbritannia meedia kontentanalüüsi eesmärgiks on analüüsida, kuidas on välismeedia käsitletud Eesti e-riiki ajavahemikus 2000-2012, milliseid sündmusi toonud Eesti e-riigi puhul esile ning keda on kasutatud Eesti e-riigi puhul info allikate ning kõneisikutena.

Uurimisküsimused välismeedia kontentanalüüsi jaoks on:

- Kuidas käsitleb välismeedia Eesti e-riigi arengut 12 aasta jooksul?
- Milliseid sündmusi toob välismeedia Eesti e-riigi puhul esile?
- Milliseid teemasid kajastatakse e-riigi puhul ühiselt?
- Kas välismeedias eksisteerib kuvand e-Eesti eduloost?
- Kes on välismeedias peamised e-riigi kõneisikud Eestist ning miks on nemad osutunud artikli allikaks?

2.2.2 Uurimisküsimused kvalitatiivse intervjuude analüüsi jaoks

Ekspertintervjuude eesmärgiks on teada saada, kuidas eksperdid käsitlevad Eesti e-riiki ja selle arenguga seotud olulisemaid sündmusi. Samuti oli ekspertintervjuude eesmärgiks näidata, millisena näevad e-riigi ja meediaekspertid olukorda e-riigiga seonduvas kommunikatsioonis.

Uurimisküsimused intervjuude kvalitatiivse analüüsi jaoks on:

- Kuidas käsitlevad eksperdid Eesti e-riigi arengut 12 aasta jooksul?
- Milliseid sündmusi toovad eksperdid Eesti e-riigist rääkides esile?
- Kuidas kirjeldavad eksperdid Eesti e-riigi võimalikku edulugu ja selle olemasolu?
- Kuidas toimub ekspertide hinnangul e-riigi alane kommunikatsioon ja selle eduloo presenteerimine?

2.3 Meetodite valik

2.3.1 Kontentanalüüs

Käesoleva magistritöö üheks eesmärgiks on anda ülevaade Eesti e-eduloo meediakajastusest 12 aasta jooksul, selle esinemissagedusest, muutumisest ja võrdlusest aastate jooksul. Selle eesmärgi täitmiseks kasutan magistritöös kvantitatiivset kontentanalüüsi meetodit.

Kontentanalüüs on kõige esimene, kõige olulisem ja endiselt kõige laialdasemalt kasutatav uurimismeetod. Seda peetakse usaldusväärseks ja uurijast sõltumatuks (McQuail 2000: 293). Vastavalt McQuaili (2000: 445) definitsioonile on kontentanalüüs meediatekstide süstemaatilise ja objektiivse kirjeldamise meetod, mis on kasulik tekstide klassifitseerimiseks, mõju määratlemiseks, erinevate kanalite või erinevate perioodide võrdlemiseks, samuti sisu ja tegelikkuse võrdlemiseks. Seda kasutatakse eelkõige meedia sisu võrdlemiseks teatud tunnuste esinemissagedusega sotsiaalses reaalsuses (McQuail 2000: 293). McQuail lisab, et kontentanalüüs ei sobi varjatud tähenduse väljatoomiseks. Berelson (1952: 18) käsitleb

kontentanalüüsi kui uurimistehnikat, milles püütakse leida kommunikatsiooni manifesteeritud sisu objektiivse, süstemaatilise ja kvantitatiivse kirjelduse abiga.

Magistritöös lähtutakse McQuaili ja Berelsoni käsitlest, et tegemist on süstemaatilise ja objektiivse uurimismeetodiga, millega püütakse leida kommunikatsiooni manifesteeritud sisu objektiivse, süstemaatilise ja kvantitatiivse kirjelduse abiga.

2.3.2. Semi-struktureeritud ekspertintervjuu meetod

Lisaks meedia kontentanalüüsile, viisin magistritöö uurimisküsimustele vastuse saamiseks läbi ka 9 semi-struktureeritud ekspertintervjuud.

Intervjuu oli sobilik meetod magistritöö jaoks vajaliku informatsiooni kogumiseks, kuna tegemist on vabas vormis ja sundimatus õhkkonnas toimuva vestlusega uurija ja informandi vahel. Informandiks on isik, kes annab uurijale edasi informatsiooni huvipakkuva teema kohta (Masso & Taur 2011). Intervjuude läbi viimise kaudu oli võimalik saada infot uuritava e-riigi kohta läbi informantide tõlgenduse ning saada teavet informantide tunnete, teadmiste ja kogemuste kohta seoses e-riigiga. Tegemist oli semi- struktureeritud ekspertintervjuudega, milles info andjaks oma ala asjatundjad.

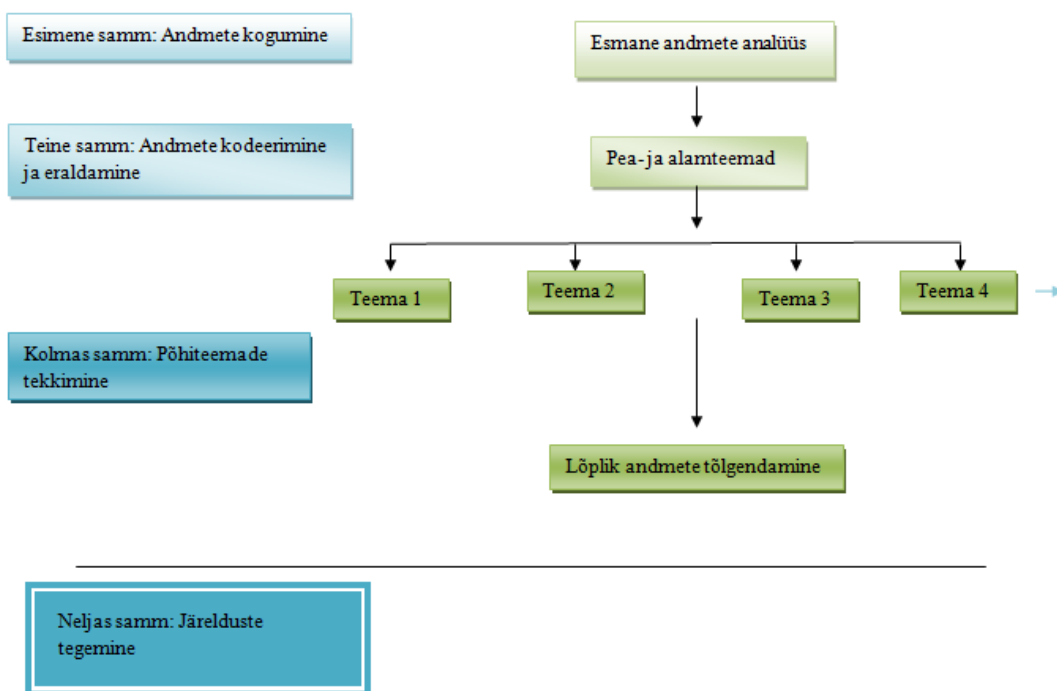
Struktureeritud intervjuule on omane see, et kõigile intervjuueeritavatele esitatakse samad küsimused. Magistritöös on kasutatud semi-struktureeritud ekspertintervjuusid, mis tähendab, et küsisin informantidelt küll samu eelnevalt ette valmistatud küsimusi, kuid semi-struktureeritud intervjuule omaselt esitasin küsimusi erineva järgenvuse ja mõnikord erineva sõnastusega (Berger 2000). Seetõttu kasutasin magistritöös just seda meetodit, et oleks võimalik informantide vastuseid omavahel võrrelda, leida vastustes seoseid ja erinevusi. Semi-struktureeritud intervjuu oli kasutusel ka seetõttu, et intervjuueeritavate valimisse kuulusid nii e-riigiga seotud eksperdid kui meediaekspertid, mistõttu esitasin loetletud rühmadesse kuuluvatele isikutele lisaks mõned erinevad küsimused.

2.3.3 Tekstide kvalitatiivne analüüsi meetod

Käesoleva töö ekspertintervjuude analüüs põhineb tekstide kvalitatiivse analüüsi meetodil, mis vastavalt Teschi (1990) käsitlesele põhineb andmete lihtsustamisel ja tõlgendamisel. Cresswell (2002) ja Miles & Huberman (1984) lisavad, et tegemist on samaaegse ja korduva andmete kogumise, interpretatsiooni ja tulemuste kirjeldamise meetodiga.

Tesch (1990) eristab kvalitatiivse analüüsi puhul kolme peamist lähenemist, milleks on keelepõhine lähenemine, kirjeldav lähenemine ja teooria loomine. Keelepõhise lähenemise eesmärgiks on analüüsida inimeste keele kasutamist ja sõnade tähendust. Kirjeldava lähenemisega keskendutakse kirjeldamise ja interpretatsiooni abil tulemuse jõudmiseni ning teooria loomine keskendub sotsiaalse fenomeni seoste otsimisele.

Tekstide kvalitatiivne analüüsi meetod võimaldas toimunud semi-struktureeritud ekspertintervjuude põhjal kogutud andmeid lihtsustada ning seejärel neid grupeerida sarnaste omaduste põhjal pea- ja alamteemadeks. Vastavalt Teschi käsitlesele on sellise meetodi abil võimalik eristada põhiteemadele omaseid tunnuseid ja kirjeldava lähenemise abil jõuda tulemusteni. Ekspertintervjuude kvalitatiivses analüüsis lähtutatakse Teschi lähenemisest vastavale meetodile, mida Cresswell (2002) kirjeldab kokkuvõtlikult järgneva protsessina.



Joonis 2: Cresswelli (2002) kirjeldus kvalitatiivse analüüsi meetodi protsessist

Vastavalt Dey (1993) selgitustele kvalitatiivse analüüsi meetodist, peetakse kõige olulisemaks käesolevas töö ekspertintervjuude analüüsis andmete kirjeldamist, nende omavahelist sidumist ja liigitamist.

2.4 Metoodika

2.4.1 Kontentanalüüsi valim

Kontentanalüüsi valim koosnes 63 meediatekstist, mis avaldati väljaannetes „The Economist“, „The Guardian“, „The Washington Post“ ja „The New York Times“ ajavahemikul 1. jaanuar 2000-18. aprill 2012. Väljaannete valiku puhul oli oluline see, et oleksid võrdselt esindatud nii Suurbritannia kui USA väljaanded. Konkreetsete väljaannete puhul sai määravaks ka see, et nende arhiivide kasutamine oleks tasuta, kuna mitme rahvusvaheliselt tunnustatud väljaannete arhiivid on tasulised. Seetõttu ei sattunud valimisse näiteks „The Financial Times“, mille *online*-arhiiv 2004. aastast varasema perioodi lugemiseks on tasuline.

„The Economist“ osutus valimisse määratuks seetõttu, et lisaks majandusvaldkonna kajastamisele katab see ka rahvusvahelisi teemasid. Väljaanne ise ütleb, et nende sihtrühmaks on ideedega inimesed ehk intelligentsem lugejaskond, keda eristavad teiste ajalehtede-ajakirjade lugejatest nende maailma käsitlemise viis ja mõtted. „The Economist“ ilmub kord nädalas aastast 1843 ning selle nädalane tiraaž on 1,5 miljonit eksemplari, näidates tõusvaid trende. „The Washington Post“ kuulub valimisse seetõttu, et see on USA pealinna, seega ka poliitilise mõjukeskuse, suurim väljaanne. Samuti on tegemist pealinna vanima ajalehega, mis alustas ilmumist juba 1877. aastal. „The Washington Post“ on võitnud ajavahemikus 2000-2012 kolmel korral Pulitzeri preemia parima rahvusvahelise kajastuse eest, viimati 2008. aastal. „The New York Times“ on igapäevaselt ilmuv ajaleht, mille esimene number ilmus aastal 1851. „The New York times“ on võitnud kokku 108 Pulitzeri preemiat, mis on rohkem kui ükskõik milline muu uudiste väljaandmisega tegelev organisatsioon. Selle *online*-väljaanne on riigi populaarseim, mida külastab rohkem kui 30 miljonit kasutajat kuus. „The Guardian“, mis kuni aastani 1959 kandis nimetust „The Manchester Guardian“, ilmus esmakordselt 1821. aastal. Lisaks siseriiklike teemade käsitlemisele, on see suunatud ka rahvusvaheliste sündmuste kajastamisele ja analüüsile. „The Guardiani“ *online*-väljaanne on külastatavuselt Suurbritannia väljaannetest teisel kohal. Aastatel 1999, 2006 ja 2011 valiti „The Guardian“ parimaks Suurbritannia väljaandeks.

Valimi moodustamisel oli oluline, et väljaannete puhul oleks tegemist nn kvaliteetajakirjandusega. Samuti pöörasin valimi moodustamisel tähelepanu sellele, et need oleksid rahvusvaheliselt tunnustatud usaldusväärsed väljaanded, mis kujundavad avalikkuse

hoiakuid. Lisaks selgus ekspertintervjuusid läbi viies, et e-riigi arenguga seotud isikud soovitasid kontenatanlülisiks kasutada väljaandeid “The Economist” ja “The Guardian”.

Konkreetsed 63 meediateksti osutused valituks selle järgi, kui sisestasin väljaannete internetiarhiivide otsingumootoritesse sõnad „Estonia“, „E-Estonia“, Estonia e-governance“, „Estonia Cyber“, „Digital Estonia“, „Estonia IT“, „Estonian government online“. Esialgne otsingusõna oli „Estonia“, kuid kuna vastav määratlus laiendas valimi näiteks „The New York Times’is“ 18 200 artiklini, tuli otsingusõnu kitsendada. Artiklite läbilugemise järgselt eemaldas in valmist sellised artiklid, mis mainisid Eestit vaid põgusalt ning sisuliselt e-riigi valdkonda ei puudutanud (nt „Black Hats, grey hairs“).

Valimi lõplikuks arvuks jäi 63 teksti, mida analüüsis in 21 analüüsikategoorias (vt Lisa 1). Kontentanalüüsi uurimis- ja analüüsiühikuks on tekst.

2.4.2 Intervjueeritavate valiku kriteeriumid ja valim

Ekspertintervjuude valimisse kuulusid president Toomas Hendrik Ilves, e-riigi ekspert ja visionär Linnar Viik, E-riigi akadeemia asutaja Ivar Tallo, Arengufondi juht aastatel 2007-2012 Ott Pärna, Riigikogu liige ja IT ettevõtja Andrei Korobeinik, Riigikantselei IKT- nõunik Siim Sikkut, meediaekspert Raul Rebane ja ajakirjanikud Argo Ideon ning Toivo Tänavsuu. Kokku kuulus ekspertintervjuude valimisse 9 informanti. Autor soovis ekspertintervjuud läbi viia inimestega, kellel on lähem kokkupuude Eesti e-riigi arendamisega, kes on olnud nõ otsustajad e-riigi alaste strateegiate või poliitikate kujundamisel ning kes on olnud või on täna olulised kõneisikud e-riigi teemal. Ajakirjanikud Raul Rebane, Argo Ideon ja Toivo Tänavsuu kuulusid valimisse seetõttu, et kajastatud oleks ka meedia pool ehk kuidas meedia e-riiki ja selle kajastamist käsitleb. Raul Rebane on osales 2007. aasta küberrünnakute aegse meediaplaani koostamisel ja ellu viimisel. Argo Ideon ja Toivo Tänavsuu on avaldanud mitmeid e-riigi alaseid artikleid Eesti meedias. Soovisin viia ekspertintervjuu läbi ka EAS-i esindajaga, kuid paraku ei saanud ma EAS-ist vastavale soovile vastust, mistõttu jäigi intervjuu läbi viimata.

Tegemist oli semi-struktureeritud ekspertintervjuudega, mille viisin läbi ajavahemikus detsember 2011- märts 2012. Enamik intervjuusid kests in ca 1 tund, mõnel juhul ka 1,5-2 tundi.

Analüüsi tulemuste esitlemisel kasutatakse intervjuueeritavaid nende perekonnanimedega.

2.5 Uurimuse käik

2.5.1 Kontentanalüüs

Kontentanalüüsi kodeerimistabeli puhul moodustasin esialgse kodeerimistabeli MS Exceli keskkonda deduktiivsete kategooriate, alamkategooriate ja koodidega. Proovikodeerimise viisin läbi 5 teksti peal ning selle tulemusena täiendasin esialgset kodeerimistabelit. Ka pärast esialgset kodeerimistabeli täiendamist toimus mõningate koodide lisamine kodeerimisjuhendisse põhikodeerimise käigus. Meediatekstide kodeerimine toimus vastavalt kodeerimisjuhendile. MS Exceli keskkonnas viisin läbi esialgse järelduste saamise protsessi, samuti kodeerimise kontrolli. Seejärel analüüsisin kontentanalüüsi andmeid. MS Excel võimaldas mitmetasandilist analüüsi, luua graafikuid ja tabeleid, et analüüsi järelduste esitlemine oleks mugavam.

2.5.2 Kvalitatiivne analüüs

Kvalitatiivse analüüsi puhul oli esmaseks sammuks intervjuude transkribeerimine, millele järgnes nende korduv ja hoolikas läbi lugemine. Järgnes pea- ja kõrvalteemade välja selekteerimine ehk selle eristamine, mis on käesoleva töö jaoks primaarne. Selle järel kogusin kokku sarnased teemad, nende alamteemad ja alamjaotused. Pärast esialgset teemade eristamist, toimus kogutud andmete uuesti läbi vaatamine ja vajadusel uute koodide lisamine. Mõnes kohas tuli teemasid vähendada, kuna sarnased teemasid kattusid. Siis toimus andmete esmane analüüs iga tunnuse alla kuuluva materjaliga. Pärast esmast analüüsi toimus veel mõningate koodide ümber nimetamine. Lõpetuseks toimus lõplik andmete tõlgendamine koos järelduste tegemisega.

III Tulemused

Käesolevas peatükis esitatakse kontentanalüüsi ja ekspertintervjuude kvalitatiivse analüüsi tulemused. Samuti esitatakse esmased järeldused, mida analüüsides välja tuua on võimalik.

3.1 Kontentanalüüsi tulemused

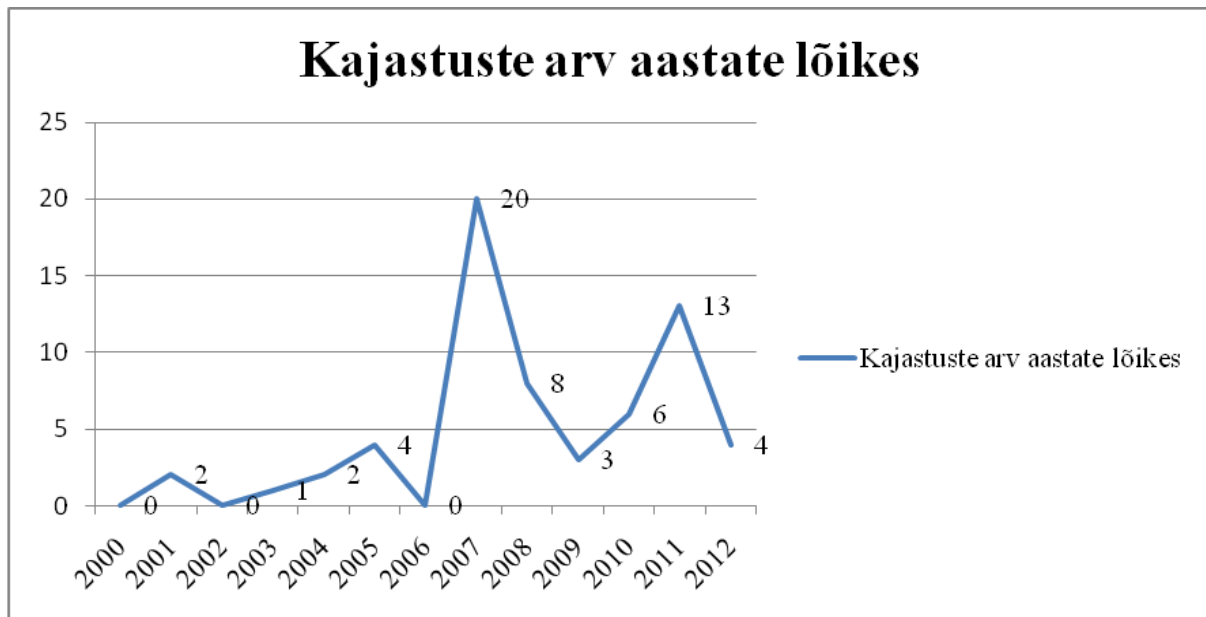
Järgnevalt antakse ülevaade meediatekstide kontentanalüüsi tulemustest väljaannetes „The Economist“, „The Guardian“, „The New York Times“ ja „The Washington Post“ ajavahemikul 2000-2012. Kontentanalüüs viidi läbi vastavalt kodeerimisjuhendile (vt Lisa 1).

Žanr, väljaanne ja ilmumisaeg

Analüüsitud artiklitest moodustasid 54% ulatuses välisuudised (34 artiklit). Esinemissageduselt järgnesid arvamused 22% (14 artiklit) ja siseuudised 18% (11 artiklit). Muid žanre esines tunduvalt vähem. Väljaannetest esines kõige rohkem artikleid ajalehes „The Economist“, kokku 20. Sellele järgnesid „The Guardian“ 17 artikli, „The New York Times“ 14 ja „The Washington Post“ 12 artikliga. Kuna „The Economist“ ja „The Guardian“ on Inglismaa väljaanded, on nende mõnevõrra suurem kajastuste arv selgitatav geograafilise asukohaga. Kuna Eesti kuulub Euroopa Liitu ja asub Inglismaale lähemal kui USA-le, on Eestil seetõttu ka mõnevõrra lihtsam jõuda Euroopa meediasse. Pigem huvitab USA meediat teemadering, mis on seotud USA endaga.

Artiklite autoriteks olid enamasti ajakirjanikud (46) või IT-ajakirjanikud (15). Nendest 13 juhul oli autoril isiklik kokkupuude Eestiga, olles ise käinud Eestis ja puutunud kokku meie e-riigiga.

Kontentanalüüs jälgis ajavahemikku alates 2000. aasta jaanuarikuust 2012. aasta aprillikuuni. Vastavalt sellisele ajalisele määratlusele oli kõige suurema meediakajastuse aasta 2007 (20 artiklit). Sellele järgnesid 2011. aasta 13 artikliga. Alla 10 kajastuse oli aastatel 2008 (8), 2010 (6) ja 2009 (3) (vt joonis 3.1). Kajastuseta olid vaadeldud väljaannetes aastad 2000, 2003 ja 2006. Vastav analüüs ei tähenda, et Eestist poleks neil aastatel välismeedias kirjutatud, vaid, et e-Eestiga seotud teemasid vaadeldud perioodil ei esinenud.



Joonis 3.1. Kajastuste arv aastate lõikes

Selline artiklite esinemissagedus on mõnevõrra üllatav, kuna Eestis alustas aastal 2000 tegevust nn e-valitsus, mis oli maailmas ainulaadne. Ka mitmed ekspertintervjuude käigus intervjueeritud nentisid, et üheks e-riigile iseloomulikuks tunnuseks on Eestis kindlasti nn e-valitsus ja paberivaba valitsusistungite infosüsteem (Viik 2012). Paraku taoline kajastus aga meedia põhjal kinnitust ei leidnud. Üheks põhjuseks, mis võis põhjustada välismeedia huvi puudumise sündmuse kajastamise vastu, oli Eesti tol ajal veel mitte kuulumine Euroopa Liitu. Euroopat puudutasid aastal 2000 olulised sündmused Euroopa Liiduga seondult, näiteks 2000. aastal vastu võetud Lissaboni strateegia või rekordmadalale tasemele langenud Euro kurss suhtes dollariga.

Aastad 2004 ja 2005 ületasid mõnevõrra vahepealset tühimikku e-Eesti kajastamises ning seda võib põhjendada Euroopa Liidu ja NATO-ga liitumisega. Kindlasti oli üheks sündmuseks, mis artiklite arvu mõjutas, 2005. aastal toimunud Skype müük internetioksjonifirmale eBay. 2007. aastal ilmus Eesti tegevusest e-valdkonnas rekordarv artikleid (20), mis on seostatav samal aastal toimunud ühiskondlike sündmustega küberjulgeoleku kontekstis. Eestist sai esimene riik maailmas, mis sattus teisest riigist juhitud küberünnakute alla. Seetõttu on arusaadav ka, et 2008. aastal räägiti meedias riikide küberjulgeolekust ja tõstatati selle teema olulisus rahvusvahelisel tasandil. Kuigi 2011. aasta oli Eesti kui e-riigi jaoks töövõit, sest Euroopa Liit otsustas Euroopa Liidu IT-agentuuri

peakorteri rajada Eestisse, jäi see meedia huviorbiidist välja. Eesti jaoks oli tegemist olulise edasiminekinga Euroopa Liidu suunal, kuid see ei olnud kõneaine Euroopale ega USA-le. Pigem jätkus 2011. aastal arutelu küberjulgeoleku ümber.

Seega võib kokkuvõtlikult öelda, et meediakajastuste hüpe toimus aastal 2007 Eestit tabanud küberrünnakute tõttu. Aastatel 2000-2007 ei esinenud Eesti e-riigina meedias nende sündmuste taustal, mis e-riigi arendamiseks Eestis reaalselt tehti.

Peateema, kõrvalteema

Artikli peateemadest esines kõige enam selliseid, mis kajastasid küberrünnakuid Eesti vastu. Kogu valimist moodustas vastavasisuline peateema artiklite kogumahust 22% (kokku 14 artiklit). Eesti vastu suunatud küberrünnakutele järgnesid peateemana Inglismaaga seotud sündmused (21%). See on mõistetav, sest ka artiklite valimisse kuulus enam artikleid Inglismaalt ning meedia järgibki sündmuste põhist kajastust. Peateemana esinesid veel muu maailmaga seotud sündmused (13%) ja e-Eesti (8%). E-Eesti viitab antud juhul konkreetse sõnaühendi kasutamisele artiklites. Peateemana oli vähem artikleid USA-ga seotud sündmustest, küberjulgeolekust ja Eestiga seotud sündmustest, mida esines kõiki neljal korral. Skype'i töid artiklid peateemana välja kolmel korral. Eestiga seotud e-valimised, e-valitsus ja kõneisik mainiti peateemadena ära üks kord (vt joonis 3.2, 3.3).

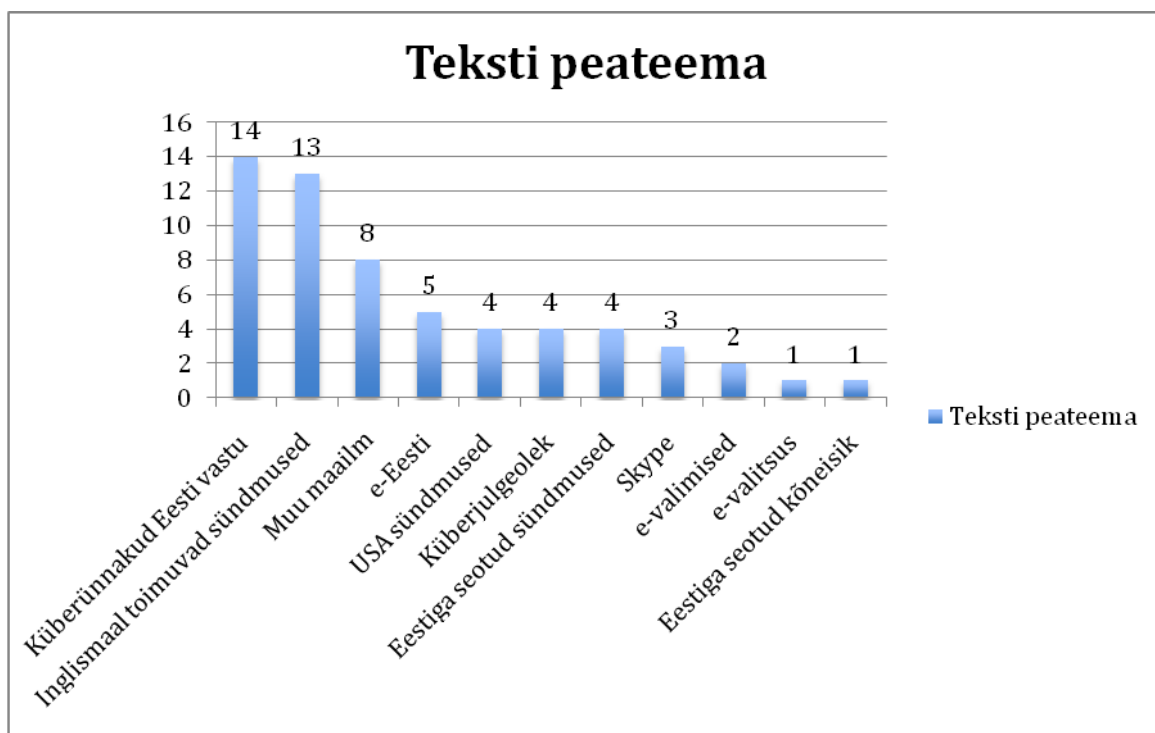
Kõige enam artikleid, mille peateema oli Inglismaaga seotud sündmused, ilmus 2008. aastal (5 artiklit). Kuna 2008. aastal toimusid Inglismaal kohalike omavalitsuste valimised, tõstatus artiklites küsimus e-valimiste võimalikkusest Eesti näitel (vt ka teemade ühiselt kajastamine, joonis 3.6). Samuti jõudsid Eestiga seotud küberteemad Inglismaa meediasse, põhjustades seal hirmu, et küberrünnete ohvriks võib sattuda mistahes maailma riik.

Samuti oli 2011. aasta Inglismaaga seotud sündmuste osas mõnevõrra populaarsem (3 artiklit). Näiteks toimus 2011. aasta oktoobrikuus Londonis rahvusvaheline küberjulgeoleku konverents (Ilves 2012), mis tõi kokku tipptegijad üle maailma ning kus esines kõnega ka Eesti vabariigi president.

Ainus Eestiga seotud kõneisik, kes artiklites peateemana esines, oli Toomas Hendrik Ilves, kuid hoolimata vaid ühest artiklist, oli tegemist positiivse kajastusega mehest, kes lõi E-Eesti.



Joonis 3.2 Artiklite populaarseimate peateemade esitlus ideepilves

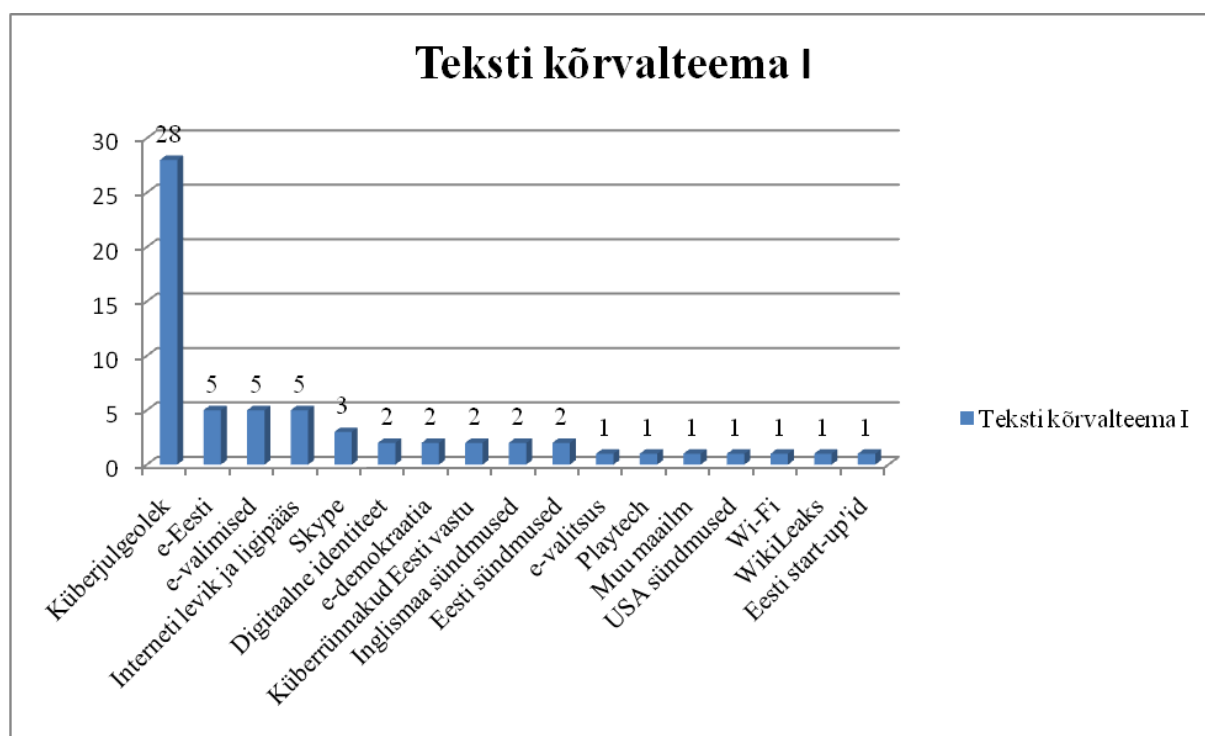


Joonis 3.3. Tekstide peateema

Teksti kõrvalteemana esines teistest enam küberjulgeolek- 44% ja 28 artiklit (vt joonis 3.4). Sellele järgnesid e-Eesti (5) ja e-valimised (5) ehk 8%. 2011. aastal Egiptuses toimunud rahutused ja ülestõus valitseva poliitilise korra vastu tõstatasid välismeedias küsimuse Interneti levikust ja sellele ligipääsu õigusest. Internetile ligipääsu õigus kajastus analüüsitud artiklites 8% ehk 5 artiklis. Artiklites tuuakse esile Eestit kui üht esimest riiki maailmas, mis käsitles Internet kasutamise võimalust kui inimõigust.

Eestile omast X-tee ja ID-kaarti, mis üldiselt võimaldavad e-teenuseid kasutada ja näiteks ka e-valimistel osaleda, mainiti kõrvalteemana ära kõigest kahel korral. See on mõnevõrra üllatav, sest näiteks Lätis võeti ID-kaart kasutusele alles 2012. aastal. Ka siinkohal lähevad ekspertide ja meedia arvamused lahku, kuna intervjuudes esines mitmel korral Eesti e-riigi tunnuseks just X-tee ja ID kaart.

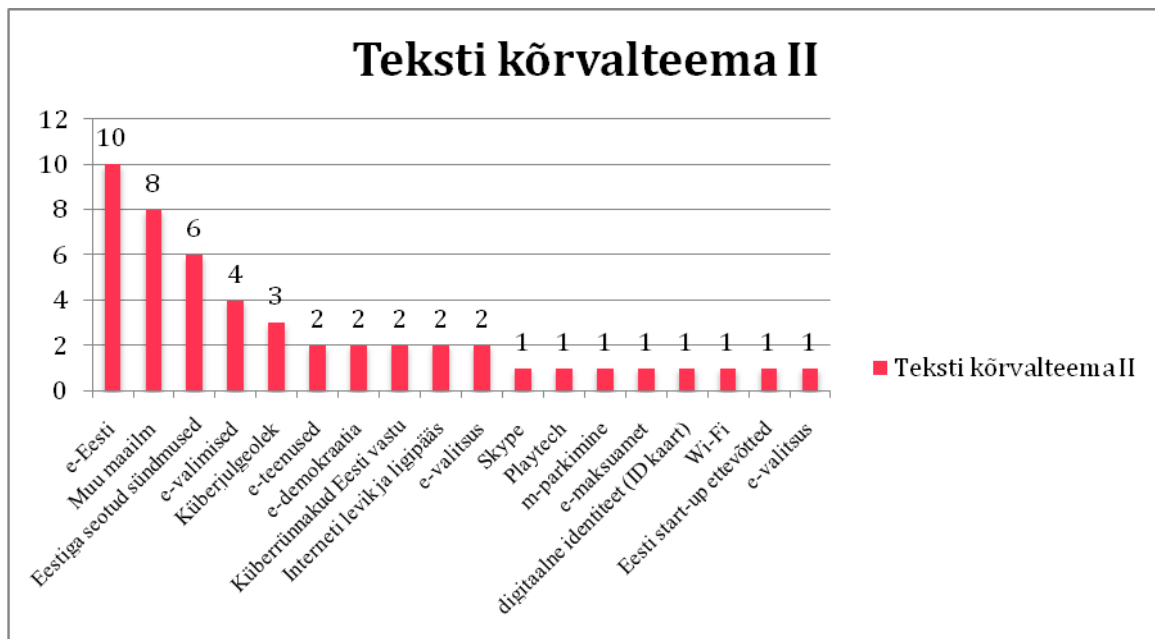
Ettertuttavalt saab öelda, et ekspertintervjuudes kõlama jäänud mõte (Korobeinik & Tänavsuu 2012), justkui oleks Eesti e-riigi maine seotud eelkõige Eesti start-up ettevõtetega ja nende edulugudega USA suunal, kontenatanalüüsi põhjal kinnitust ei leidnud. Peateemana ei mainitud Eesti start-up ettevõtteid kordagi ning kõrvalteemana mainiti need ära muude kõrvalteemade kõrval 2% ehk ühel korral.



Joonis 3.4. Tekstide kõrvalteema I

Tekstide teise kõrvalteemana oli populaarseim e-Eesti (16%, vt joonis 3,5), mis viitab konkreetse sõnaühendi kasutamisele tekstides. Kõige sagedasemad olidki sellised artiklid, mille peateema oli küberrünnakud Eesti vastu, kõrvalteema üldine küberjulgeolek ja teine

kõrvalteema e-Eesti. Teise kõrvalteemana esinesid veel teistest rohkem muu maailmaga seotud sündmused (13%), Eestiga seotud muud sündmused (10%) ja e-valimised (6%).

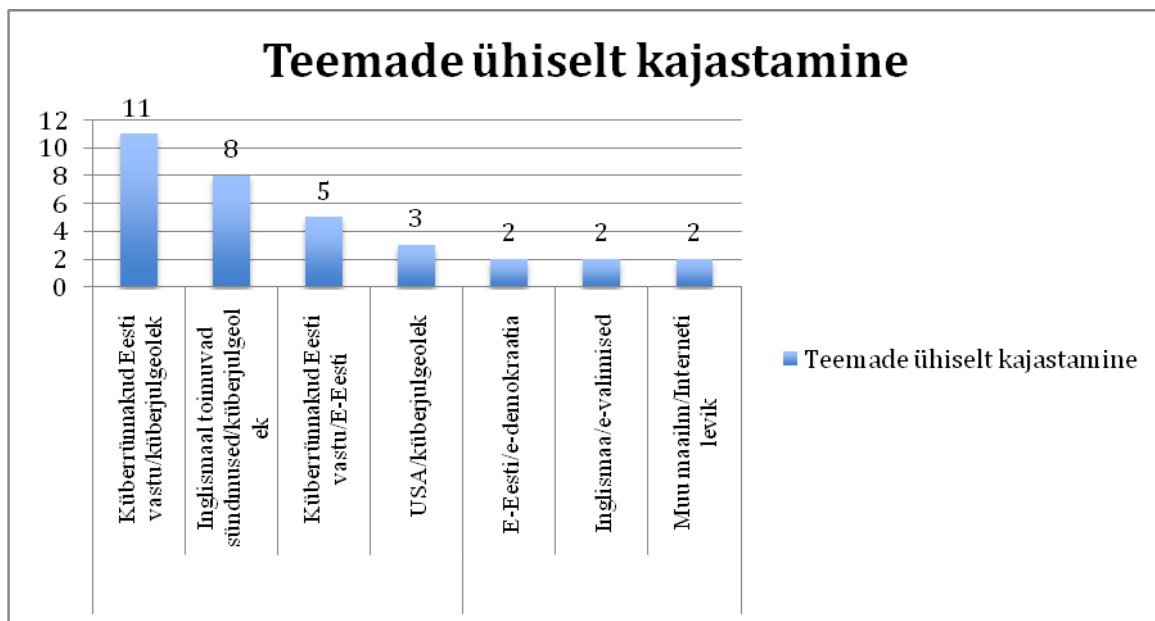


Joonis 3.5. Tekstide kõrvalteema II

Pea- ja kõrvalteemade analüüsi kokkuvõtteks saab öelda, et joonistub välja skeem: Eesti vastu suunatud küberrünnakud- küberjulgeolek- e-Eesti. Artiklitest nähtub, et Eesti ei ole ise aktiivne e-riigi kuvandi konstrueerija, kuna kirjutatakse pigem konreetsetest sündmustest maailmas, mille taustal mainitakse meie e-riiki. Eesti võib olla küll maailmas valdkondlike ekspertide seas hinnatud tegija e-riigi alal, kuid meediast see skeem välja ei joonistu. E-Eesti on Inglismaa ja USA meedias pigem harva kõneainet pakkuv teema, mitte kestlik edulugu.

Teemade omavaheline seos

Artiklid, mille sisuks olid küberründed Eesti vastu, esinesid kõige enam koos selliste tekstidega, mis kajastasid küberjulgeolekut (17%, vt joonis 3.6). Nagu ka eelnevalt kirjeldatud, on see igati mõisteta, kuna Eesti vastu suunatud rünnakud tõstatasid küberjulgeoleku kui eraldiseisva riikide julgeolekuvaldkonna olulisuse maailmas. Maailm puutus esmakordselt kokku vajadusega hakata tegelema riikide vahelise koostööga küberrünnete tõrjumisel ja samuti nende ennetamisel. Eestiga seotud sündmused olid selles osas suureks abiks teema olulisuse tõstatamisel rahvusvahelisel tasemel. NATO Kooperatiivse Küberkaitsekeskuse avamisel Tallinnas 2008. aastal oli 2007. aasta Eesti infosüsteemide vastu suunatud küberrünnetega otsene seos.



Joonis 3.6. Teemade ühiselt kajastamine

Teemade ühiselt kajastamises esinesid sageduselt järgmisena Inglismaal toimuvad sündmused ja küberjulgeolek (13%). Kui vaadelda maailmas toimuvaid protsesse küberjulgeoleku alase koostöö tõhustamisel, on selline teemade ring arusaadav. 2010. aastal toimunud Lissaboni tippkohtumise üheks olulisemaks sammuks oli küberohtude käsitlemine NATO uues strateegilises kontseptsioonis (Rikk 2010). Eelmine, 2009. aastast pärinev NATO strateegiline kontseptsioon küberjulgeolekut ei käsitlenud. Pärast tippkohtumist hakkasid ka Euroopa Liidu liikmesriigid ja USA senisest enam tegelema küberjulgeolekust tulenevate ohtudega ning rahvusvaheline koostöö selles vallas tõusis riikide sise- ja välispoliitiliste tegevuste prioriteetide hulka. Näiteks tõdeb Raul Rikk (2010), et 2006. aasta NATO Riia tippkohtumise deklaratsioonis mainiti küll vajadust kindlustada NATO infosüsteeme küberrünnakute vastu, kuid ühtegi avalikult teadaolevat mastaapset küberrünnakut polnud sel hetkel veel toimunud ning küberjulgeolek suurt poleemikat ei tekitanud.

Positiivne on see, et viies artiklis, mille peateema olid küberründed, mainiti artiklites e-Eestit. Sellistest artiklitest nähtub, et kuna Eesti on edukas tehnoloogiate rakendaja riigi juhtimises, saab Eesti-taolisele riigile suurt kahju tekitada just küberrünnetega. Üks põhjus, miks küberrünnakute taustal kirjutati e-Eestist, on välisajakirjanike saabumine Eestisse. 2007. aasta küberrünnakud meelitasid siia mitmeid välisajakirjanikke, kes lisaks küberjulgeolekuga seotud teemade kajastamisele kirjutasid artikleid ka e-Eestist. Seega ei saa väita, et Eesti oleks

olnud ise aktiivne, et välismeedia e-Eesti tegemisi kajastaks, vaid tegemist oli juhusliku kokkulangevusega, mis kaasnes Eestit tabanud rünnakutega. 2007. aastal oleks saanud enam kasutada toimuvaid protsesse e-Eesti eduloo konstrueerimisel ja tuua välja põhjuseid ja sündmusi, miks Eesti on edukas e-riik.

E-Eestiga koos mainiti kahel korral ka e-demokraatiat Eestis (3%), mis on oluliselt kaugemale arenenum kui mujal maailmas. Näidetena toodi tekstides välja e-valimise võimekuse loomist ja selle kasutamist nii kohalike omavalitsuste kui Riigikogu valimistel. Siinkohal mainiti ära ka Inglismaa ja muude riikide ebapiisavat arengut antud valdkonnas, sest ajal, mil Eestis on juba aastaid kasutatud elektrooniliste hääletamise võimalust, on muudes riikides alles algatatud diskusioon riikide valmisolekust antud tehnilise lahenduse realiseerimisel.

Teemadena esinesid koos ka muu maailmaga seotud sündmused ja Internetile vaba ligipääs (3%). Sellest teemade kooslusest on lähemalt juttu tekstide pea- ja kõrvalteemade tulemuste analüüsis.

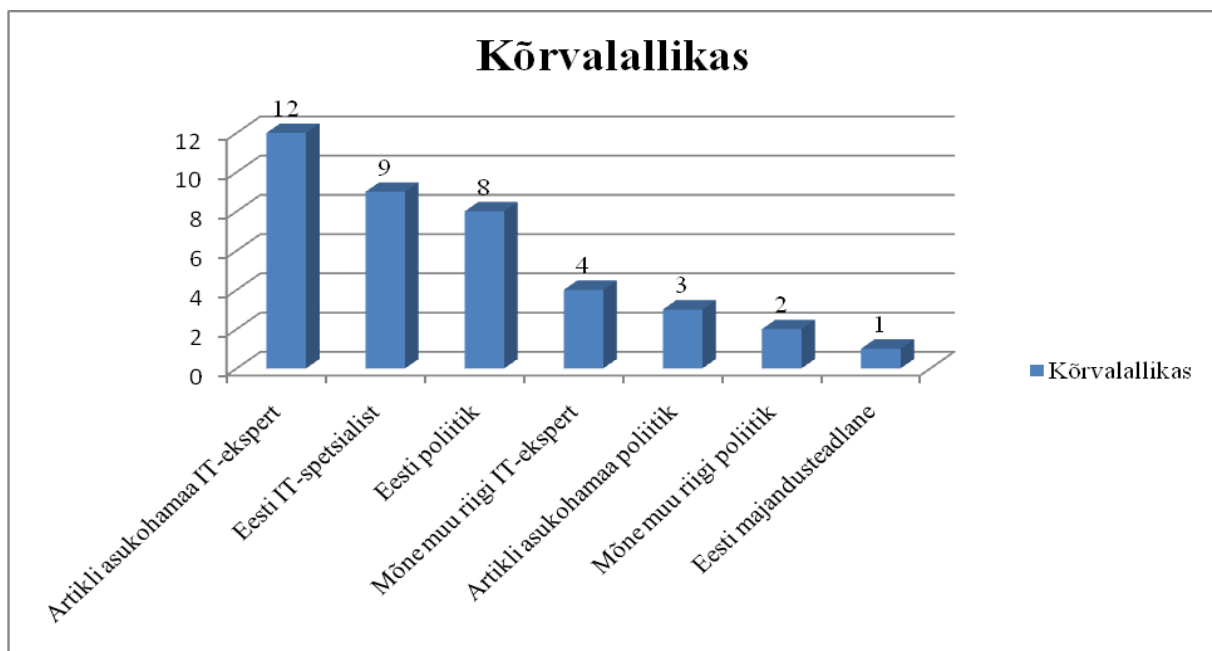
Teemade ühiselt kajastamises tõusevad esile nagu ka muudes analüüsi kategooriates küberrünnakud Eesti vastu ja küberjulgeolek üldiselt. Siiski on ka küberrünnete taustal mainitud ära e-Eestit ja kirjeldatud, miks sellised rünnakud Eestile kui e-riigile suurt kahju saavad põhjustada. E-Eesti puhul on artiklite põhjal välismeedia hinnangul tegemist riigiga, mis oskab innovaatilisi lahendusi riigi toimimise tõhustamisel efektiivselt ära kasutada. Kuid sõnum, et Eesti on edukas e-riik, ei ole aastate lõikes regulaarne.

Kõrvalallikas

Kuna artiklite põhiallikana eristuvad väga selgelt ajakirjanikud ise (95%), siis analüüsin põhjalikumalt artiklite kõrvalallikaid. Ajakirjanikest põhiallikate puhul on enamasti tegemist väliskorrespondentide ja selgelt IT-le orienteeritud ajakirjanikega. Meediatekstide kõrvalallikana paistavad enim silma artikli asukohamaa IT-eksperdid, kes on artikleid kommenteerinud või kelle infol tekst põhineb. Eestiga seotud sündmusi ei kommenteeri niivõrd eestlased ise, vaid teiste riikide eksperdid või poliitikud. Eesti IT-spetsialistid, kes on kõrvalallikana esinenud, korduvad aastate lõikes ja uusi eestlastest kõnesisikuid esineb harva. Kuna eestlaste esinemine nii põhi- kui kõrvalallikana oli meediatekstides tagasihoidlik, on konkreetsete kõneiiskute esinemissagedus esitatud joonisel 3.8. Kõrvalallikana esinevad

teistest enam Eesti poolsete ekspertidena Jaak Aaviksoo ja Hillar Aarelaid. Kui Jaak Aaviksoo on avalikkusele tuntud, siis Hillar Aarelaiu puhul on tegemist laiemale üldsusele vähemtuntud inimesega, kes töötab Riigi Infosüsteemide Ametis (RIA) infoturbeintsidentide käsitlemise osakonna juhatajana. Mis nähtub analüüsitud tekstidest, siis Eestil võiks olla oluliselt laiem kõneiiskute ring antud teemal kõnelemiseks. Mõnevõrra üllatav oli, et näiteks välisminister Urmas Paet ei esinenud tekstides allikana kordagi ega ka mitte ükski Eesti majandus- ja kommunikatsiooniminister, kelle haldusalasse Eesti infoühiskonna arendamine kuulub. President Toomas Hendrik Ilves esineb kõneiiskuna Eesti kui e-riigi arengus ning kübejulgeoleku kontekstis.

Kõrvallikana esinevate isikute ringi analüüsist selgub, et Eesti e-riigi arendamine ja selle teema kommunikatsioon Eestist väljapoole toimib üksikute entusiastide toel, mitte riiklikult koordineeritud tegevusena. Kõneisikud on need samad, kes ka 5 aasta eest ning uusi kõnelejaid e-riigi teemal pole juurde tulnud.



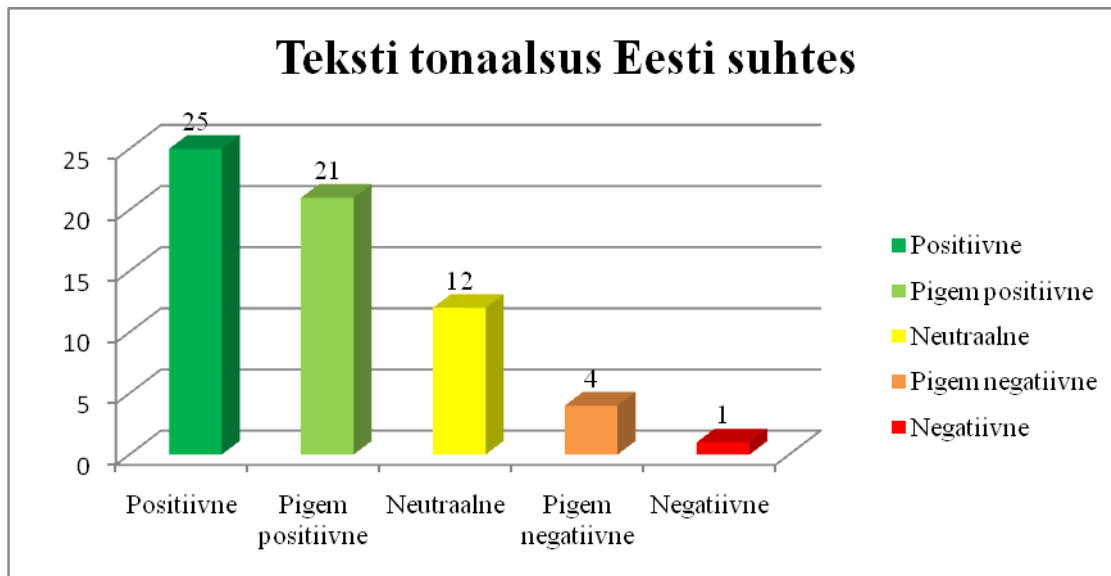
Joonis 3.8. Artiklite kõrvalallikas



Joonis 3.9. E-riigi peamiste kõneisikute esinemissagedus ideepilvena

Teksti tonaalsus Eesti suhtes

Analüüsitud artiklitest moodustasid Eesti suhtes positiivselt meelestatud artiklid 40% (25 artiklit, vt joonis 3.10). 33% artiklitest olid pigem positiivsed ning arvamust ei kujundanud 12 artiklit ehk 19%. Kuigi eespool analüüsis olen välja toodud tulemuse, et artiklite enamus pärines 2007. aastast, mis Eesti jaoks tähendas negatiivset sündmust infosüsteemide vastu suunatud rünnakute tõttu, olid artiklid meelestatud positiivselt või pigem positiivselt. Seda seetõttu, et Eesti sai nende rünnete tõrjumisega efektiivselt hakkama ning õigustas enda mainet e-riigina. Artiklites toodi välja Eesti võimekust selliste rünnete tõrjumisel ning Eestit toodi eeskujuks arenenud küberintsidentide lahendajana. Ka see, et Eestisse rajati vastav NATO kompetentsikeskus, viitab professionaalsuse tasemele valdkonna koordineerimises. Artiklid, mis kajastasid Eesti e-riigiga seotud lahendusi või projekte, olid samuti põhjuseks, miks artiklite meelestatus Eesti suhtes on positiivne. 6% artiklitest olid pigem negatiivsed. Näiteks imestati kahes loetud artiklis, et Ida-Euroopa riik Eesti on suutnud luua sellise e-riigile omase portfelli, kuhu kuuluvad nii e-valimised kui Skype. Kuigi konkreetsed lahendused on läbinisti positiivsed, olid lugude fookused siiski Ida-Euroopa ajaloo ja sotsiaalse konteksti tõttu pigem negatiivse varjundiga.



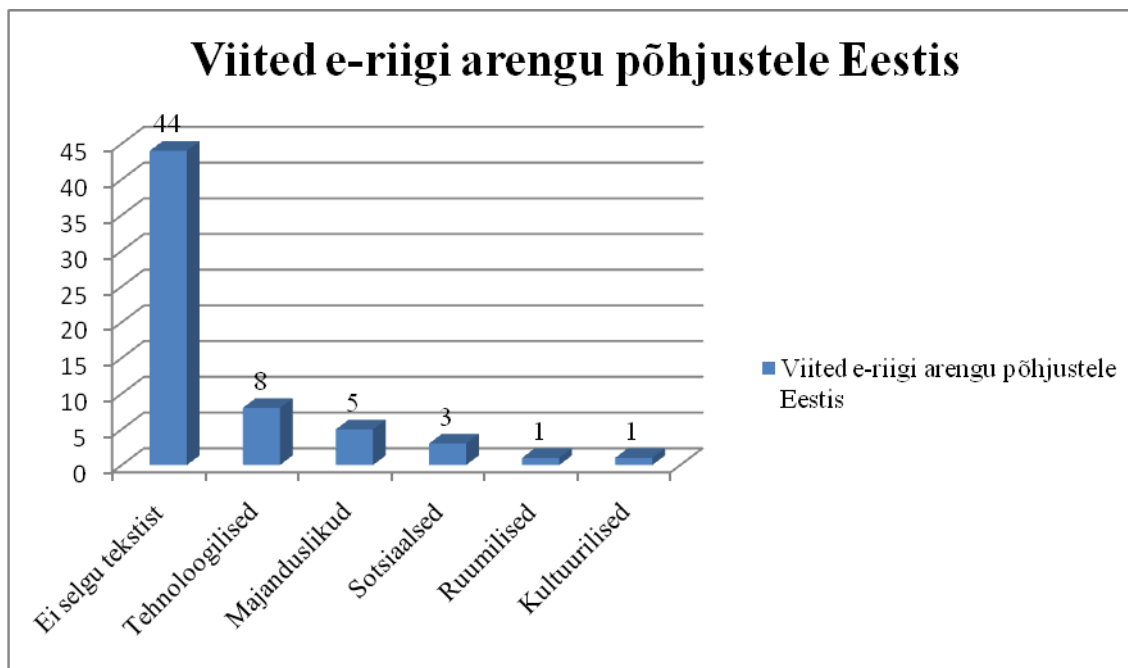
Joonis 3.10. Tekstide tonaalsus Eesti suhtes

E-Eesti arengu põhjused ja kõrvalpõhjused

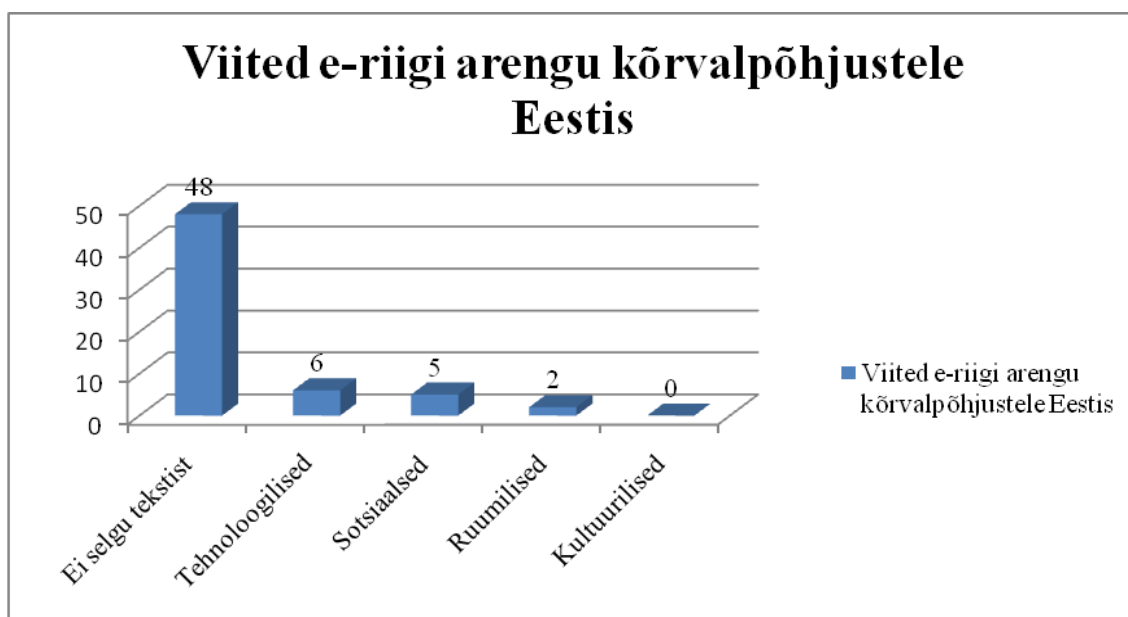
Vastavalt magistritöö I peatükis kirjeldatud Weberi (1995) teooriale, eristatakse infoühiskonna esiletõusust tehnoloogilisi, majanduslikke, sotsiaalseid, ruumilisi ja kultuurilisi põhjuseid. Analüüsitud valimist ei selgu 44 artiklis (70%) põhjused, mis aitasid kaasa Eesti infoühiskonna kui e-riigi arengu esiletõusu põhjustanud ilmingule. 13% ehk 8 artiklit näevad Eesti arengut e-riigina seoses tehnoloogiliste muutustega. Sisuliselt nähakse neil juhtudel, et e-Eesti tähendabki erinevate tehnoloogiate rakendamist, mis võimaldab kasutada mõistet e-riik. 8% artiklitest käsitleb e-Eesti arengu põhjustena majanduslikke muutusi. Kõigest 5% artikleid mainib e-Eesti arengut sotsiaalse muutuse kontekstis ehk pärast iseseisvuse taastamist. Ruumilisi ja kultuurilisi muutusi käsitletakse e-riigi arengu põhjustajatena 2%.

Kõrvalpõhjustena tuuakse artiklites teistest enam välja välja tehnoloogilisi muutusi ja (10%) sotsiaalseid muutusi (8%).

Antud juhul võib järeldada, et artiklid, mis käsitlesid muuhulgas ka põhjusi e-riigi arenguks, tõid enam esile tehnoloogilisi muutusi. See käsitus haakub kõige e-riiki iseloomustavate definitsioonide enamusega, mille keskmeks on uute tehnoloogiate rakendamine riigi ja selle kodanike hüvanguks.



Joonis 3.11. Viited e-riigi arengu põhjustele Eestis



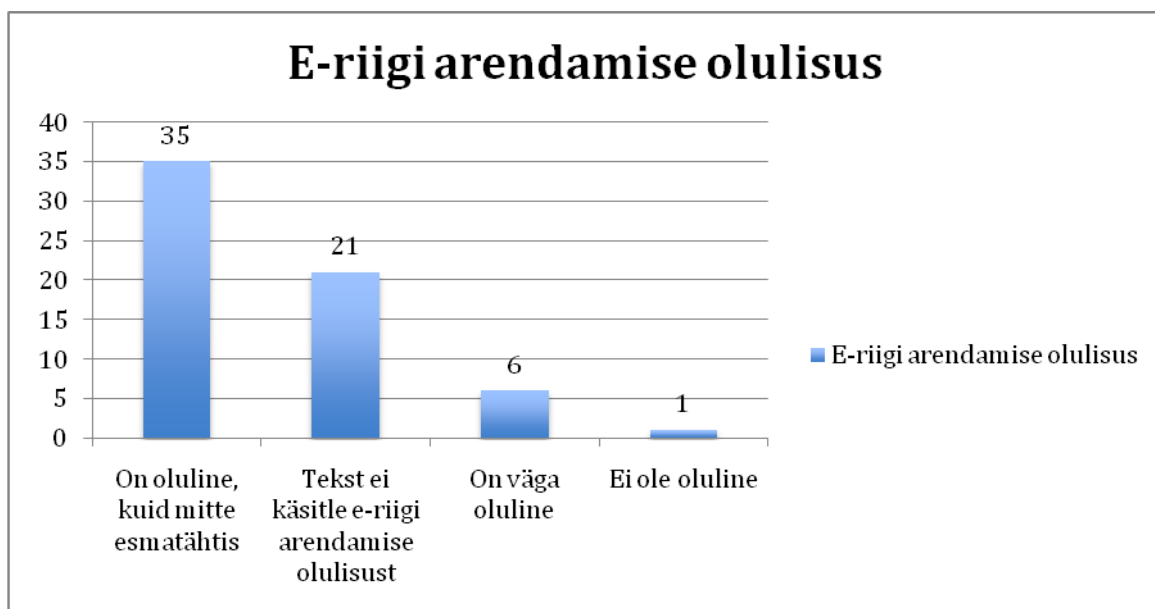
Joonis 3.12. Viited e-riigi arengu kõrvalpõhjustele Eestis

E-riigi arendamise olulisus

Kontentanalüüsi abil analüüsisin ka seda, kas välismeedia kajastuste põhjal on Eesti kui eduka e-riigi näite põhjal tekkinud diskussioon e-riigi arendamise olulisusest (vt joonis 3.13). Sisuliselt tähendab see seda, kas välismeedia kajastab e-riiki kui valdkonda, millele riigid peaksid senisest enam tähelepanu pöörama. Kuigi Eestist kirjutatakse kui e-riigist, on selliste

artiklite valim väike ja aastate lõikes hajutatud. Ei saa rääkida kestvast ja rutiinsest e-riigi kajastamisest. Ilmselt on see ka üheks põhjuseks, miks Eesti näitel ei ole tekkinud püsivat arutelu selle üle, mida võiksid ja saaksid riigid teha, et arendada e-riigile omast identiteeti. Üksikute sündmuste taustal (nt Inglismaa ja e-valimised) on küll esile toodud e-Eestile omaseid tehnoloogilisi lahendusi, kuid pigem ei ole rõhk seatud e-riigi arendamise olulisusele, vaid ühe näite välja toomisele, kuidas mujal asjad toimivad. Artiklitest enim (56%) on sellised, mis käsitlevad küll e-riigi arendamise olulisust, kuid mitte esmatähtsana ja seda kitsama valdkonna, eelkõige küberkaitse, kontekstis. 21 meediateksti ehk 33% ei tegele üldse e-riigi arendamise olulisusega. Kogu valimist peab e-riigi arendamist väga oluliseks kõigest 9% ehk 6 artiklit. Valimist 1 artikkel pidas e-riigi arendamist lausa mitte oluliseks.

Eelneva põhjal on ennatlik öelda, et Eesti oleks tekitanud välismeedias diskussiooni e-riigi arendamise olulisusest. Eesti on küll suutnud välja tuua küberkaitse arendamise olulisuse maailmas, kuid vajalik on mõista, kas tegemist on soovitud tulemiga, või automaatse rolliga, mis omistati Eestile teiste riikide poolt pärast 2007. aasta küberrünnakuid. Tõusetub küsimus, kas Eestist oleks saanud eestkõneleja küberjulgeoleku arendamise olulisusest, kui ei oleks toimunud otsest rünnakut enda infosüsteemide vastu.



Joonis 3.13. E-riigi arendamise olulisus

3.2 Kvalitatiivse analüüsi tulemused

E-riik ekspertide nägemuses

Nagu teoreetilisest ülevaatest selgus, antakse e-riigile erinevate organisatsioonide ja riikide poolt erinevaid tähendusi ja definitsioone. E-riigi käsitus ja see, kas selle definitsiooni keskmeks on tehnoloogiate kasutamine, avalike e-teenuste pidev arendamine või seeläbi ka kodanike informeerituse suurendamine, sõltubki konkreetse riigi või organisatsiooni poliitilisest, majanduslikust ja sotsiaalsest taustast.

Enamasti tähendab e-riik ekspertide nägemuses erinevate tehnoloogiate kasutamist riigi poolt. Ekspertidest olid Tallo ja Viik need, kes selgitasid e-riiki infoühiskonna raamistikus, millega on lahutamatult seotud info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate kasutamine. Teised, kes tehnoloogiate kasutamist küll mainisid, piiritlesid seda üldise infotehnoloogiaga (IT). Põhjus, miks siinkohal tuleks eristada info-ja kommunikatsioonitehnoloogiaid ja lihtsalt infotehnoloogiat, seisneb infoühiskonna arengule omastes tunnustes. E-riigi tekkimises tuleb lisaks tehnoloogiate kasutamisele käsitleda ühe olulise tunnusena kommunikatsiooni ja info töötamise rolli muutust. Tallo ja Viik toovad välja, et kuna muutunud on info töötlemise ja selle edastamise viisid, on alust eeldada, et muutunud on riigi toimimise üldised mehhanismid. Seetõttu saab rääkida e-riigist.

Kuigi küsimuse püstitus ekspertidele oli seotud e-riigi üldise kirjeldamisega ja sellele omaste tunnustega, pidasid eksperdid e-riigina silmas Eestit, millele iseloomulike märksõnade kaudu mõistet avasid. Sellest võib teha üldise järelduse, et hoolimata mõne eksperdi puhul ilmnenu kriitikast Eesti e-riigi suunal, peetakse Eestit siiski e-riigiks.

Ekspertintervjuude kodeerimistabelist eristus selgelt viis peamist kategooriat, mille abil e-riigi olemust kirjeldatakse. Nendeks on e-riik kui elektrooniline riik, e-riik kui vahend, e-riik kui efektiivne riigitoimimise viis, e-riik kui IKT kasutamine avalikus halduses ja poliitikas ning e-riik kui mugavus. Loetletud kategooriate informandi põhine jaotus kajastub järgnevas tabelis (vt ka Lisa 2).

Nimi/ kood	E-riik kui elektrooniline riik	E-riik kui vahend	E-riik kui (efektiivne) riigitoimimise viis	E-riik kui IKT kasutamine avalikus halduses ja poliitikas	E-riik kui mugavus
Ilves	X	X			X
Sikkut	X		X		
Tallo				X	
Viik				X	
Pärna			X		
Korobeinik	X				
Rebane		X			
Tänavsuu	X				
Ideon		X			
Kokku	4	3	2	2	1

Joonis 3.2. E-riigi olemuse 5 kategooriat

Kõige enam nähakse e-riiki elektroonilise riigina. Üheks põhjuseks, mis seda tendentsi mõjutada võib, on Eesti kuulumine Euroopa Liitu. Euroopa Komisjoni poolt e-riigile antud definitsiooni kohaselt on e-riigi fookus just elektrooniliste vahendite kasutamisel, et julgustada paremat riigi ja selle kodanike vahelist suhtlemist. Mõned näited sellest, kuidas e-riiki kirjeldatakse kui elektroonilist riiki:

- i. Lihtne lahendus on see, kuidas riik IT-d, IT lahendusi kasutab enda igapäevatoos, riigi halduses, kodanikega suhtlemises (Sikkut).
- ii. Elektrooniline riik, vähem pabereid. Mida vähem bürokraatiat ja paberimajandust, seda parem ja seda rohkem e-riik (Tänavsuu).

Kõige rohkem tunnuseid e-riigi puhul tõi välja president Toomas Hendrik Ilves, kes tõi e-riigi juures tunnustena välja nii elektroonilise riigi ning e-riigi kui vahendi ja mugavuse. E-riik kui vahend on presidendi hinnangul oluline tunnus, mis Eesti-sugustele riikidele võimalusi loob: “E-riik on see vahend, kuidas Eesti sai korvata taasvabanendes 50 või 60 aastast majaäämüst /.../ Rohkem kui ükski asi on see aidanud meil väljuda sellest paljude puhul veel kehtivast endise Nõukogude Liidu vabariigi mainest” (Ilves).

Samuti tõusetus teistes ekspertide intervjuudes e-riigi defineerimisel esile kooslus e-riik kui vahend, mille all peeti silmas vahendit nii kodanikele kui riigile. Laiemalt määratles e-riiki

Raul Rebane, kelle jaoks pole e-riik mitte eesmärk, vaid vahend: “*Vahend olla efektiivne konkurentsivõistluses*”. Kodanike vaatest tõi e-riigi kui vahendi esile ajakirjanik Argo Ideon, kelle arvates on e-riik vahend Interneti kaudu enda asju ajada.

Nagu ka eespool mainitud, tõid kõige põhjalikuma ja ammendavama vastuse e-riigi olemuse kohta välja Tallo ja Viik, kes mõlemad kirjeldasid e-riiki kui IKT kasutamist avalikus halduses ja poliitikas. Nemad tõid e-riigist rääkides esile ka olulise sisulise erinevuse: e-demokraatia kuulumise selle hulka, mida piiritleda e-riigina.

E-demokraatiaga seoses on oluline märksõna kodanike kaasamine. Nagu kajastub e-riigi akadeemia poolt koostatud e-kaasamise olukorra analüüsist (2012), ei ole uue tehnoloogia rakendamine seni märkimisväärselt mõjutanud kodanike reaalset kaasamist avaliku võimu otsustusprotsessidesse. Seega tuleks e-riiki iseloomustavate tunnuste juures silmas pidada seda, kas eksperdid peavad olulisemaks e-riigi iseloomustamist tarbija või pakkuja seisukohast. Intervjuudest ilmneb, et tarbija-keskset lähenemist peavad oluliseks nii e-riigi - kui meedia eksperdid.

Nimi/kood	Tarbija	Pakkuja
Ilves	X	
Sikkut	X	X
Tallo	X	X
Viik	X	X
Pärna	X	X
Korobeinik	X	
Rebane	X	
Tänavsuu	X	
Ideon	X	
Kokku	9	4

Joonis 3.3. E-riik pakkuja versus tarbija seisukohast

Mõned näited sellest, kuidas e-riigi mõiste avamine toimub läbi kodaniku ehk tarbija vaates:

- i. *Inimeste ja organisatsioonide võimalus mõjutada otsuse tegemise protsessi ja olla informeeritud sellest, mis ühiskonnas toimub (Viik).*

- ii. *Ma lihtsalt helistan oma arstile, tema klõbistab sisse ja mina lähen võtan apteegist. Elu on mugav, elu on kergem (Ilves).*
- iii. *Teine asi siis riigi ja kodaniku vaates lähevad teatud asjad lihtsamaks, palju lihtsam on teha asju distantstilt ja kiiremini. Inimene saab selle aja tööd teha, mitte sabas seista (Pärna).*

Riigi ehk pakkuja poolne käsitus tuuakse intervjuude sisse ajaloolises kontekstis. Põhjus, miks e-riigile iseloomulikud lahendused ja teenused on saanud tekkida, seisneb riigi poolses vajaduses: *“Esimesed 20 aastat ongi meil läinud oma riigi ehitamise peale, e-riigi lahendused on tulnud sellest, et raha on vähe olnud, vaja on teenus olnud ära pakkuda võimalikult efektiivselt. /.../ Meie turg on väike ja tükkmaad kasulikum on e-teenuseid pakkuda kui mingeid füüsilisi kontoreid pidada” (Pärna).*

Selleks, et edaspidi analüüsida e-riiga seonduvat võimalikku edulugu, on ekspertintervjuude analüüsi alustatud sellega, mida eksperdid käsitlevad e-riigina ning millised on e-riigile iseloomulikud tunnused. Kokkuvõtlikult saab teha järelduse, et e-riik on elektrooniline riik, mis avalikus halduses ja poliitikas kasutab ära erinevaid tehnoloogilise vahendeid.

Eesti e-riigi eduloo võimalikud käsitlused

Kuigi meedia kontentanalüüsi ei saanud käsitleda eraldi blokina e-riigi edulugu, vaid seda sai tõlgendada artiklite põhi- ja kõrvalteemade ning tonaalsuse kaudu, esitasin ma vastava küsimuse informantidele, kes olid seda meelt, et e-riik on Eestile omane edulugu.

Oli neid, kes kinnitasid, et Eesti e-riigi edulugu eksisteerib absoluutsena ning olid seda meelt, et eduloos kahtlejad on tüüpilised eestlastest virisejad, kellele on omane suutmatuse uskuda, et me (eestlased) võime mingis asjas head olla (Ilves 2012). Eduloo kestlikkuses on ka kahtlejaid ning üks intervjuuerituteist on seda meelt, et meie e-riigi edulugu ei ole üldse olemas: *“Ei ütleks, et e-riiki saab käsitleda ühe meie eduloona. Välisriikide jaoks ei ole Eesti e-riik edulugu” (Korobeinik).*

Eesti e-riigile omases võimalikus eduloos joonistus intervjuude põhjal esile viis peamist kategooriat, mis on esitatud järgnevas tabelis. Kategooriatena kõlasid edulugu kui loodud mütoloo; absoluutne edulugu; isetekkinud ja kodukootud edulugu; tuhmumas edulugu; eduloo puudumine (vt Lisa 5).

Nimi/kood	Edulugu kui loodud mütoloogia	Absoluutne edulugu	Isetekkinud ja kodukootud edulugu	Tuhmumas edulugu	E-riik ei ole edulugu
Ilves		X	X		
Sikkut			X		
Tallo			X	X	
Viik		X			
Pärna	X		X	X	X
Korobeinik					X
Rebane	X	X			
Tänavsuu			X	X	X
Ideon	X				
Kokku	3	3	5	3	3

Joonis 3.4. Eesti e-riigi eduloo võimalikud käsitlused

Kõige enam ekspertide ringis kõlama jäänud mõtte kohaselt on Eestile küll omane edulugu e-riigina, ent see on tekkinud iseeneslikult, ilma kindla riigi poolse juhtimise, strateegia ja tegevuskavata. Nagu nähtub ka välismeedia kontentanalüüsist, mainitakse Eestiga seoses kõige enam ära 2007. aasta küberründeid. Küberrünnakud olid aga suunatud Eesti infosüsteemide vastu ja neid ei algatanud eestlased ise, mistõttu ei saa nendega kaasnenud esialgset rahvusvahelist tähelepanu lugeda riigi poolse sekkumise tulemuseks. Loomulikult sai riik rääkida edust nende rünnete tõrjumisel ja selle valguses presenteerida Eestit kui e-riiki, ent küberrünnete näol oli tegemist juhuslike kokkulangevusega. Seda kinnitavad ka eksperdid: “Venelastel on 2 suurt omaväravat. Topelttollid ja 2007. aasta küberrünnakud /.../ Selle IT-ga pole me ise midagi teinud, peale selle, et meil oli see küberrünnak, nii et suur aitäh” (Ilves).

Jättes kõrvale kontentanalüüsi tulemused ja keskendudes ekspertintervjuude analüüsile, siis peetakse e-riigiga seotud edulugu juhuslikuks ka üldisemas plaanis.

- i. Minu arusaam on see, et see on tekkinud juhuslikult. Kas riik on süstemaatiliselt panustanud selle tekkesse, kindlasti mitte. Ma arvan, et see on tekkinud iseeneslikult, ise levivalt (Sikkut).
- ii. E-edulugu on juhuslikult tekkinud ja järsku on poliitikud vaadanud, et meid tuntakse ja tunnustatakse selle nimel, taome takka (Pärna).

- iii. *Ma arvan, et selle kõige lihtsam tõestus on see, et e-riigi akadeemia saab sel aastal 10 aastaseks. Ja ta ei ole riigieelarveline asutus kunagi olnud ja ta ei ole saanud riigieelarvest kunagi ühtegi põhitoetust (Tallo).*
- iv. *See töötab piisavalt hästi, et britid tahavad kirjutada Eestist pilaraamatu ja panevad sinna kaanele rahvuslike triipudega läppari (Ilves).*

Iseenesliku tekkimise juures on oluline aru saada sellest, kas see ei ole taotluslik ehk kas riik ise hindab e- riigi olulisust ja kas sellest tulenevalt on riigil huvi teemat juhtida. Siinkohal eristatakse ekspertide arvamusel kahte võimalikku varianti: jah/ei.

	Jah. Riik hindab e-riigi olemasolu	Ei. Riik ei hinda e-riigi olemasolu
Ekspertid	Ilves, Sikkut, Tallo, Viik, Pärna, Rebane, Ideon	Tallo, Korobeinik, Tänavsuu

Joonis 3.5. Ekspertide nägemus sellest, kas Eesti hindab e-riigi olemasolu

Mis ekspertide vastuseid analüüsid selgub, on see, et enamikel juhtudel nähakse e-riigi edulugu eksisteerimas teatud valdkondlikes ringkondades, mitte avalikkuses, sealhulgas, meedias, laiemalt. *“Tähtis ei ole see, mida kirjutatakse, vaid tähtis on see, mis on avalikus teadvuses, kasvõi müüidina” (Rebane).* Seejuures ongi vast olulisem see, mida e-riigi edulooga peale hakata ning kas on üldse vajalik, et meediapildi läbi tõuseks esile Eesti kui eduka e-riigi maine. Vastav analüüs järgneb alajaotuses “Eesti saadav kasu eduloost e-riigina”.

Absoluutset edulugu e-riigina toetavad ekspertidest intervjuueeritud Ilves, Viik ja Rebane. Meie aboslutset edulugu kinnitab kasvõi see fakt, kui kaugel ees me oleme teistest lääne riikidest ning kus e-valimised või elektrooniline identiteet alles ideetasandil jutuks on, samal ajal, kui eestlased need aastaid tagasi realiseerisid. Selle tabavaks näiteks on Ivar Tallo meenutus sellest, kuidas Brüsselis toimunud kohtumisel tutvustati Jaak Aaviksood: *“Meie siin Brüsselis teeme konnahüppeid, aga nemad seal Eestis teevad Tiigrihüppeid”.*

Absoluutse käsitlemisega Eesti e-riigi eduloost käib käsi-käes e-riigi kui vahendi olemus, sest e-riigi eduloo ühe tunnuseks nähakse seda, kuidas see on aidanud eestlastel murda enda kuvandit Nõukogude Liidu vabariigist.

- i. *Me oleme nii kaugel paljudest lääne riikidest ees. Kui sa 10 aastat tagasi ütlesid Eesti, siis Former Soviet Union, hallid inimesed, kes elavad halli elu hallides korterpaneelilamutus. Aga see ei ole enam nii. See on hoopis teine. /.../ Hillary Clinton saatis oma sotsiaalse meedia guru eraldi siia, et minuga rääkida. /.../ Kui ma juhatan EL e-tervise töögruppi, ei tule see sellest, et ma olen mingi geenius, vaid sellest, et see kuvand on nii tugev. Kõikjal. (Ilves).*
- ii. *Story, et me oleme tervikuna mingi Ida-Euroopa tiiger, see on küll olemas. Abosluutselt (Rebane).*

Ida-Euroopa tiigri kuvandi vastukaaluks esineb arvamus, et meie edulugu on küll eksisteerinud, ent nüüd on see allakäigul ja kui lähimate aastate jooksul selles osas midagi ette ei võeta, ei ole enam e-riigi eduloost põhjust rääkida. Põhjusena tuuakse esile seda, et me oleme teinud innovaatilisi lahendusi, ent see on jäänud omasse aega kinni ega ole sealt kuhugi edasi liikunud. *“Viimased 10 aastat me oleme loorberitel. Et me oleksime läinud samm edasi, seda ei ole” (Pärna), “Meie e-riigi kuvand on tuhmumas” (Tänavsuu), “Kui me nüüd paari aastaga midagi ei tee, võime selle paari aasta pärast ära unustada. Veel on, mida müüa, aga ma ei tea, kui kaua” (Tallo).* Seda olukorda kokkuvõtlikult iseloomustab kõige paremini Viik: *“Kui mõni riik läheb vahepeal meist mööda või langeme kuskil...see on normaalne ühelt poolt ja teiselt poolt see müüti ei murra ka. Aastani 2020 on see garanteeritud. Samas me peame silmas hoidma seda, et on olemas teisi võimalikke väikeriike, kes võiksid tegelikult järgmise fenomenaalse hüppe teha, arvestades seda, et tehnoloogia arengutsüklid võimaldaksid hetkel teha, mitte e-riigi, vaid m-riigi.”*

Ideon on hinnagutes e-riigi eduloosse veidi skeptiline ning viitab sellele, et meie e-riiki on küll üritatud eduloona käsitleda, ent alati ei ole see põhjendatud. *“Aga teistpidi on see e-riigi...see e-riik selline Eesti esiletõstmise vahend kui sellise mütolooja loomine. Teda üritatakse natuke suuremana näidata, kui ta tegelikult on /.../ Ega see kõik, mis meil olemas on, ei ole mingisugune maailma parim ja kõige uhkem.”*

Võttes kokku ekspertide hinnangud võimalikku e-riigi eduloosse, saab öelda, et võrreldes meediakuvandiga, on Eestil ekspertide nägemuses edulugu. Edulugu võib küll olla kodukootud ja iseeneslik, ent siiski on tegemist edulooga, mille kaudu Eestit maailmas

tuntakse. Küsimus on selles, kas edulugu on jätkusuutlik ka mõne aasta pärast, mil teised riigid hakkavad e-riikidele omaste lahendustega Eestile järgi jõudma.

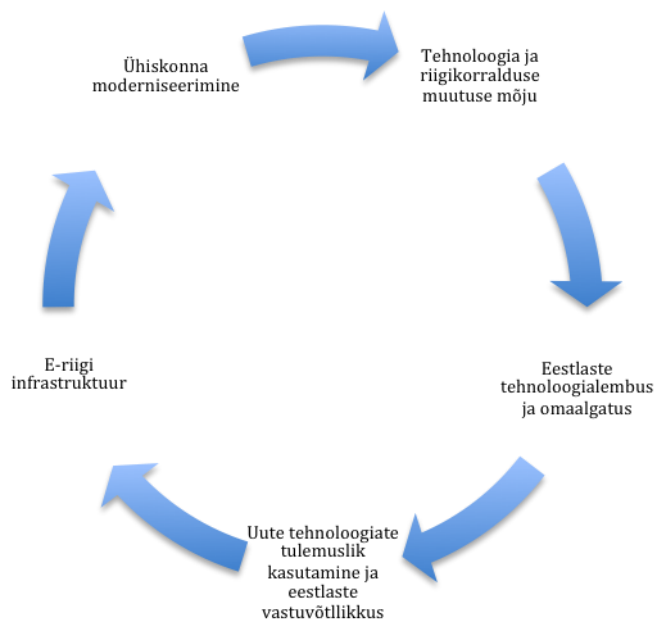
Eesti e-riigi eduloo olemus ekspertide pilgu läbi

Eelnevalt välja toodud analüüsi kohaselt on Eestil edulugu, mis on pigem ise tekkinud kui teadlikult loodud. Et tekiks võrdlus, milline on ekspertide hinnangul meie eduloo olemus ja millised on meedia analüüsi põhjal teemad, millega Eesti on positiivset kajastust e-riigina saanud, on järgnevalt käsitletud Eesti e-riigi eduloo olemust ekspertide pilgu läbi. Selle abil saab ka võrrelda, kas eduloo olemus meedia ja ekspertide nägemuses kattub.

Kuigi üks intervjuerituteist leidis, et Eestil ei ole e-riigina edulugu, tõi ta siiski võimalikust eduloost rääkides välja Eesti start-up ettevõtted, mis tema hinnangul meie e-riigile tuntuks on toonud. Seega esitasid kõik eksperdid, ka eduloos kahtlejad, mõningaid Eesti e-riigi eduloole omaseid tunnuseid.

Selles analüüsi osas tekkis intervjuusid kodeerides 8 peamist kategooriat, mille kaudu e-riigi eduloo olemust kirjeldati (vt Lisa 6). Esialgselt oli kategooriaid veelgi enam, ent siinkohal on lähtunud peamistest tunnustest, mis intervjuudest ilmneseid. Neist viis olid laiemad, suunatud üldise e-riigi kontseptsiooni edasiandmisele ja kolm pigem kitsamat laadi, suunatud eelkõige konkreetsele teenustele ja näidetele.

Eesti e-riigi eduloo olemust kirjeldades selgusid järgmised kokkuvõtlikud tunnused, mille abil eduloo olemust kirjeldatakse. Nendeks on: ühiskonna moderniseerimine; tehnoloogia ja riigikorralduse muutuse mõju; eestlaste tehnoloogialembus ja omaalgatus; uute tehnoloogiate tulemuslik kasutamine ning eestlaste vastuvõtlikkus neile; e-riigi infrastruktuur ja elektrooniline identiteet; paberivaba valitsus ja e-valimised; e-teenused; Eesti start-up ettevõtted. Kategooriate esinemissagedus on esitatud joonisel 3.7. Intervjuude analüüsist selgub, et kirjeldatud tunnused esinevad ka loogilises järjestuses, mis kokkuvõtlikult kirjeldab Eesti e-riigi eduloo kujunemist ja arengut.



Joonis 3.6. E-riigi eduloo olemus ja kujunemine ekspertide pilgu läbi

Kõige enam kirjeldatakse e-riigi eduloo olemusena mitte konkreetseid teenuseid, vaid uute tehnoloogiate kasutamist üldisemalt ja kodanike vastuvõtlikkust neid tehnoloogiaid kasutada. Sellega on tihedalt seotud eestlaste tehnoloogialembus ja omaalgatus, aga siinkohal eristatakse riigi poolset tehnoloogiate kasutamist ja seda, mida tegid kodanikud ise.

Näiteks kirjeldatakse eestlaste tehnoloogialembust ja omaalgatust e-riigi eduloo kujunemises:

- i. Kui ma 1997 hakkasin Tartu Ülikoolis õpetama, siis kolmandikul tudengitest olid mobiiltelefonid. Kanadas ei olnud sel ajal isegi professoritel mobiiltelefone. Seal olid drug-dealer'itel mobiiltelefonid. Eestlaste tehnoloogialembus näitas, et siin on midagi huvitavat (Tallo).
- ii. Ma kahtlustan, et meie mõtteviis on paljudest eespool (Rebane).
- iii. Kui mõelda, et kuidas need asjad on siin arenenud, siis ma kahtlustan, et meil on mingi kiiks. Me oleme tehnoloogiale vastuvõtlikumad (Sikkut).

Selleks, et riigi poolt kasutusele võetud uued tehnoloogiad ka reaalselt tulemust tooksid, peab ühiskonnal tekkima teatud harjumus neid kasutada. “Me ei ole tehnoloogia eksportija ja looja, vaid olemasolevate tehnoloogiate edukas rakendaja” (Tänavsuu). Kokkuvõtlikult saab

teha järelduse, et eestlaste tehnoloogialembusel on otsene seos vastuvõtlikkuse ja usaldusega vastavaid tehnoloogiaid ja teenuseid kasutada. See iseloomulik omadus on üks põhjustest, mis andis tõuke e-riigi eduloo kujunemisele ja mis eristab eestlasi teistest riikidest. President ütleb näiteks, et eestlased usaldavad oma e-riiki. *“See asi ei töötaks muidu” (Ilves).*

Siinkohal tõusetub jälle esiplaanile e-riigi olemus pakkuja versus tarbija seisukohast. Pakkumine võib olla, ent eduloo tekkimiseks peab kaasnema ka e-riigi tarbimine: *“See on üks oluline parameeter, kuidas inimesed kasutavad neid e-teenuseid, sest e-teenused võivad küll olla, aga kui inimesed neid ei kasuta, siis pole mõtet nendega ka arvestada” (Korobeinik).*

Eksperdid tõid eduloo olemust kirjeldades välja ka ühiskonna moderniseerimise, mis pani aluse e-riigi kujunemisele ja sellega kaasnenud eduloo tekkimiseke. Näiteks ütleb ekspert: *“Ma arvan, et selle (e-riigi eduloo tekkimise) aluseks võib võtta Tiigrihüppe, mis oli ühiskondlik hüpe” (Tallo).* Ühiskonna moderniseerimine ja riigikorralduse muutuse mõju on ekspertide hinnangul samuti oluline tunnus, mis Eesti e-riigi eduloo olemust ilmestab. *“Suuna määratlemine 91-92-93 arenenud kaasaegse efektiivse väikeriigi peale. See on vast kõige olulisem ja selle muutumine rahvuslikuks väärtuseks” (Rebane).*

E-riigi edulugu kirjeldades esines märksõnana e-riigi infratsruktuur ja elektrooniline identiteet, mis võimaldab e-riigi puhul konkreetsemaid näiteid kasutada. E-teenused on rajatud e-riigi infratsruktuurile, mis loob eeldused teenuste kättesaadavuseks ja kasutatavuseks. E-riigile omane infrastruktuur on oluline märksõna, mis tõstab esile Eesti erinevust ja edumaad e-riigina.

- i. *Enamik riike ei ole süstemaatiliselt üles ehitanud seda, mida ma nimetan e-riigi infrastruktuuriks (Tallo).*
- ii. *See on edulugu, üksikutes riikides kindlasti see nii on, aga see, et sul mingil ajal ongi ühtsed infopangad riigil, X-teega seotud omavahel, see asi tegelikult läheb nagu tervikuks (Pärna).*

Ekspertide arvamustest kajastub, et enamasti nähaksegi e-riigi eduloo olemuses siiski laiemaid ühiskondlikke protsesse kui konkreetseid näiteid. Väiksema esinemissagedusega mainiti ära e-riigi eduloo osadena paberivaba valitsust ja start-up ettevõtteid.

Kaks eksperti, neist üks e-riigi eduloos kahtleja, tõstsid e-riigi eduloos esile Eesti start-up ettevõtteid, mille abil saab rääkida Eesti eduloost e-riigina.

- i. *“Kui sa paned kõrvuti e-riigi ja start-up ettevõtteid /.../ just maine mõttes on see meile väga palju andnud. Kui praegu minna Ameerikasse Californiasse näiteks, siis kõik teavad meist ja mitte sellepärast, et meil on e-maksuamet, vaid sellepärast, et meil on terve rida firmasid, mis on paari aasta jooksul tekkinud ja ka Ameerikas tuntud” (Korobeinik).*
- ii. *Teine pool on idufirmad ja start-up'id, tänu kellele on Eesti kui e-riigi kuvand väga võimsalt esile tulnud. Selle kohta öeldakse lausa eesti maffia (Tänavsuu).*

kood	Ühisk. modern.	Tehnoloogia ja riigikorlids. muutuse mõju	Eestlaste tehn. lembus ja omalgatus	Uute tehn. tulemuslik kasutamine ja kodanike vastuvõtlikkus	E-riigi infrastruutuur ja elektr. identiteet	Paberivaba valitsus	E- teenus	Start- up'id
Ilves	X	X	X	X		X		
Sikkut			X	X				
Tallo	X	X	X	X	X			
Viik				X	X			
Pärna					X	X	X	
Korobein ik				X				X
Rebane	X	X	X					
Tänavsuu				X				X
Ideon						X		
Kokku	3	3	4	6	3	3	1	2

Joonis 3.7. E-riigi eduloo olemuse tunnused ja esinemissagedus ekspertide pilgu läbi

Hoolimata sellest, et e-riigi edulugu on osade ekspertide hinnangul kahanemas ja lõppemas, on see siiski mingi aja vältel kõikide hinnangul eksisteerinud. Esimesed sammud astus Eesti ekspertide hinnangul e-riigi eduloo poole sellega, et määratles enda arengu e-riigi suunas pärast taasvabanemist Nõukogude Liidust. Just see samm oli üheks oluliseks eduloo teeviidaks.

Positiivne on see, et e-riigi eduloos nähakse eelkõige eestlaste tehnoloogialembus ja omaalgatust, mis suuresti määrab ära selle, kui edukas riik saab e-riigina olla. Sellega esineb paralleelselt uute tehnoloogiate kasutamine ja kodanike usaldus ning vastuvõtlikkus neid kasutada.

E-riigiga seotud kommunikatsiooni juhtimine

Rahvusvaheliselt tunnustatud e-riigi kuvandi tekkimiseks on vajalik sellega seotud kommunikatsiooni teadlik juhtimine. Carey toob (1988: 23) välja, et kommunikatsioon on sümboliline protsess, mille abil reaalsust toodetakse, säilitatakse, taasluuakse ja muudetakse. Võttes aluseks vastava definitsiooni kommunikatsioonist, on tegemist protsessiga, mille üheks osaks on küll reaalsuse tootmine, ent sama oluline on ka selle reaalsuse säilitamine ja muutmine. Et teada saada, kuidas tajuvad eksperdid e-riigiga seotud kommunikatsiooni juhtimist, paluti neil seda protsessi kirjeldada.

Ekspertide vastustest moodustus kodeerimise käigus kuus erinevat kategooriat (vt Lisa 8), mille alla e-riigi alase kommunikatsiooni juhtimisega seonduv lugeda. Nendeks tunnusteks on: teadlik kommunikatsiooni juhtimise puudumine; viimastel aastatel tekkinud kommunikatsiooni juhtimine; kommunikatsiooni juhtimine üksikute entusiastide toel, kommunikatsiooni juhtimise puudus oskamatus/suutmatuse tõttu; kommunikatsiooni juhtimise võimatus; E-riik räägib ise enda eest.

Ekspertide hinnangutest e-riigiga seotud kommunikatsiooni juhtimisse eristub selgelt kommunikatsiooniga seotud probleemistik. Kaheksast intervjuueritust viis leiavad, et vastava kommunikatsiooni juhtimine puudub üldse [*"Minu meelest seda ei toimu üldse" (Sikkut), "Ma tõepoolest ei ole sellele väga mõelnud, aga ma arvan, et seda ei juhi" (Viik), "Ma arvan, et praegu küll ei juhi. Praegu kohe kindlasti ei juhi" (Rebane)*].

Üritades leida sellele põhjuseid, tuuakse paralleelselt esile kommunikatsiooni juhtimise puudumist kas oskamatus või suutmatuse tõttu. Konkreetselt räägitakse vastutuse jagunemist erinevate ministeeriumite ja asutuste vahel, mis muudab sõnumi ühtsuse tekkimise väga keeruliseks. [*"Sul on erinevad vastutajad, kes tõmbavad siit ja sealt, aga sellist süsteemset dimensionaalset muutust ei suudeta ellu viia" (Sikkut)*]. Selle tulemuseks on aga see, et kommunikatsioon põhineb üksikute entusiastide toel, kes justkui rändjutlustajatena maailmas

ringi käivad ja Eesti edulugu e-riigina tutvustavad. Viimast järeldust kinnitab tegelikult ka meedianalüüsist selgunud tõdemus, et Eesti e-riigiga seotud kõneiiskute hulk on väike ning aastate lõikes muutumatu.

- i. *Ma käin ringi ja pean kõnesid e-riigi teemal. /.../ Siin võib rääkida näiteks Sten Tamkiviga, kes on täiesti hullunud nende asjade peale. Tema on ka see inimene, kes on IT äripoolel kõige rohkem teinud inimene Eesti tutvustamisel. Ta pidevalt käib, esineb (Ilves).*
- ii. *Ma ise käisin näiteks president Ilvesega kaasas 2010 oktoobris Afganistanis, kus oli ka kohtumine. Kogu sellel reisil oligi kaks teemat. Üks põhiliselt meie sõdurite kohalolek ja teine see, kuidas Eesti saaks aidata Afganistaani e-riiki tekitada ja luua (Ideon).*

Ühe põhjusena tuuakse esile võimatust kommunikatsiooni juhtida, sest oleme jõudnud halastamatusse konkurentsi ajajärku, mil iga päev on üha raskem ja keerulisem informatsiooni levitada (Rebane ja Viik).

Siinkohal saaks abi vanasõnast, et tegu räägib rohkem kui tuhat sõna. Kuid ka siin on Eesti teatud raskustes. *“Minu väide on see, et sa võid mingit trummi veel kõvemini taguda, aga sa pead samal ajal pidevalt looma uusi sisemisi argumente” (Pärna).* Selleks, et meie e-riigi alased projektid ja ettevõtmised räägiks enese eest, on vajalik luua pealtvaatajates “vau” efekt: *“Meil on võimalik teatud viisi tegutsedes tagada ühesugune kommunikatsioon, juhul, kui meie teod on innovaatilised, uuenduslikud, natukene nagu „vau“ ja ahhetama panevad. Siis nendega koos kaasneb kommunikatsioon, mida me tahaksime” (Viik).*

Intervjuudest selgub, et need, kes jaatavad e-riigiga seotud kommunikatsiooni olemasolu, tajuvad selle tekkimist alles viimaste aastate jooksul. Esmalt on tekkinud e-riik, sellele omased tunnused ning alles seejärel hakati poliitikute poolt tajuma sellest sisalduvat võimalust ja vahendit Eesti esiletõstmiseks. Samuti ilmneb see, et e-riigiga seotud tähelepanu kasutavad ära inimesed, kes ei ole e-riigi arendamisse panustanud, kuid kes nüüd kasutavad seda osana enda poliitiliselt argumentatsioonist. *“Naljakas on see, et nüüd on hakanud meie riigijuhid sellest (e-riigi eduloost) rääkima, aga minu meelest ainsad õigustatud isikud sellest rääkima on Toomas (Hendrik Ilves) ja Jaak Aaviksoo” (Tallo).* Tsitaat viitab Tiigrihüppe

Programmile, mille algatajad olid tol ajal Eesti suursaadik USA-s Toomas Hendrik Ilves ning haridus- ja teaduminister Jaak Aaviksoo.

Tehes vahekokkuvõtte, siis eelnevast selgub, et Eesti kõnnib väga õhukesel ja libedal jääl, kui eksperdid leiavad, et Eesti edulugu e-riigina on iseeneslik, tuhmumas ning sellega seotud kommunikatsiooni ei juhita.

Eesti saadav kasu e-riigi eduloost

Võib küll rääkida sellest, kas Eestil on e-riigina edulugu või see on hääbumas, aga on vajalik aru saada sellest, miks e-riigi eduloo nimel üleüldse pingutada. Millist kasu saab Eesti-suurune väikeriik eduloost e-riigina.

Eksperdid viisid mitmel juhul enne vastavat küsimust kuuldes juba vestluse selle peale, miks me üldse peaksime pingutama enda e-riigi eduloo nimel. Vastused saab jagada kuueks enamkõlanud põhjuseks: positiivne tähelepanu; suhted; ligipääs; julgeolek, majanduslik kasu; realiseerimata kasu. Kuigi mõnda neist toodi esile vaid üksikutel juhtudel, on need piisavalt olulised, et need siiski ka eraldiseisvate põhjustena esile tuua (vt Lisa 7).

Kõige rohkem toodi põhjusena välja positiivset tähelepanu, mis e-riigi eduloo olemasoluga kaasneb. See on küll minu tõlgendus, aga tegelikult saavad soodsast tähelepanust alguse teised võimalikud edulooga kaasnevad positiivsed ilmingud. Konkreetsed positiivsed tulemused saavad tekkida teatud kuvandi alusel, milleta ei ole Eesti kui edukas e-riik tuntud. Positiivne tähelepanu on liikumapanevaks jõuks, et realiseeruks võimalik kasu.

Ekspertidest ei toonud üks e-riigi ekspert ning üks meedia ekspert välja positiivset tähelepanu, mis Eesti e-riigi edulooga kaasneb. Teised tõstsid esile just positiivse tähelepanuga seotud kooslust Eesti saadavast kasust rääkides.

- i. *Me oleme loonud sisuliselt ainsa konkurentsivõimelise rahvusvahelise imago, mis meie suurusele riigile üleüldse võimalik on. Inimesed ei vali asja, inimesed valivad imagot (Rebane).*
- ii. *Kui sa oled edukas ja eeskujulik, siis sul on tähelepanu, suhteid ja ligipääsu (Sikkut).*

iii. *Seda tulebki aru saada, et me mängime omas kaalukategoorias, aga oluline on see, et me oleme omas kaalukategoorias oma territooriumi ja rahvaarvu suhtes proportsionaalse kõrge tuntusega IT vallas (Viik).*

Millele intervjuudes viidati, oli e-riigi eduloo olemasoluga kaasnev ligipääs rahvusvahelistes suhetes. Kõrgelt arenenud IT kasutamine ning silmapaistvalt hea statistika selles valdkonnas oli üheks põhjuseks, miks Eestiga asuti Euroopa Liidu ja NATO-ga liitumiseks kõnelustesse. *“Aga see IT kasutamine oli osa poliitilisest argumentatsioonist, et me oleme küps Euroopa Liiduga liitumiseks (Tallo).”*

Oluline kasutegur, mis Eesti e-riigi edulooga kaasneb, on rahvuslik julgeolek ja selle suurenemine. Sellega seoses mainitakse ära 2007. aasta küberründed, mille tulemusena rajati Eestisse NATO Kooperatiivne Küberkaitsekeskus. Ehk Eesti kasutas neid sündmusi ära poliitilise argumentatsioonina enda rahvusliku julgeoleku suurendamises. *“No see NATO asi oli ilmselt oli tulemas, sest me olime lobbinud selles suunas mitu aastat. Üldiselt keegi ei võtnud seda küberrünnakut väga tõsiselt. Lõplikule otsusele aitas kaasa see, et mis võib juhtuda” (Ilves).*

Kõik eksperdid olid seda meelt, et e-riiga saadav kasu on olemas, ent pigem on probleem selle realiseerimise võimekuses. Meie e-riigi eduloost tulenevast kasust rääkides selgus probleemina see, et Eesti ei oska võimalikku kasu realiseerida. Puudus on nii inimressursis kui ka oskustes. Enamasti peetakse sellise kasu all silmas majanduslikku poolt. *“Ta on avansiline kuvand millegi kohta, sina ole tark ja tee see kuvand rahaks, ühiskondlikuks kasuks või mingiks asjaks. Meie suutlikkus teha rahvusvahelist e-äri, sellist IT-äri on tegelikult hästi väike. Ilmselt me liiga vähe suudame seda kuvandit ära kasutada majanduslikuks hüvanguks” (Pärna).* *“Otsene majanduskasu on see, kas ta toob meile IT ekspordi käivet. Siin on vastus, et ei too. Mitte et ta ei tooks, vaid see on kinni selles, kui suur meie IT sektor on. Palju meil on jõudu seda teha” (Sikkut).*

Positiivne tähelepanu on peamine eduloost saadav kasu, mille eksperdid välja tõid. Sellega lisaks tuuakse esile suhteid, ligipääsu, julgeolekut ja majanduslikku kasu. Eesti suurim väljakutse on aga see, kuidas olemasoleva eduloo kasu realiseerida. Kõige paremini kirjeldab eestlaste suutmatust praegu seda kasu realiseerida: *“Kolm aastat tagasi käisin ma Silicon*

Valleys, kus on EAS-i esindus ja esindus on justnimelt suures kontorihoones, kus on 50-60 start-up'i. Mul oli suur IT äridelegatsioon kaasas ja kui välja arvata juba San Fransiscosse kolinud noorte Lasnamäe venelaste punt, kes on väga edukas ettevõtte. Nad olid väga kihvtid, tulid ja rääkisid, siis ülejäänud eestlased tulid ja panid Powerpointi üles koos Exceli tabeliga ning üritasid seletada, et nii on kõige parem. No mida veel rääkida on vaja. See on nagu Talking Heads plaat Psycho Killer: I say it once, why say it again. See on selline lähenemine, et mul ei ole vaja rohkem öelda, see peaks olema selge" (Ilves). Selleks, et eestlased ja Eesti suudaks enda tuntuusest e-riigina tulenevat kasu realiseerida, tuleb saada lahti mõtteviisist, et meie e-riik on ülemaailmselt tuntud, vaid selle tuntuuse ja maine nimel tuleb teha järjepidevat tööd aina tihedamaks muutuvast rahvusvahelisest konkurentsist.

IV Järeldused ja diskussioon

Viimases peatükis vastatakse kokkuvõtlikult magistritöös esitatud uurimisküsimustele ning kirjeldatakse magistritöö järeldusi. Samuti tehakse ettepanek edasiseks uurimuseks.

Eesti e-riik 2000-2012 välismeedias ja ekspertide võrdluses

Kuigi magistritöö ei seadnud otseseks eesmärgiks Eesti e-riigiks olemise kinnitamist või ümberlükkamist, lähtusin arusaamast, et Eesti on e-riik. Arvestades, et juba aastal 2000 viitas tolleaegne peaminister Mart Laar Eesti e-valitsuse kabinetile kui tähelaevale Enterprise kultusfilmist “Star Trek” ja et Eestis on registreeritud Interneti kodulehekülgi rohkem kui elanikke, on Eesti puhul tegemist e-riigiga, mis vastab Mälkia ja Savolaineni käsitlelusele e-riigi konteptsioonist uute tehnoloogiate kasutamise osas.

Just uute tehnoloogiate kasutusele võtmine riigi tasandil oli aluseks magistritöös vaadeldud perioodile 2000-2012, kuna aastal 2000 alustas Eestis tegevust maailmas ainulaadne e-valitsus. Magistritöö olulisim probleemipüstitus soovis vastust sellele, kuidas on välismeedias kajastatud Eesti e-riiki ning kuidas näevad seda e-riigiga seotud eksperdid ja meedia valdkonna asjatundjad Eestis.

Magistritöös käsitletud teooriad e-riigist viitavad asjaolulule, et erinevad organisatsioonid käsitlevad e-riiki erinevalt. Siiski ei ole minu hinnangul täna eksisteerivad definitsioonid e-riigist piisavad, et anda edasi e-riigi täielikku olemust. Kõige täpsemini haakub minu nägemusega e-riigist magistritöö aluseks olnud Gil-Garcia pakutud lähenemine e-riigile, mille keskmes on tehnoloogiate kasutamine selleks, et pakkuda avalikke teenuseid, muuta efektiivsemaks riigi juhtimist ja edendada demokraatiat. Gil-Garcia peab oluliseks e-riigi puhul tehnoloogiate abil informatsioonil põhinevat kodaniku poolset algatust, mis toob laiemalt kasu teadmispõhisele ühiskonnale. Seega ühtib minu arvates selline lähenemine ka infoühiskonnale omaste tunnustega laiemalt ja sisaldab endas nii infoühiskonnale kui e-riigile omaseid tunnuseid. Ometi ei sea kodanike kaasamist e-riigi ajastul esikohale kõik analüüsitud autoritest. Snellen (1998) toob esmalt esile riigi haldusastuste ja esindusorgani vahelise suhtluse ning alles mikrotasandil riigi ja kodanike vahelise suhtluse. Minu hinnangul peaks e-riigis siiski olema fookuses tehnoloogiate abil riigi ja kodanike vahelise suhtluse edendamine, sest demokraatlikule riigikorrale omaselt kuulub kõrgeim võim riigis rahvale. Snelleni

käsitluses makrotasandil olev suhtlus riigi haldusatuste ja esindusorgani vahel saab eksiteerida alles pärast seda, kui kodanikud on vastava esindusorgani valinud.

Tulenevalt erinevatest lähenemistest ja rõhu seadmisest, kas avalikule või erasektorile, riigi haldusasutuste omavahelisele või esindusorgani ja kodanike vahelise suhtluse edendamisele tehnoloogiate abil tuleks erinevad kasutusel olevad e-riigi definitsioonid ühtlustada ja leppida kokku riigiülestes ühistes arusaamades, mida lugeda e-riigiga hõlmatuks.

Erinev arusaam e-riigi olemusest nähtub ka meedia ja ekspertide nägemusest Eesti kui e-riigi kohta. Kui IT-ettevõtjad seavad rõhu Eesti IT start-up kogukondadele ehk äripoolle kui meie e-riigi kuvandi kandjatele, siis poliitilise sfääri esindajad näevad e-riiki ühiskonna moderniseerimises ja uute tehnoloogiate kasutamises. Siitkohalt saab minu hinnangul alguse ka e-riigiga seotud probleemistik kommunikatsiooni juhtimisel, mida põhjalikumalt kirjeldan edaspidi. Kui mõned e-riigi tunnustatud eksperdid käsitlevadki e-riigina tulenevalt enda tegevusvaldkonnast üksnes väikest osa suurest tervikprotsessist, mida võib nimetada ühiskonna moderniseerimiseks, siis ei saa eksisteerida ka terviklikku sõnumit e-riigist.

Meediapildist ja ekspertide hinnangutest avaldub oluline erinevus selles, mida e-Eesti puhul esile tuuakse. Taustainfo sellest, millised otsused ja poliitilised suunavalikud määratlesid ära Eesti e-riigi arengusuunad, on ajakirjandusel ja e-riigi ekspertidel erinevad. Seetõttu näevad e-riigi puhul eksperdid olulisena meediast sootuks erinevaid sündmusi.

USA ja Suurbritannia meedia on 12 aasta jooksul kajastanud üksikuid seiku Eesti e-riigi arengust, samal ajal kui enamik intervjueeritud e-riigi- ja meedia ekspertidest peavad oluliseks e-riigi kui terviku nägemist. Siiski on ka neid eksperte, kes näevadki sarnaselt meediaga e-riiki üksikute projektide kaudu. Meedia analüüsist joonistus välja peamine skeem küberrünnakud- küberjulgeolek- e-Eesti ehk liikumine üksikjuhtumilt üldisele, kuid intervjueeritud ekspertide hinnanguid üldistades on skeem täpselt vastupidine, suunaga üldiselt üksikjuhtumile. Esikohal on ühiskonna moderniseerimine, uute tehnoloogiate kasutamine, mis tähistab e-Eestit ning alles siis mingid konkreetsed e-riigile omased lahendused nagu näiteks e-valimised või e-maksuamet.

Siinkohal pöördusidki intervjuueeritud kirjeldama e-riigi tekkepõhjuseid, mis viitavad pigem infoühiskonnale omastele arengutele laiemalt. Nagu tõi Castells (2004) eelnevalt kirjeldatus välja, oli üheks infoühiskonnale omaseks tunnuseks 1960-ndatel ja 70-ndatel aset leidnud sotsiaalsed liikumised, mis olid suunatud vabadusele. Asetades Castellsi teooria toimunud murrangutest Eesti konteksti, ilmneb, et siin toimusid vastavad protsessid mõnevõrra hiljem ning kulmineerusid alles 1991. aastal iseseisvuse taasamisega. Kuid ka meie taasiseseisvumine tähistab sotsiaalset murrangut, mille järel Eesti sai hakata arendama infoühiskonnale omast identiteeti ehk seda, mida tõid eksperdid esile ühiskonna moderniseerimisena.

Üheks võimaluseks, mis aitaks juhtida e-riigi edasist arengu Eestis oleks minu nägemuses see, kui määratleda täpsemini ära see, milline on infoühiskonna ja e-riigi omavaheline suhestumine. Kui laiem käsitlus tänasest ühiskonnast on infoühiskond, siis tegelikkuses e-riigi arendamist seetõttu eraldiseisvana ei eksisteeri. Selle tõestuseks on kasvõi olemasolevad strateegiad, mis näevad infoühiskonna arendamiseks vajalike eesmärkide määratlemist, mitte e-riiki eraldiseisvalt. Eesti puhul ei saa käsitleda e-riiki kui üksnes tehnoloogiate kasutamist, mis on infoühiskonnale iseloomulikuks tunnuseks, vaid e-riik on ka üldine viis, kuidas riik ja kodanikud omavahel suhtlevad.

Kontentanalüüsist selgus, et Eesti e-riigiga seotud kajastused on aastate lõikes üksikud ja tingitud pigem juhuslikest sündmustest kui planeeritud ja sihipärasest kommunikatsioonitegevusest. Samas, kui vaadata võrdlust näiteks Sloveeniaga, mida samuti peetakse üheks arenenumaks e-riigiks ning mida sageli võrreldakse Eesti arengutega pärast taasiseseisvumist, esines Sloveenia aastatel 2000-2012 e-riigi kontekstis väljaandes "The Guardian" kõigest neljal korral, võrdluses e-Eestiga, mida sellel ajavehmikul "The Guardian" kajastas 17. korral. Seega on justkui ebaõiglane väita, et Eesti e-riigi edulugu välismeedias on harv, vaid pigem näitab välismeedia kontentanalüüs, et reaalsed e-riigi alased sündmused ei oma seost välismeedias samaaegselt kajastatuga.

Kui esimene e-valitsuse istung või elektroonilised valimised välismeedias kajastust ei saanud, saabus uus ajajärk Eesti kui e-riigi jaoks välismeedias 2007. aastal, mil vaadeldud väljaannetes ilmus Eesti e-riigiga seotult kokku 20 artiklit. Sel aastal olid artiklite põhiteemaks Eestit tabanud ulatuslikud küberründed ning selle taustal tõusetunud küsimus

rahvusvahelisest küberjulgeolekust koos riikide võimekusega küberründeid tõrjuda. Lisaks küberrünnetele on Eesti e-riigist välismeedias teistest sündmustest enam esile toodud Interneti levikut ja sellele ligipääsu, Skype'i ja digitaalset identiteeti. Võrreldes e-riigi olemust ekspertide käsitlusega, on ühiseks meedia ja ekspertide poolt välja toodud tunnuseks Eesti puhul üksnes elektrooniline identiteet.

Välismeedia jaoks tähistab Eesti kujunemist e-Eestiks eelkõige tehnoloogiate rakendamine riigi ja selle kodanike hüvanguks. Kuigi ka intervjueritud eksperdid nendivad kõige enam, et e-riik on elektrooniline riik, toovad mõned neist välja detailsema määratluse ning viitavad e-riigile kui IKT kasutamisele avalikus halduses ja poliitikas või e-riigile kui efektiivsele riigitoimimise viisile.

Ekspertide nägemused haakuvad kõige enam Euroopa Komisjoni definitsiooniga e-riigist, milles on esikohal elektrooniliste vahendite kasutamine, kodanike ja riigi vaheline suhtlus, demokraatia edendamine ja avalikud e-teenused. Minu arvates tuleks Eesti e-riigi ekspertide puhul kriitiliselt suhtuda sellesse, mida nad e-riigina piiritlevad. Pigem haakuvad nende arusaamad e-riigist Holmesiga (2001), kelle hinnangul e-riik algab ja lõppeb avaliku sektoriga. Nii rangelt e-riigile piire seadvasse definitsiooni tuleks suhtuda kriitiliselt, kuna näiteks Eesti puhul algatas just erasektor mõne e-Eestile iseloomuliku e-teenuse arendamise. Pean silmas e-panka ning ka eelnevalt öeldud mõtet, et alates 1991. aastast sai Eesti majanduse üheks alustalaks pangandussektor, mis hakkas juba 2000-ndate aastate alguses pakkuma klientidele võimalust e-suhtluseks ehk rakendama e-riigile iseloomulikku tunnust kodanikuga efektiivsemal suhtlemisel.

Loomulikult ei olnud kõik eksperdid seda meelt, et e-riik tähendabki avalikku sektorit, kuid erasektori kuulumise e-riigi hulka tõid välja üksnes majandusega seotud isikud. Siit ilmnebki erinevus, et just nagu nähakse ekspertide poolt erinevalt e-Eestile omaseid tunnuseid, suhtutakse tulenevalt enda sektori- põhisektori kuulumisest erinevalt lisaks sellesse, mida e-riik üleüldiselt tähendab. Selline sündmuste kirjeldamine haakub ka välismeedia põhjal tekkinud hinnangutega. Vastavalt sellele, milline on väljaande täpsem suunitlus, kas poliitiline, majanduslik või tehnoloogiline, erineb ka see, milliseid e-riigiga seotud ilminguid esitletakse. Kui "The Washinton Post" kajastab eelkõige selliseid sündmuseid, mis seotud NATO ja

küberjulgeolekuga, oli “The Economist” ainus väljaanne, mis kajastas, olgugi et väga vähesel määral, Eesti start-up ettevõtteid ja nende edusamme.

Eesti e-riigi eksperdid ja meedia asjatundjad on enamuses seda meelt, et Eesti e-riigi puhul on tegemist tõelise edulooga. Samamoodi nagu e-riigi puhul, tuuakse eduloo puhul esile pigem laiemaid protsesse infoühiskonnaks ja e-riigiks kujunemisel kui konkreetseid edulugusid mõne avaliku e-teenuse pakkumisel. Vastupidiselt ekspertide hinnangutele kuvand e-riigi eduloost aga välismeedia põhjal regulaarselt ei eksisteeri. Eesti tõuseb küll aeg-ajalt meedia orbiiti mõne üksiku sündmusega, kuid viimane kajastus sellest, et Eesti rakendas mõne innovaatilise tehnoloogia, mis välismeedia mõistes tähistab e-riigiks olemist, pärineb aastast 2008.

Eesti e-riigi alane kommunikatsioon 2000-2012 meedia ja ekspertide võrdluses

Eesti on innovaatiliste lahenduste edukas looja, ent satub raskustesse sageli lünkliku ja ebaprofessionaalse kommunikatsiooni tõttu. Siinkohal on üheks näiteks 2011. aastal Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja RIA poolt korraldatud parimate e-teenuste valimisel e-tervise kategoorias võidu saanud digiretsept, mille edulugu avalikkuses takerdus kommunikatsiooniga seotud probleemidesse. Kuigi käesolev magistritöö ei käsitle e-riigi kuvandi loomist Eesti meedias, piisab vaid mõnest internetiotsingu abil leitud artiklist, et kirjeldada digiretseptiga seotud kommunikatsiooniprobleeme (“*Digiretset suretab maal proviisoriapteegid välja*”, PM 15.01.2010, “*Digiretsept meenutab loteriipiletit*”, PM 16.03.2010, “*Aptekrite liit: digiretseptist on võitnud ainult telefonifirmad*”, PM 13.04.2010). Selle asemel, et näha, kui palju muudab digiretsept ühiskonnaliikmete elu ja korraldust lihtsamaks ning kätkeb endas nii mitmeid e-riigile omaseid tunnuseid nagu näiteks riikliku teenuse parem kättesaadavus, lihtsam suhtlemine riigiga ja üldine efektiivsem riigi toimimine, toob ajakirjandus esile puudusi, mis suures plaanis ei oma minu hinnangul mingisugust tähtsust. Jah, tõepoolest suurte infosüsteemide juurutamisel võib tekkida probleeme, kuid lõplik kasu, mida kodanikud ja riik sellest saavad, kaalub siiski minu arvates üle mõned üksikud IT-alased probleemid. Ehk on siin üheks põhjuseks asjaolu, et oleme eestlastena e-riigiga nii harjunud ning see muutunud meie igapäevaeluga nii kaasatuks, et me ei taju enam realselt seda, kui palju e-riik meie hüvanguks tegelikult teeb.

Samamoodi nagu oli e-riigi olemuse kujutamisel peamiseks küsimuseks „Kuidas?“, peaks ka e-riigiga seotud kommunikatsiooni puhul vastama sarnasele küsimusele. Kuidas toimub e-riigi alane kommunikatsioon välismeedia ja ekspertide võrdluses ja miks meil kommunikatsiooni vaja on?

Et rääkida e-riigi kommunikatsiooni juhtimisest, tuleks esmalt keskenduda sellele, miks on vaja e-riiki teadlikult reklaamida ja esile tuua. Ehk võiks e-riik üldse iseenda eest rääkida ja peaksime keskenduma e-riigi arendamisele, jättes kommunikatsiooni tagaplaanile? Isiklikult leian, et e-riik on üks võimalus, mis meid muust maailmast eristada aitab. Rahvaarvu ja suuruse poolest oleme me maailmakaardil peaaegu olematud, kuid e-riigina võime edestada isegi maailma suurriike, kellel on põhjust Eestit eeskujuks seada.

Esitades küsimuse e-riigi kommunikatsiooni tähtsustest e-riigiga seotud ekspertidele ja meediainimestele, toodi samuti ühe põhjusena välja, miks Eestil peaks olema tuntus e-riigina, et see on meie võimalus maailmas nähtav olla. Just positiivne tähelepanu on see, mis kaasneb tuntud e-riigiks olemisega. Tähelepanu avab ukse muudele aspektidele nagu näiteks rahvuslik julgeolek või majanduslik kasu. Kui e-riigi alane tuntus ja edasimineku oli üheks põhjuseks, mis mõjutas Eesti liitumist Euroopa Liidu ja NATO-ga, siis täna on seesama e-riik põhjuseks, miks peaks minu hinnangul arvestama Eesti kui tõsise tegijaga e-riigi kategoorias nendes samades allianssides. Kuigi suuruselt ja rahvaarvult väike, on kompetentsiks, mis meid teistest liikmesriikidest eristab, just e-riigi alased teadmised ja kogemused. Miks muidu rajati NATO Kooperatiivse Küberkaitse Keskus siiasamasse, Tallinnasse, kui Eesti ei oleks tõestanud enda võimet küberünnete tõrjumisel. Peamine on see, et Eesti ja eestlased ei jääks loorberitele puhkama ega loodaks e-riigi ja selle kommunikatsiooni iseenesliku edasimineku peale.

Kuid just „iseeneslik“ on see sõna, kuidas toimub e-riigi alane kommunikatsioon Eestis ekspertide hinnangul. Ekspertid on valdavalt seda meelt, et e-riigi kuvand ja ka sellega seonduv edulugu Eestist on tekkinud iseeneslikult ilma riigi poolse sekkumise ja koordineerimiseta.

Kuigi otseselt ei saa võrrelda välismeedia ja ekspertide hinnanguid e-riiga seonduvale kommunikatsioonile ainuüksi juba seetõttu, et meedia ei ole käsitlenud eraldi teemana Eesti e-

riigi alast kommunikatsiooni, on siiski mõnetine järelduste tegemine võimalik. Eesti e-riigi esinemist välismeedias saadab 12 aasta jooksul korduv kõneisikute ring, mis samas on ka väga piiratud. See haakub ekspertide ja meedia ekspertide arvamusega Eesti e-riigi kommunikatsioonist, mida peamiselt iseloomustab teadlik kommunikatsiooni juhtimise puudumine riigi tasandil ning selle püsimine üksikute entusiastide toel. Lisaks toovad eksperdid puudusena välja eestlaste oskamatus sõnumite koostamist ja levikut juhtida, kuna vastutus selleks on jaotunud erinevate ministeeriumite ja asutuste vahel.

Mis puutub üksikute entusiastide toel levivasse kommunikatsiooni, eristub näiteks küberjulgeolekuga seotud temaatikas ja vastavasisulises teavitustöös vaieldamatult president Toomas Hendrik Ilves, kes on selle valdkonna seadnud enda prioriteetide hulka. Kui ühtegi teist Eesti riigijuhtimises osalejat ei toodud välismeedias e-Eesti arendajana esile, on Toomas Hendrik Ilvese näol tegemist mehega, keda ühes persooniloos tutvustatakse lausa kui meest, kes lõi e-Eesti.

Kuigi ühelt poolt saab justkui väita, et e-riigiga seotud temaatika on üheks poliitikute võimaluseks saada siseriiklikku poliitilist menu, tuleb eristada neid, kellel on tõesti moraalne õigus e-riigiga seotud eduloost Eestis rääkida. Kuigi e-riik ei ole eraomandus, on Eestis kahtlemata neid inimesi ja organisatsioone, kes on e-riigi arenguks ja hüvanguks teinud rohkem kui teised. Kuid erinevalt tuleks olukorda käsitleda Eestist väljapool. Kui ühest ekspertintervjuust jäi kõlama mõte, et tegelikult ei ole mõnel kõneisikul üldse õigust meie e-riigist rääkida, sest too ei ole e-riigi arendamises osalenud, tekib tunne, et sellise suhtumisega e-riigi kommunikatsiooni rahvusvahelisel tasandil ei juhita. Neil vähestel kordadel, mil Eestil õnnestub üleüldse sündmustepõhises meediapildis e-riigiga seoses eile tõusta, ei ole oluline, kes seda teeb. Oluline on pigem see, kuidas ta e-riigist räägib ja mida esile tõsta soovib.

Eelnevalt mainisin ma enda kogemust e-riigiga seotud suveülikoolis möödunud suvel Serbias. Nii mõnestki ekspertintervjuust jäi kõlama mõte, et e-riigiga seotud konverentsidel käivad Eesti lippu lehvitamas aktivistid, kes on võtnud e-riigi kuvandi viimise Eestist väljapoole enda isikliku tegevuse eesmärgiks. Tol samal konverentsil küsis ürituse moderaator, kui palju inimesi Eestist Serbias kohal on, kuna esitlustes mainiti meie e-riiki kui üht edasijõudnumat maailmas. Käge eestlasena sain mina püsti tõsta ainsana. Ilmselt toimub selliseid konverentse maailmas kümneid kui mitte sadu ning kutse osalemiseks edastatakse ka Eestile. Kuid kuna

ressursid on piiratud ja vastutus jaotamata, kes sellistel üritustel Eestit esindama peaks, jääbki enamikel juhtudel Eestist delegatsioon sõitmata. Olukord oleks minu hinnangul lahendatav, kui Eestis toimuks e-riigi alane koordineerimine, sealhulgas kommunikatsioon, ühe kindlaks määratud institutsiooni poolt. Veel aastatuhane alguses oli selleks Riigikantselei, kuid valitsuste vahetumisega viidi infoühiskonna koordineerimine Teede- ja Sideministeeriumi pädevusse. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium tegeleb küll infoühiskonna arendamisega, kuid e-riigi erinevad osad nagu e-demokraatia või erinevate e-teenuste pakkumine on jaotunud ülejäänud ministeeriumite vahel. Ühelt poolt on selline lähenemine positiivne, sest ennetab vastutuse koondumist ühe institutsiooni kätte, kuid teisalt muudab võimatuks süsteemse lähenemise tervikule ning ühtse sõnumi e-riigi kohta.

Olenemata sellest, et Eesti IT tiiger veel ekspertide hinnangul eksisteerib ning jättes kõrvale, kas seda kuvandit kannavad edasi start-up kogukonnad, meedia või poliitilised ringkonnad, nähakse edulugu tuhmumas. Ohumärgiks ei ole need mõningased tagasilöögid e-riigi suunal, mis kajastuvad mõnes ülemaailmses raportis paari koha võrra allapoole langemisena, vaid see, milliseid samme ja strateegiaid e-riigi arendamiseks viimastel aastatel ette on võetud ja lähiaastateks planeeritakse. Magistritööd kirjutades tajusin, e-riigile seatud ootused on oluliselt kõrgemad kui see, kuidas e-riigi arendamist juhitakse ja selle olulisust siseriiklikult tunnustatakse.

Eesti e-riigi edulugu ei ole iseenesest mõistetav nähtus, mis on jõudnud rahvusvahelisse avalikku teadvusesse, vaid eksisteerib pigem valdkondlikes kogukondades. Käesolev magistritöö uuris selle eduloo olemust meediapildi ja ekspertide hinnangute põhjal. Just eksperdid viitasid meie e-riigi eduloo eksisteerimisele ringkondades, kuhu nemad kuuluvad. Kui president saab rääkida e-Eesti kuvandi eksisteerimisest Euroopa tipp-poliitikute ringis, siis meedia eksperdid viitasid Eesti e-riigi esiletõstmisele ajakirjanike hulgas. Nagu viitasid ka mõned eksperdid, ei ole olulise see, mida meedia kirjutab, vaid mis on reaalselt inimeste teadvusesse jõudnud.

Kuigi meedia ei ole kajastanud reaajas selliseid märkimisväärsed sündmusi nagu esimene e-valitsuse istung või e-valimised, on need teemad tõusetunud meedia huvirobiiti väljaannete enda riiklike arengutega seoses. Kui Inglismaal algas diskusioon elektroonsele valimiste võimalikkusest, toodi esile just Eestit, kes selle võimaluse kodanike jaoks realiseerinud on.

Järelikult ei ole Eesti tegevus e-riigina jäänud märkamata, kuid seda edulugu kannavad edasi teatud ringkonnad. Kuid ka start-up või poliitilistes ringkondades ei toimu e-riigi loo rääkimine iseeneslikult. Selleks peaks riik mõistma e-riigi ja sellega seotud kommunikatsiooni arendamise olulisust, et meie loo rääkimine ei toimuks üksikute entusiastide toel, vaid ühtselt koordineeritud tegevusena. E-riik on Eesti jaoks võti, mis avab oma looga meiesuguse väikeriigi jaoks ukse rahvusvaheliste suhete kõrgliigasse, toetab majanduse edendamist ja aitab kindlustada julgeolekut. Uus infoühiskonna arengukava peab uued arengusuunad ja eesmärgid alates 2014. aastast defineerima eraldi ka e-riigile, mis on infoühiskonna lahutamatu osa.

Ettepanekud edasisteks uuringuteks

Käesolevas magistritöös võtsin vaatluse alla kuvandi Eesti e-riigist ning sellest, kuidas käitleb 12 aasta e-riigiga seotud temaatikat välismeedia ning kõrvutasin selle ekspertide nägemusega.

Lisaks trükimeediale oleks huvitav vaadata Eesti e-riigi kuvandi kajastamist välismaises ringhäälingus. Kuidas on Eesti e-riik kõneainet pakkunud sellistele uudistemonopolidele nagu näiteks CNN või BBC. Selleks, et tuua esile e-riigi kajastamise päevakajalisust, annaks põhjalikuma käsitlemise võrdlus teiste e-riikidega. Magistritöö järeldestes on viidatud põgusalt võrdlusele Sloveeniaga, ent põhjalikema järeldeste tegemiseks saaks võtta vaatluse alla näiteks Põhja-Euroopa IT liidrid lisaks Eestile ning kõrvutada nende e-riikide kajastamise temaatikat võrdluses Eestiga.

Kui selles magistritöös kuulusid kontentanalüüsi valimisse rahvusvahelised mitte IT-temaatika kajastamisele spetsiliseerunud väljaanded, oleks põhjust analüüsida ka just IT ja e-riigi spetsiifiliste väljaannete kajastusi Eesti e-riigist. Hoolimata asjaolust, et magistritöös vaadeldud väljannete põhjal ei ole Eesti e-riik kõneainet kujundav teema, võib oluliselt vastupidine pilt olla IT-väljannetes nagu näiteks “Wired” või „Smart Computing“. Samamoodi oleks põhjust analüüsida Eesti e-riigi käsitlemist teadusajakirjades ning seda, milliseid aspekte tuuakse vastavates teadusartiklites e-Eesti puhul esile.

Magistritöös viidatud üks järeldestest, et meie e-riigi edulugu eksisteerib kindlates ringkondades vajaks samuti põhjalikumat analüüsi. Käesolevast töös kõlanud mõte, et üheks e-Eestile iseloomulikuks tunnuseks on just meie start-up ettevõtted, vääriks eraldi lähenemist ja analüüsi. Keskenduda saaks näiteks sellele, milline on Eesti kui e-riigi maine maailmas tuntud start-up ettevõtjate seas.

Mõneks uuringuks ja miks mitte bakalaureuse – või magistritööks pakuksid ainekust edetabelite koostamise põhimõtted ja kas sellest tulenevalt saab edetabelite põhjal antavaid hinnaguid pidada põhjendatult objektiivseks.

Kokkuvõte

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli uurida, kuidas on välismeedia käsitlenud Eesti e-riiki ajavahemikus 2000-2012 ning kuidas näevad seda eksperdid.

Kuna teoreetikute hinnangul viivad kommunikatsioonirevolutsioonid sotsiaalsete revolutsioonideni, algas ühiskonna korralduse muutusega 1990-ndate alguses Eesti ühiskonna moderniseerimine ning uute tehnoloogiate rakendamine riigi ja kodanike hüvanguks. Kuigi Eesti e-riigile iseloomulikud mitmed e-lahendused on sündinud pigem kokkuhoiuprintsiibist tulenevalt, ei vähenda see eestlaste tehnoloogialembust ega usaldust e-teenuste kasutamise vastu.

Kahtlemata on Eesti e-riik, kuid nagu selgus läbi viidud kontentanalüüsist, ei ole Eestil e-riigina rahvusvahelist stabiilset kajastust. Ekspertide hinnangul eksisteerib kuvand Ida-Euroopa Tiigrist, kuid üldine järeldus on see, et vastav kuvand kuulub valdkondlike ekspertide ringi, mitte laiema avalikkuse hulka kuuluvaks.

Samamoodi, nagu takistavad e-riigist tulenevat võimalikku majandusliku, sotsiaalse ja julgeoleku alase kasu realiseerimist eestlaste oskamatus ja suutmatus, pärsivad nimetatud põhjused e-riigiga seotud rahvusvahelist kommunikatsiooni. 12 aasta välismeedia analüüs näitab, et Eesti on küll aeg-ajalt e-riigina rahvusvahelise meedia huviorbiidis, ent need kajastused esinevad harva ja pigem teiste riikidega seonduvate sündmuste kontekstis. Erandiks on 2007. aasta ja Eesti infosüsteemide vastu suunatud küberründed, mis viisid välismeedia huvi Eesti kui e-riigi vastu kajastuste tippu.

Eesti e-riigiga seotud kommunikatsioon püsib üksikutel entusiastidel ja nende isiklikul soovil luua Eestist tunnustatud ekspert e-riigiga seotud küsimustes. Kui 1997. aastal algatas tolleaegne Eesti suursaadik USA-s Toomas Hendrik Ilves Tiigrihüppe Programmi, siis aastal 2012 on ta eestkõneleja Eesti ja küberjulgeolekuga seotud teemadel.

Eestil ei ole väikeriigina palju võimalusi enda rahvusvaheliseks presenteerimiseks. Meie edulugu e-riigina on üheks võimaluseks, kuidas end nähtavaks teha ja seda tähelepanu enda huvides realiseerida. Kuigi aeg-ajalt kostab ühiskonnas juba loosungeid, et Eesti peaks enda

suuna pöörama e-riigilt i-riigile, tuleks esmalt siiski tegeleda e-riigi edasi arendamise ja jätkusuutlikkuse tagamisega, sest nagu selgub käesolevast magistritööst, on Eestil e-riigina arenemisruumi juba ainuüksi sellega seotud kommunikatsioonis. Defineerimist vajab ka e-riik ise, sest mõned definitsioonid käsitlevad selle ühe osana e-demokraatiat, mõned uute tehnoloogiate rakendamist üksnes avalikus sektoris. Reaalsus on see, et kohustus e-ühiskonda arendada ja selle püsijäämist kindlustada lasub ka erasektoril.

Rahvusvahelises konkurents, mil suurriikidel on oluliselt enam vahendeid e-riigi arendamiseks, peaks Eestist saama riik, kelle juurde tullakse vajalikku kogemust ja teadmisi hankima, kuidas e-riigile omast käitumis- ja tegutsemisidentiteeti rakendada. Oluliselt enam saavadki siinkohal koostööd teha era- ja avalik sektor.

Samamoodi, nagu on ekspertide hinnangul Eesti e-riigi kuvand tänaseks tekkinud iseeneslikult- võib see ka kaduda. Riik peab määratlema konkreetseid suunad ja vastutajad, kes paralleelselt e-riigi arendamisega tegelevad ka vastava kommunikatsiooni ja e-riigi idee müümisega. Kindlasti ei ole tegemist paari aastase tegevuskavaga, vaid pikemaajalise strateegiaga, kuidas Eesti e-riigi aluseid veelgi enam tugevdada. E-riik, mis oli üheks suunanäitajaks meile vabaduse taastamise järgselt ja vastu võtmise põhjuseks Euroopa Liitu, peab jätkuvalt olema Eesti konkurentsieeliseks ja iseloomulikuks tunnuseks nii siseriiklikus kui rahvusvahelises avalikus ruumis. Idee e-riigi rahvusvaheliselt tunnustatud kuvandist ei ole üksnes mütolooia loomine, vaid plaanipärase ja eesmärgistatud kommunikatsiooni juhtimise tulemus.

Summary

This MA thesis „*E-Estonia 2000-2012 in the comparison of foreign media and experts*“ provides an overview of e-Estonia’s representation in foreign media in comparison with the view of experts. Under my observation is the period 2000-2012 because in 2000 Estonia, being the first country in the world, launched a project of paperless government office called “e-government”.

The aim of this master’s thesis is to analyse how foreign media have depicted Estonia’s efforts in the development of an e-state and which developments and projects have been under the media’s attention during the period. My focus is addressed towards the comparison of media coverage and experts who have been involved in making Estonia well-known for its e-government.

In order to achieve my goal I conducted a media content analysis based on “The Washington Post”, “The New York Times”, “The Guardian” and “The Economist”. I also carried out 9 expert- informant interviews with experts who have been engaged in the history of e-Estonia beginning with Estonia’s president Toomas Hendrik Ilves. Expert interviews were analysed using qualitative data research.

Foreign media and experts share different opinions about e-Estonia. While most media coverage is drawn on bringing out certain projects concerning Estonia’s e-government, experts put their attention on systematical change in Estonia’s society as a whole which made possible for Estonia to become an e-state. The qualitative data research brings out schemes, similarities, reasons and features of e-Estonia’s history and current situation. Findings also involved insufficiency in communication related to e-Estonia. The image about e-Estonia has evolved spontaneously without any central coordination from Estonia’s institutions. Estonia is known as the spokesman of cyber defence issues, but based on the media coverage, Estonia has lost her popularity as one of the most developed e-countries in the world. This opens up questions about the necessity of maintaining the image of an e-state. Experts share the opinion that such an image is essential for generating positive attention to a small country like

Estonia. This attention can provide us with beneficial relations, security and advantages in economical growth.

As most of the interviewed experts share the opinion that e-government is a characteristic success story related to Estonia, some find that this success story has never existed or is on the verge of a collapse. This brings out the idea that based on a person's belonging to a certain community, experts see the success story differently. While media might not distinguish Estonia's success story as an IT-tiger, the success story actually has developed and still continues to exist in different communities such as start-up communities or political-communities.

In order to continue developing e-government and solutions characteristic to an e-state, Estonia must define its targets for the coming years. The success story of e-Estonia will depend on the cooperation of different institutions, spokespersons and a central coordination of communication which must also include national and international communication of e-Estonia.

Kasutatud kirjandus:

- Arengufond.** (2010). *EST_IT@2018 Raport infotehnoloogia kasutamisest hariduses*. URL (kasutatud mai 2012)
http://www.arengufond.ee/upload/Editor/Publikatsioonid/IT+Haridus_teekaart_est.pdf
- Backus, M.** (2001). *E-Governance and Developing Countries, Introduction and examples, Research Report No. 3, April 2001*
- Berelson, B.** (1952). *Content Analysis in Communication Research*. Glencoe, IL: Free Press
- Berger, A., A.** (2000). *Media Analysis Techniques*. Sage Publications: London
- Carey, J.** (1988). *Communication as Culture*. Boston, MA: Unwin Hyman
- Castells, M.** (1996). *The Rise of the Network Society: The Information Age: Economy, Society, and Culture Volume I*. Cambridge, MA
- Castells, M.** (2004). *The Network Society: A Cross-Cultural Perspective*. Cheltenham, UK; Northampton, MA
- Cresswell, J. W** (2002). *Research design: qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. Sage Publications: New York
- Daemen H.H.F.M and Thomassen, J.J.A.** (1989). *Afstand tussen burgers en overheid*. In: *Hoogerwerf (red.). Overheidsbeleid*. Alpen aan den Rijn: Samsom H.D Tjeenk Willink
- Dey, I.** (1993). *Qualitative data analysis: A user-friendly guide for social scientists*. New York, NY
- Drucker, P. F.** (1993). *Post Capitalist Society*. Harper Business, USA
- Dutta, S., Mia, I.** (2011). *The Global Infotechnology Report 2010-2011. Transformations 2.0*. URL (kasutatud aprillis 2012) http://www3.weforum.org/docs/WEF_GITR_Report_2011.pdf
- Eesti infopoliitika põhialused (13.05.1998) RT I 1998, 47, 700. URL (kasutatud mais 2012)
- Eesti Haigekassa.** (2012). *Mis on digiretsept?* URL (kasutatud mais 2012)
<http://www.haigekassa.ee/digiretsept/patsiendile>
- E-riigi akadeemia.** (2012). *E-demokraatia poliitikasoovitused*. URL (kasutatud aprillis 2012)
<http://www.ega.ee/files/akt8%20lisa2%20e-Demokraatia%20poliitikasoovitused%201.pdf>
- E-riigi akadeemia.** (2011). *Eesti valitsusasutuste e-kaasamispraktikate analüüs*. URL (kasutatud mais 2012)
http://www.ega.ee/files/eGA_e-kaasamise%20analyyss_FINAL_20.03.2012_1.pdf
- Eurostat.** (2011). *Information Society Statistics*. URL (kasutatud mais 2012)
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=isoc_si_broad&lang=en

- Fountain, E., J.** (2001). *Building the Virtual State: Information Technology and Institutional Change*. Brookings Institution Press
- Garson G. D.** (2006). *Public Information Technology and E-Governance: Managing the Virtual State*. Jones and Barlett Publishers International, London.
- Gil-Garcia, R.** (2005). *Enacting states websites: A mixed method study exploring E-government success in multiorganizational setting*. PhD dissertation. State University of New York at Albany.
- Hansoo, S.** (2010). *Riigikogu XI sotsiaalmeedia kasutus*. URL (kasutatud mais 2012) http://www.ega.ee/files/Riigikogu%20XI%20koosseisu%20sotsiaalmeedia%20kasutus_0.pdf
- Haridus- ja teadusministeerium.** (2007). *Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2007-2013*. URL (kasutatud mais 2012) <http://www.hm.ee/index.php?03242>
- Hiltz, S. R., Turoff, M.** (1993). *Network Nation Human Communication via Computer*. The Mit Press.
- Holmes, D.** (2001). *eGov: eBusiness Strategies for Governement*. London, U.K: Nicholas Brealey.
- Ideon, A.** (2012) *Autori intervjuu*. Tallinn, 6. märts 2012
- Ilves, T., H.** (2012). *Kas e-riik või e-sõltuvus?* Ettekanne. Riigi Infosüsteemide konverents „Kas E-riik või e-sõltuvus?“ Tallinn 14. märts 2012. URL (kasutatud aprillis 2012) <http://www.president.ee/et/ametitegevus/koned/7189-vabariigi-president-konverentsil-kas-e-riik-voi-e-soltuvus-tallinnas-swissotelis-14-maertsil-2012/index.html>
- Ilves, T. H.** (2012). *Autori intervjuu*. Tallinn, 28.märts 2012
- Internet Usage in Europe December 31, 2011.* (2012). URL (kasutatud mai 2012) <http://www.internetworldstats.com/stats4.htm>.
- Kalvet, T.** (2007). *Eesti infoühiskonna arengud Eestis alates 1990.aastatest*. URL (kasutatud veebruaris 2012) http://www.ittk.hu/netis/doc/textbook/Eesti_country_report_final.pdf
- Keohane, R. O. And Nye, J. S.** (2000). *Governance in a Globalization World*. Washington, D.C. : Brookings Institution Press
- Korobeinik, A.** (2012). *Autori intervjuu*. Tallinn, 13.märts 2012
- Krause, H.** (2005). *E-valitsus töö märgatava kulude kokkuhoiu*. URL (kasutatud aprillis 2012) <http://www.epl.ee/news/eesti/e-valitsus-toi-margatava-kulude-kokkuhoiu.d?id=51016558>
- Levy, S.** (2001). *Hackers: Heroes of the Computer Revolution, 2nd ed.* New York. Penguin

- Masso, A., Taur, T.** (2011). *Standardiseerimata intervjuu. Intervjuu valim. Intervjuu kava.* Loengukonspekt.
- McLoughlin, I.** (1999). *Creative Technological Change.* Routhledge, London
- McLuhan, M.** (1962). *The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man.* University of Toronto Press, Canada
- McQuail, D.** (2000). McQuaili massikommunikatsiooni teooria. Tartu Ülikooli kirjastus, Tartu
- Miles, B, M., Huberman A, M.** (1984). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook.* Sage Publications: New York
- Mälikä, M., Anttiroiko, A., Savolainen, R.** (2004). *E-transformation in Governance- new directions in Government and Politics.* Idea Group Publishing, United States of America
- Normet, P.** (2010). *Bell vs Castells: post-industriaalne vs infoühiskond (majandus): tööhõive industriaalses ja infoühiskonnas.* Referaat. Tartu Ülikool: ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut
- Pressman, J.L and Wildawsky, A.** (1974). *Implementation: how great expectations in washington are dashed in Oakland: or, why it's amazing that federal programs work at all, this being a saga of the Economic Development Administration as told by two sympathetic observers who seek to build morals on a foundation of ruined hopes.* University of California Press
- Pärna, O.** (2012). *Autori intervjuu.* Tallinn, 8. märts 2012
- Rayport, J. F., Sviokla, J, J.** (1995). *Exploiting the Virtual Value Chain.* Harvard Business Review, November/December 1995
- Riigi Infosüsteemide Osakond.** (2007). *Eesti infoühiskonna arengukava aastani 2013.* URL (kasutatud aprillis 2012) <http://www.riso.ee/et/infopoliitika/arengukava>
- Riigi Infosüsteemide Osakond.** (2010). *Infoühiskonna arengu analüüs.* URL (kasutatud mais 2012) http://www.riso.ee/wiki/Info%C3%BChiskonna_arengu_anal%C3%BC%C3%BCs
- Rikk, R.** (2010) *Lissaboni mõju küberjulgeolekule.* URL (kasutatud aprillis 2012) http://www.diplomaatia.ee/index.php?id=242&tx_ttnews%5Btt_news%5D=1194&tx_ttnews%5BbackPid%5D=569&cHash=478209268f
- Rebane, R.** (2012). *Autori intervjuu.* Tallinn, 13. märts 2012
- Reich, R.** (1991). *The Work of Nations.* Vintage Publications, USA
- Riigi Infosüsteemide Amet.** (2012). *Andmevahetuskiht X-tee.* URL (kasutatud mais 2012) <http://www.ria.ee/x-tee/>

- Riley, T. B.** (2003). *E- government vs E-governance: Examining the Difference in a Changing Public Sector Climate*. The Commonwealth Secretariat and Government Telecommunications and Information Services, Public Works and Government Services, Canada
- Rose, R.** (2005). *The Internet and Governance in a Global Context*. Journal of Public Policy. 2005, Cambridge University Press.
- Palvia, S., C., J., Sharma, S., S.** (2007). *E-government and e-governance: Definitions/ Domain Framework and Status around the World*. Journal of Computer and Information Science
- Sikkut, S.** (2012). *Autori intervjuu*. Tallinn, 19.märts 2012
- Snellen I. Th. M, van de Donk W.B.H.J.** (1998). *Public administration in an information age*. IOS Press, Amsterdam
- Stalder, F.** (2006). *Manuel Castells: The Theory of the Network Society*. Polity Press, Cambridge
- Stehr, N.** (1994). *Knowledge Societies*. Sage Publications: New York
- Tesch, R.** (1990). *Qualitative Research: analysis types and software tools*. New York: Falmer
- Tiigrihüppe Sihtasutus.** (2012). *Tiigrihüppe Sihtasutuse missioon*. URL (kasutatud mais 2012) <http://www.tiigrihype.ee/?op=body&id=2>
- Tiits, M., Rebane, K.** (2009). *EST_IT@2018 Eesti infotehnoloogia väljavaated*. URL (kasutatud jaanuaris 2012) http://www.arengufond.ee/upload/Editor/EST_IT/Eesti_Infotehnoloogia_tulevikuvaated__Ma rek_Tiits_&_Kristjan_Rebane.pdf
- Tikk, E., Kaska, K., Vihul, L.** (2008). *International cyber incidents : legal considerations*. Tallinn : Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence
- Toffler, A.** (1980). *The Third Wave*. New York: Bantam
- Toffler, A.** (1990). *Powershift: Knowledge, Wealth and Violence at the End of the 21st Century*. New York: Bantam
- Tõnisson, K.** (2006). *The Applicability of New Public Management Principles in Estonian Local Government*. Tartu Ülikooli Kirjastus, Tartu
- Tänavsuu, T.** (2012). *Autori intervjuu*. Tallinn, 12.detsember 2012
- Vabariigi Valimiskomisjon. (2011). *Valimised ja rahvahääletused 1992-2011*. URL (kasutatud mais 2012) <http://www.vvk.ee/arhiiv/>

- United Nations.** (2008). *United Nations e-Government Survey 2008*. URL (kasutatud mais 2012) <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan028607.pdf>
- United Nations.** (2012). *E-government Survey 2012*. URL (kasutatud mais 2012) <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan048065.pdf>
- Viik, L.** (2012). *Autori intervjuu*. Tallinn, 12.märts 2012
- Webster, F.** (1995). *Theories of the Information Society*. Routhledge, London

LISAD

Lisa 1: Meediatekstide kodeerimistabel

Kategooria	Kategooria seletus	Alamkategooria	Alamkategooria seletus	kood
Meediateksti žanr	Millises vormis/žanris on meediatekst kirjutatud	välisuudis		1a
		Siseuudis		1b
		Intervjuu		1c
		Arvamuslugu		1d
		juhtkiri		1e
		reportaaž		1f
		persoonilugu		1g
Ajaleht/ajakiri	Millises väljaandes tekst avaldati	The Guardian		2a
		The Washington Post		2b
		The New York Times		2c
		The Economist		2d
Teksti ilmumise aasta	Millal ilmus meediatekst	1997		3a
		1998		3b
		1999		3c
		2000		3d
		2001		3e
		2002		3f
		2003		3g
		2004		3h
		2005		3i
		2006		3j
		2007		3k
		2008		3l
		2009		3m
		2010		3n
		2011		3o
		2012		3p
Teksti pikkus	Määratleb teksti pikkuse	Lühike	100-2000 tm	4a
		Keskmine	2001-4000 tm	4b
		Pikk	4001-8000 tm	4c
		Ülipikk	Üle 8000 tm	4d
Teksti autor	Määratleb, kes on teksti autor	Ajakirjanik		5a
		IT ajakirjanik		5b
		Poliitik		5c
		Majandusspetsialist		5d
		IT-ekspert		5e

		muu		5f
Autori kogemus Eestiga	Kas tekstis mainitakse, et autoril on isiklik kokkupuude Eesti e-riigiga	Autoril on isiklik kokkupuude Eesti e-riigiga	Autor on käinud Eestis ja tekstis on mainitud tema enda kogemust	6a
		Autoril ei ole isiklikku kokkupuudet Eesti e-riigiga	Autor ei ole käinud Eestis	6b
		Ei ole mainitud	Tekstis ei ole viidet autori enda kogemusele	6c
E-riigi mainimine teksti pealkirjas	Määratleb, kas meediateksti pealkirjas on viide Eesti e-riigile (nt E-Estonia)	Jah	Pealkirja tekstis on viide e-riigile	7a
		Ei	Pealkirja tekstis ei ole viidet e-riigile	7b
Teksti peateema	Määratleb, milline on teksti peateema. Aluseks on võetud kogu tekst.	Eestiga seotud sündmused		8a
		Eestiga seotud kõneisik		8b
		Inglismaal toimuvad sündmused		8c
		USA sündmused		8d
		EL-iga seotud sündmused		8e
		Mujal maailmas toimuvad sündmused		8f
		e-Eesti		8g
		e-teenused		8h
		e-valimised		8i
		e-demokraatia		8j
		Tiigrihüppe Programm		8k
		Küberünnakud Eesti vastu		8l
		Küberjulgeolek		8m
		e-valitsus		8n
		Skype		8o
		Playtech		8p
		m-valimised		8r
		m-parkimine		8s
		IT-agentuur		8t
		e-maksuamet		8u
		digitaalne identiteet (ID kaart)		8v
		Interneti levik ja ligipääs		8w
		Wi-Fi		8aa

		WikiLeaks		8ab
		Sotsiaalmeedia Facebook, Twitter vms)		8ac
		Eesti start-up ettevõtted		8ad
		muu		8ae
Teksti kõrvalteema 1	Millised on peateemale lisaks tekstis kajastatud teemad	Eestiga seotud sündmused		9a
		Inglismaal toimuvad sündmused		9b
		Mujal maailmas toimuvad sündmused		9c
		USA sündmused		9d
		e-Eesti		9e
		e-teenused		9f
		e-valimised		9g
		e-demokraatia		9h
		Tiigrihüppe Programm		9i
		Küberrünnakud Eesti vastu		9j
		Küberjulgeolek		9k
		e-valitsus		9l
		Skype		9m
		Playtech		9n
		m-valimised		9o
		m-parkimine		9p
		IT-agentuur		9r
		e-maksuamet		9s
		digitaalne identiteet (ID kaart)		9t
		Interneti levik ja ligipääs		9v
		Wi-Fi		9w
		WikiLeaks		9aa
		Eesti start-up ettevõtted		9ab
		Kõrvalteemat ei ole		9ac
		muu		9ad
Teksti kõrvalteema 2		Eestiga seotud sündmused		10a
		Mujal maailmas toimuvad sündmused		10b
		Inglismaal toimuvad sündmused		10c
		USA sündmused		10d

		Euroopa Liidus toimuvad sündmused		10e
		e-Eesti		10f
		e-riik		10g
		e-teenused		10h
		e-valitsus		10i
		e-valimised		10j
		e-demokraatia		10k
		Tiigrihüppe Programm		10 l
		Küberrünnakud Eesti vastu		10m
		Küberjulgeolek		10n
		e-valitsus		10o
		Skype		10p
		Playtech		10r
		m-valimised		10s
		m-parkimine		10t
		IT-agentuur		10u
		e-maksuamet		10v
		digitaalne identiteet (ID kaart)		10w
		Interneti levik ja ligipääs		10aa
		Wi-Fi		10ab
		WikiLeaks		10ac
		Eesti start-up ettevõtted		10ad
		Kõrvalteemat ei ole		10ae
		muu		10af
E-riigi käsitlemine konkreetse sündmuse raames	Kas E-Eestist kirjutatakse konkreetse sündmuse taustal?	Jah	Teema on leidnud kajastust mõne Eestiga seotud sündmuse taustal (nt esimene e-valitsuse istung maailmas, küberründed, EL-iga liitumine, Skype müük)	11a
		Jah	Teema on leidnud kajastust mõne maailmas toimunud sündmuse taustal	11b
		Ei	Teemat ei ole kajastatud mõne konkreetse sündmuse toimumise taustal	11c
Kas tekstis mainitakse Eesti e-edulugu?	Määratleb, kas tekstis tuuakse esile e-riigiga seotud edulugu	Jah	Tekstis tuuakse esile e-edulugu	12a
		Ei	Tekstis ei tooda esile e-edulugu	12b
Põhiallikas	Kes on teksti allikas ehk kelle	Ajakirjanik		13a

	seisukohast tekstis lähtutakse			
		Artikli asukohamaa poliitik		13b
		Artikli asukohamaa IT-ekspert		13c
		Artikli asukohamaa majandusspetsialist		13d
		Muu (artikli asukohamaa)		13e
		Eesti ajakirjanik		13f
		Eesti poliitik		13g
		Eesti IT-spetsialist		13h
		Eesti majandusteadlane		13i
		Muu (Eesti)		13j
		Mõne muu riigi poliitik		13k
		Mõne muu riigi IT ekspert		13l
		Mõne muu riigi majandusspetsialist		13m
		Muu		13n
Kõrvalallikas	Kes on teksti kõrvalallikas ehk kas peale põhiallika on veel kedagi, kelle seisukohast/infost tekstis lähtutakse?	Ajakirjanik		14a
		Artikli asukohamaa poliitik		14b
		Artikli asukohamaa IT-ekspert		14c
		Artikli asukohamaa majandusspetsialist		14d
		Muu (artikli asukohamaa)		14e
		Eesti ajakirjanik		14f
		Eesti poliitik		14g
		Eesti IT-spetsialist		14h
		Eesti majandusteadlane		14i
		Muu (Eesti)		14j
		Mõne muu riigi poliitik		14k
		Mõne muu riigi IT ekspert		14l
		Mõne muu riigi majandusspetsialist		14m

		Muu		14n
		Kõrvalallikat ei ole		14o
Teksti tonaalsus	Määratleb teksti tonaalsus Eesti suhtes	Positiivne		15a
		Pigem positiivne		15b
		Neutraalne		15c
		Pigem negatiivne		15d
		Negatiivne		15e
Eesti e-riigi arengute eeskujuks toomine teistele riikidele	Määratleb, kas Eestit tuuakse esile kui eeskju e-riigina	Jah	Eestit tuukse esile kui suurepärasest näidet e-riigist.	16a
		Ei selgu tekstist	Tekstist ei selgu Eesti esiletoomine e-riigina.	16b
		Ei	Eestit ei tooda esile kui suurepärasest näidet e-riigist.	16c
E-riigi arengu olulisus maailmas	Määratleb, kui olulisena nähakse e-riigi arengut tekstis	On väga oluline	Tekstist selgub, et e-riigi areng ja arendamine on riikidele väga oluline	17a
		On oluline, kuid see pole esmatähtis	Tekstist selgub, et e-riigi arendamine on oluline, kuid seda ei peeta primaarseks, e-riigi arengut nähakse kitsamast aspektist.	17b
		Ei ole oluline	E-riigi arendamist ei käsitleta maailma olulisena	17c
		Tekst ei käsitle e-riigi arendamise olulisust		17d
Viited Eesti e-riigi arengu peamisele põhjusele	Milliste põhjuste ja muutustega seostatakse e-riigi arengut Eestis	Tekst mainib Eesti e-riigi arengut majanduslikus muutuse kontekstis	Vastavalt Weberi käsitlusele infoühiskonnast käsitletakse Eesti e-riigi arengut majandusliku arengu kontekstis	18a
		Tekst mainib Eesti e-riigi arengut tehnoloogilise muutuse kontekstis	Vastavalt Weberi käsitlusele infoühiskonnast käsitletakse Eesti e-riigi arengut tehnoloogilise arengu kontekstis	18b
		Tekst mainib Eesti e-riigi arengut sotsiaalse muutuse kontekstis	Vastavalt Weberi käsitlusele infoühiskonnast käsitletakse Eesti e-riigi arengut sotsiaalse muutuse kontekstis	18c

		Tekst mainib Eesti e-riigi arengut kultuurilise muutuse kontekstis	Vastavalt Weberi käsitlusele infoühiskonnast käsitletakse Eesti e-riigi arengut kultuurilise muutuse kontekstis	18d
		Tekst mainib Eesti e-riigi arengut ruumilise muutuse kontekstis	Vastavalt Weberi käsitlusele infoühiskonnast käsitletakse Eesti e-riigi arengut ruumilise muutuse kontekstis	18e
		Tekstist ei selgu Eesti e-riigi arengu põhjused		18f
Viited Eesti e-riigi arengu kõrvalpõhjustele		Tekst mainib Eesti e-riigi arengut majanduslikus muutuse kontekstis	Vastavalt Weberi käsitlusele infoühiskonnast käsitletakse Eesti e-riigi arengut majandusliku arengu kontekstis	19a
		Tekst mainib Eesti e-riigi arengut tehnoloogilise muutuse kontekstis	Vastavalt Weberi käsitlusele infoühiskonnast käsitletakse Eesti e-riigi arengut tehnoloogilise muutuse kontekstis	19b
		Tekst mainib Eesti e-riigi arengut sotsiaalse muutuse kontekstis	Vastavalt Weberi käsitlusele infoühiskonnast käsitletakse Eesti e-riigi arengut sotsiaalse muutuse kontekstis	19c
		Tekst mainib Eesti e-riigi arengut kultuurilise muutuse kontekstis	Vastavalt Weberi käsitlusele infoühiskonnast käsitletakse Eesti e-riigi arengut kultuurilise muutuse kontekstis	19d
		Tekst mainib Eesti e-riigi arengut ruumilise muutuse kontekstis	Vastavalt Weberi käsitlusele infoühiskonnast käsitletakse Eesti e-riigi arengut ruumilise muutuse kontekstis	19e
		Tekstist ei selgu Eesti e-riigi arengu põhjused		19f
Viited e-riigi eelistele ja efektiivsusele	Tekstist selgub, millised on e-riigi eelised Eestis	Teksti selguvad e-riigi eelised Eestis		20a
		Tekstist ei selgu e-riigi eelised		20b

Viited e-riigi definitsioonile	Teksti on viidatud, mida tähendab e-riik või toodud välja mõni selle definitsioonidest	Tekstist selgub, mida e-riigina käsitletakse.	Tekstis on välja toodud viide mõnele rahvusvahelises kasutuses olevale e-riigi definitsioonile (nt Unesco, Maailmapank, Euroopa Komisjon vms)	21a
		Tekstist selgub osaliselt, mida e-riigina käsitletakse	Tekstis ei ole viidet e-riigi definitsioonile, kuid on aru saada, mida e-riigi all mõista võib	21b
		Tekstist ei selgu, mida e-riik tähendab	Tekst käsitleb küll e-riiki, kuid jätab täpsustamata, mida e-riigina mõista	21c

Lisa 2: Ekspertide käsitlemise kodeerimistabel e-riigi üldisest olemusest

Nimi/ kood	E-riik kui elektrooniline riik	E-riik kui vahend	E-riik kui (efektiivne) riigitoimimise viis	E-riik kui IKT kasutamine avalikus halduses ja poliitikas	E-riik kui mugavus
Ilves	Me ei saa oma riiki ja elanikkonda suuremaks teha, aga me saame tema funktsionaalset suurst meelelt tõsta, sest me saame vabastada inimesi tööst, mida masin teeb paremini niikuinii. Mida IT, e-riik, mulle tähendab on see, mis on seotud esimesega, et võtta riigi käest, inimeste käest ära võimalikult palju neid protsesse, mis soodustavad korruptsiooni. /.../ Kui sa paned kõik need asjad arvutisse või arvutiseerid neid, siis see suurendab läbipaistvust	E-riik on see vahend, kuidas Eesti sai korvata taasvabanendes 50 või 60 aastast mahajäämust, mille eest me seisime. /.../ Rohkem kui ükski muu asi on see võimaldanud meil väljuda sellest paljude puhul veel kehtivast endise Nõukogude Liidu vabariigi mainest.			E-riik on mugavus, elu on kergem. E-riik tähendab seda, et ma võin igal pool interneti minna/.../ Teatud mugavus, mis arvestades meie karmi kliimat ja kõike seda, saad veeta aega toas, mitte kuskil pori sees.
Sikkut	Lihtne lahendus on see, kuidas riik IT-d, IT lahendusi kasutab enda igapäevatöös, riigi halduses, kodanikega suhtlemises. /.../ Tänapäeval see e-tuleb sellest, et IT on põhiline.		/.../ Vahet pole, mis vahendit sa kasutad. Digitaalset või analoogi. Paberit või mitte. Riigitoimimine kui selline.		
Tallo				IKT kasutamine avalikus halduses ja poliitikas, avaliku sfääri organiseerimises	
Viik				E-riik on ühiskonna korraldust ja avalikku halduse korraldust kujundav meetmete kogum. Ühiskond, mis oskab	

				tänapäevaseid kommunikatsiooni ja infotöötlamise tehnoloogiaid aktiivselt ära kasutada.	
Pärna			Üks asi on selline mõjus, parem, odavam, toimivam riik iseenesest ehk siis riik ja valitsemine läheb paremaks iseenesest. /.../ Juhtimine läheb paremaks. Teine asi siis riigi ja kodaniku vaates lähevad teatud asjad lihtsamaks, palju lihtsam on teha asju distantsilt ja kiiremini.		
Korobeinik	Mõiste, mis ühendab nii projekte kui ka mainet ja formaati. /.../ See on üks oluline parameeter, kuidas inimesed kasutavad e-teenuseid.				
Rebane		Minu jaoks on e-riik mitte eesmärk, vaid vahend. Vahend olla efektiivne konkurentsivõistluses.			
Tänavsuu	/.../Elektroniline riik, vähem pabereid. Mida vähem bürokraatiat ja paberimajandust, seda parem ja seda rohkem e-riik.				
Ideon		Võimalus interneti kaudu oma asju ajada. Riigiga või kohaliku omavalitsusega. See on põhiline.			

Lisa 3: E-riik “pakkuja” versus “tarbija” seisukohast, kodeerimistabel

Nimi/kood	Tarbija	Pakkuja
Ilves	Maksudeklaratsioon on selline asi, mis on nii kerge ja see omakorda tähendab, et inimesed on paremad kodanikud. Kui palju inimesed täidavad oma kohustust. Kohe, kui sul on lihtne maksusüsteem arvuti peal, siis see protsent	

	inimestest, kes täidavad oma maksukohust, tõuseb. /.../ Ma lihtsalt helistan oma arstile, tema klõbistab sisse ja mina lähen võtan apteegist. Elu on mugav, elu on kergem. Mida see veel tähendab? E-riik tähendab seda, et ma võin igal pool internetti minna.	
Sikkut	Kui riik selliseid asju teeb, siis ma loodan, et see tundub kodaniku jaoks ka lahe. Aga siin peab eest ära jooksmas kogu aeg, et inimeste ootused käiksid sama sammu. /.../ Kodaniku jaoks ehk väljapoole maksud, sest see on stiimul inimeste jaoks ja digiallkiri. Mitte ID-kaart, aga digiallkirja andmine, autentimine. Sellest hakkas muu pihta, need on võtmeasjad.	Näiteks meie e-politsei on maailmas üks eredamaid ja kõige kaugemale jõudnud. Kes on trahvi saanud, saab aru, et menetlus käib teistmoodi, aga teised ei tea seda. Palju asju toimub e-riigi aparaadi kõhus. /.../ Me võiks kõvasti rohkem teha ja e-riigi promo pärast rohkem pingutada. Aga tänase inimeste arvuga me ei suuda. Jõudu jääb puudu.
Tallo	Nii inimeste kui nende huvide formeerumine ja agregeerumine ehk siis parteipoliitika ja kodanikuühiskond kui ka ellu viimine ja moderniseerimine läbi <i>transparency</i> - avatuse. /.../ Kui ma tulin Eestisse Kanadast, siis ma vaatasin, kuidas eestlased käituvad informatsiooniga minu jaoks väga arusaamatul viisil. Nad hoidsid informatsiooni nagu asja. /.../ Elektrooniline identiteet on see märksõna, mis annab võimaluse mittevahetuks suhtlemiseks. /.../ Inimesed õppisid esmalt oma raha elektroonika kätte usaldama. See viis edasi selleni, et inimesed hakkasid usaldama üksteist tehingute tegemisel, ilma et nad üksteist näeksid. /.../ Eesti tegi suure mahuka investearingu hariduse infosüsteemile, kui oli vaja küpsuseksamite tulemused ruttu koolidesse tagasi saata, et saaks diplomeid välja anda.	Ma ikkagi arvan, et aluseks võib võtta Tiigrihüppe, mis oli ühiskondlik hüpe ja selle komponendid ongi ID-kaardi sisseviimine, siis e-teenuste pakkumise alustus.
Viik	Üks on e-demokraatia ehk see, kuidas me mõjutame otsuse tegemise protsesse ja kuidas me oleme kaasatud, kuidas meil on kättesaadav informatsioon otsuse tegemise kohta./.../ Inimeste ja organisatsioonide võimalus mõjutada otsuse tegemise protsessi ja olla informeeritud sellest, mis ühiskonnas toimub./.../ Teatakse, kus on e-valimised, teatakse, kus internet on inimõigus ja kus on traadita internet igal pool tasuta.	Aga selle eest e-teenused, avaliku sektori poolt pakutavad e-teenused on väga hästi välja arendatud. /.../ ...Teine on avalik haldus ja tema poolt pakutavad teenused. /.../ Võime öelda, et riigiasutuste sisemine infovahetus, mis on hästi teadlikult ehitatud.
Pärna	Teine asi siis riigi ja kodaniku vaates lähevad teatud asjad lihtsamaks, palju lihtsam on teha asju distantstilt ja kiiremini. Inimene saab selle aja tööd teha, mitte sabas seista. /.../ Kodanikule on läinud see mugavamaks, odavamaks, paremaks ja ilmselt ka kodanikku jooksutatakse vähem.	Esimesed 20 aastat ongi meil läinud oma riigi ehitamise peale, e-riigi lahendused on tulnud selles, et raha on vähe olnud, vaja on teenus olnud ära pakkuda võimalikult efektiivselt. /.../ Meie turg on väike ja tükkmaad kasulikum on e-teenuseid pakkuda kui mingeid füüsilisi kontoreid pidada. /.../ Suudetakse paremini maksu koguda, luuakse sidemed eri valitsusasutuste vahel, statistika

		kogumine, kõik see läheb kiiremaks ja paremaks, odavamaks. Ehk siis riik iseenesest läheb paremaks.
Korobeinik	Kui vaadata ajaloolist perspektiivi, siis Interneti levik oli hästi positiivne nähtus, mis võimaldas e-teenuseid kasutada. See on üks oluline parameeter, kuidas inimesed kasutavad neid e-teenuseid, sest teenused võivad küll olla, aga kui inimesed neid ei kasuta, siis pole mõtet nendega arvestada.	
Rebane	Meil on 6-7 aastat olnud e-valimised, et ma valin kodust välja minemata, see ajab nad täitsa hulluks. 10 aastat on e-parkimine sama olnud, mis lutipudeli suhu panemine või see, et ma teen 30-sekundiga ära tuludeklaratsiooni. Paljudes riikides on see absurd.	
Tänavsuu	Eesti e-riigi asi väljendub mitte selles, et me oleme tehnoloogia eksportija, vaid see, et teeme mingeid asju kiiresti ja paindlikult. Suhtele riigiga elektroonselt, mitte ei jookse paberiga asutuste vahel. Mitte tehnoloogia eksportija ja looja, vaid olemasolevate tehnoloogiate edukas rakendaja.	
Ideon	Eelkõige tähendab ta võimalust Interneti kaudu oma asju ajada. Riigiga või kohaliku omavalitsusega. See on see põhiline./.../ Näiteks see sama e-maksuamet, kus sa saad eeltäidetud tuludeklaratsiooni mõne minutiga täidetud ja esitatud ja mingeid keerulisemaid asju ei ole. Seda ikkagi paljudes riikides ei ole. /.../ Viimane näide oli see e-rahvaloendus, mis toimus ka suhteliselt tõrgeteta. Kuigi algul räägiti, et on mingeid segadusi, aga tegelikult on need võrreldes kogu süsteemiga, pisiasjad. Niivõrd suur osa rahvastikust võttis sellest osa	

Lisa 4: E-riik pakkuja versus tarbija seisukohast, kooditabel

Nimi/kood	Tarbija	Pakkuja
Ilves	X	
Sikkut	X	X

Tallo	X	X
Viik	X	X
Pärna	X	X
Korobeinik	X	
Rebane	X	
Tänavsuu	X	
Ideon	X	

Lisa 5: Eesti e-riigi eduloo võimalike käsitluste kodeerimistabel

Nimi/kood	Edulugu kui loodud mütoloogia	Absoluutne edulugu	Isetekkinud ja kodukootud edulugu	Tuhmumas edulugu	E-riik ei ole edulugu
Ilves		Täna võime me absoluutselt rääkida sellest eduloost. /.../ Me oleme nii kaugel paljudest lääne riikidest ees. Kui sa 10 aastat tagasi ütlesid Eesti, siis Former Soviet Union, hallid inimesed, kes elavad halli elu hallides korterpaneelilamutus. Aga see ei ole enam nii. See on hoopis teine. /.../ Näiteks IceGov konverentsil olid 600 inimest sillal selle peale. Hillary Clinton saatis oma sotsiaalmeedia guru eraldi siia, et minuga rääkida. /.../ See töötab piisavalt hästi, et britid tahavad kirjutada pilaraamatu ja panevad sinna kaanele rahvuslike triipudega läppari. /... Kui ma juhatan EL e-tervise töögruppi, ei tule see sellest, et ma olen	Venelastel on kaks suurt omavärvavatopeltollid ja 2007. aasta küberrünnakud. Pole võimalik lugeda ühtegi asja, mis käsitleb küberrünnakuid, kus ei ole ära toodud 2007. aasta küberrünnakud. Ja sellega läheb alati paarisrakendis selline nii arenenud riik nagu Eesti. Selle IT-ga pole me ise midagi teinud, peale selle, et meil oli see küberrünnak, nii et suur aitäh.		

		mingi geenius, vaid sellest, et see kuvand on nii tugev. Kõikjal.			
Sikkut			Võrreldava skaalaga edulugu küll ei ole. Võrreldava tähelepanu või potentsiaaliga edulugu ei ole. /.../Isegi ilma levitamata, on meil mingisugune kuulsus. /.../ Minu arusaam on see, et see on tekkinud juhuslikult. Kas riik on süstemaatiliselt panustanud selle tekkesse, kindlasti mitte. Ma arvan, et see on tekkinud iseeneslikult, ise levival. /.../ Takkajärgi oli see õnnelik juhuste kokkulangemine, mille najal ratsutada, aga mida me ise pole esile kutsunud.		
Tallo			Ma arvan, et selle kõige lihtsam tõestus on see, et E-riigi akadeemia saab sel aastal 10 aastaseks. Ja ta ei ole riigieelarveline asutus kunagi olnud ja ta ei ole saanud riigieelarvest kunagi ühtegi põhitoetust. Eesti toidule andis Eesti riik 22 miljonit, Eesti e-riigi müümine on tehtud rohkem meie entusiasmist.	/.../Kui me nüüd paari aastaga midagi ei tee, võime selle paari aasta pärast ära unustada. /.../ Veel on, mida müüa, aga ma ei tea kui kaua.	
Viik		Mina arvan, et saab. Me oleme unikaalne. Ma arvan, et Eestit väga ei teata maailmas. Ei teata, kus ta on, mis ta on ja kes ta on. Kui aga teatakse, siis teatakse Eestit IT kaudu. /.../ Aga ma arvan, et IT on Eesti kuvand. /.../ Minu enda sõnum on alati olnud see, et meil on edulugu e-riigina, see kohustab meid ja kohustab meid rahvusvahelistes teemades olema kompetentne ja olema aktiivne.			
Pärna	Muidugi on see muut. Seal on üksikud argumendid taga loomulikult. /.../ Muidugi on meil krüpteerimised ja mingid tarkvarad, aga need on üksikud inimesed. Aga		/.../ E-edulugu on juhuslikult tekkinud ja järsku on poliitikud vaadanud, et meid tuntakse ja tunnustatakse selle nimel, taome takka. /.../ Meil olid selle pronksiasja ajal küberattakid ja esimene formaalne kübersõda. Selle kiiluves me	Viimased 10 aastat me oleme loorberitel. Et me oleksime läinud samm edasi, seda ei ole.	/.../ Kui Aafrikas küsid, siis mingisugust mainet ei ole.

	paljuskki on ta ikkagi müüt.		oleme kuvandit püüamegi natuke kujundada. /.../ Meil paremat edulugu ei ole, ma ütlen nii. Parem edulugu on võib-olla see, et me saime riigina vabaks ja oleme võrreldes saatusekaaslastega paremini toime tulnud. /.../ Kuigivõrd on ta müüt, aga kuigivõrd on tal tõepõhi all. Et paremat lugu meil pole näidata. /.../ Vaata seda trummi on 10 aastat taotud. Kui sulle on 10 aastat korratud, et Nokia on Soome ettevõtte, siis jääb meelde.		
Korobei nik					Ei ütleks, et e-riiki saab käsitleda ühe meie eduloona. Kui ma käisin Ameerikas ühel konverentsil ja seal hakati arutlema e-riigi üle, siis keegi Eestit ei mäletanudki. Kui ma ütlesin, et meil on see, too ja kolmas, siis nende jaoks oli tegemist täieliku üllatusena, sest nad olid oma valdkonna tipptegijad, aga polnud kuulnudki meist. /.../ Välisriikide jaoks Eesti e-riik ei ole edulugu. /.../ 10 aastat tagasi me olime sisuliselt liidrid maailmas, aga praegu on see liidripositsioon kaotatud ja tagasi seda ei saa.
Rebane	Tähtis ei ole see, mida kirjutatakse, vaid tähtis on see, mis on avalikus teadvuses, kasvõi müüdina. Eestis on loodud müüt, mis vastav tegelikkusele. /.../ Tead, kui ma siseringis vestlen oma välismaa sõpradega, siis nad ütlevad “Fucking great”, et teil on selliseid täitsa uskumatuid asju. Täna ei ole	Story, et me oleme tervikuna mingi Ida-Euroopa Tiiger, see on küll olemas. Aboluutselt. /.../ Me oleme loonud sisuliselt ainsa konkurentsivõimelise rahvusvahelise imago, mis meie suurusele riigile üldse võimalik on.			

	ühtegi head põhjust, miks Eestit ei peaks teadma. /.../				
Tänavsuu			Kui mõista eduloona seda, mis meid reklaamib, siis ma usun küll, et päris palju inimesi välismaalt Eestist kuuldes ütlevad, et see on e-riik.	/.../ Mõnes mõttes on meie e-riigi kuvand tuhmumas.	See e-riigi kuvand on hea, aga paljusi on see bluff.
Ideon	Seda on üritatud sellisena käsitleda küll. Teataval määral on see ka kindlasti põhjendatud. Aga teistpidi on see e-riigi ... see e-riik selline eesti esiletõstmise vahend ka sellise mütolooia loomine. Ta ei ole päris põhjendatud alati. Teda üritatakse natuke suuremana näidata, kui ta tegelikult on. /.../ Ega see kõik, mis meil olemas on, ei ole mingisugune maailma parim ja kõige uhkem.				

Lisa 6: Eesti e-riigi eduloo olemuse kodeerimistabel

N i m i / k o o d	Ühiskonna moderniseerimine	Tehnoloogia ja riigikorralduse muutuse mõju	Uute tehnoloogiate kasutamine tulemuslikult ja kodanike vastuvõtlikkus ning usaldus sellele	Eestlaste tehnoloogialembus ja omaalgatus	E-riigi infrastruktuur ja elektrooniline identiteet	Paberivaba valitsus ja e- valimised	E-teenused	Eesti start-up ettevõtted
I l v e s	/.../ See oli moderniseerimise efekt, mis toimus. See, et eestlased hakkasid kohe sellest kinni, enne kui tuli mingi riiklik programm.	Kuna me oleme kadedad ja meie eeskuju on Soome ja soomlaste valmisolek võtta üle uut tehnoloogiat, siis see kandus üle siia.	/.../ inimesed ilma igasuguse propagandata kasutavad. /.../ Meil ei ole sellist arvutivastasust, mis on paljudes kohtades. /.../ Me räägime liiga palju teenustest, aga pigem meie valmisolek. Teenused peavad olema, aga teiselt poolt see ei töötaks, kui ei oleks valmisolekut neid kasutada. /.../ Kui me tegime selle @ märgi, et siit 300 m on avalik internetipunkt, siis jälle välismaalased küsisid, et mis asi see on, see on nii	Vanasti ma vaatasin iga kuu internetistatistikat, et mitu IP- aadressi meil on. Inimesed olid IP teadlikud. Päris uhke tunne on, siin me oleme päris kaugel esikohal. /.../ Kasvõi see algatus, kes see tüüp oli, kes 97 või 98 hakkas wifindust arendama Eestis. Kihvt kuju, täielik kodanikualgatus. /.../ Loomulikult on väga suured riiklikud programmid, aga see oli väga omaalgatuslik asi, millega Eesti jõudis sellisele tasemele, mil sai rääkida e- riigist.		Millest on palju kirjutatud ja mis on palju aidanud, Laari ajal sisse viidud valitsuskabinet. Ilma paberita valitsus. See ei ole midagi erilist, aga kuna see on olemas ja juba 2000.aastast, mil see oli niivõrd vinge asi. Omal ajal lükkas see kõvasti edasi meie mainet.		

			freaky, et keegi üldse tuleks selle peale, et teha avatud internetipunkte. /.../ Inimesed usaldavad oma e-riiki. See asi ei töötaks muidu.					
S i k k u t			Miks e-riik on levida saanud, sest ta on kogu aeg kättesaadav. Teine asi on kasutatavus.	Kui mõelda, et kuidas need asjad siin arenenud on, siis ma kahtlustan, et meil on mingi kiiks. Me oleme tehnoloogiale vastuvõtlikumad.				
T a l l o	Ma ikkagi arvan, et aluseks võib võtta Tiigrihüppe, mis oli ühiskondlik hüpe.	/.../ Selline tehnoloogia plus riigikorralduse muutuse mõju peaks Eestis kõige paremini peegelduma.	Ühiskonnas peab tekkima harjumus usaldada mingisuguseid kokku lepitud elektroonilisi märke.	Kui ma 1997 hakkasin TÜ-s õpetama, siis kolmandikul tudengitest olid mobiiltelefonid. Kanadas ei olnud sel ajal isegi professoritel mobiiltelefone. Seal olid drug-dealer'itel mobiiltelefonid. Eestiste tehnoloogialembus näitas, et siin on midagu huvitavat /.../.	Enamik riike ei ole süstemaatiliselt üles ehitanud seda, mida ma nimetan e-riigi infrastruktuuriks, mille põhikomponendiks on digitaliseeritud andmebaasid, juurdepääsuga kasutajad ja võimekus nende omavaheliseks suhtlemiseks, mis meil on X-tee baasil tehtud.			
V i i k			See viis, kuidas Eesti on hakanud viimase 20 aasta jooksul infotehnoloogiat kasutama ja kui tulemuslikult on hakanud seda kasutama.		Need märksõnad on seotud teenustega või infrastruktuuri lahendustega. Need on sellised, mida peab unepealt teadma.			
P ä r n a					See on edulugu, üksikutes riikides kindlasti see on nii, aga see, et sul mingil ajal ongi ühtsed infopangad riigil, X-		Ütleme siis, et inimeste pool, valitsuse e-kabinet, e-maksuamet. Kogu e-panganduse pool. Tõenäoliselt	

					teega seotud omavahel, see asi tegelikult läheb nagu tervikuks.		need on need märksõnad.	
K o r o b e i n i k			See on üks oluline parameeter, kuidas inimesed kasutavad neid e-teenused, sest teenused võivad küll olla, aga kui inimesed neid ei kasuta, siis pole mõtet nendega arvestada.					Kui sa paned kõrvuti e-riigi ja start-up ettevõtte/.../ just maine mõttes on see meile väga palju andnud. Kui praegu minna Ameerikasse Californiasse näiteks, siis kõik teavad meist ja mitte sellepärast, et meil on e-maksuamet, vaid sellepärast, et meil on terve rida firmasid, mis on paari aasta jooksul tekkinud ja ka Ameerikas tuntud.
R e b a n e	Tiigrihüpe. Filosoofiline.	Suuna määratlemine 91-92-93 arenenud kaasaegse efektiivse väikeriigi peale. See on vast kõige olulisem ja selle muutumine rahvuslikuks väärtuseks. Kõik need järgnevad tulid pärast seda. Alati hakatakse Skype'i eeskujuks tooma, aga Skype sündis mingi filosoofia põhjal.		/.../ Ma kipun kahtlustama, et meie mõtteviis on paljudest eespool.				
T ä			Me ei ole tehnoloogia eksportija ja looja, vaid					Teine pool on idufirmad ja start-up'id, tänu kellele

n a v s u u			olemasolevate tehnoloogiate edukas rajendaja.					on Eesti kui e-riigi kuvand väga võimsalt esile tulnud. Selle kohta öeldakse lausa eesti maffia.
l d e o n						Igatahes see e-valimiste teema on oluline, mis Eestit eristab. Nii mastaapselt ei ole e-valimisi mujal. Igaljuhul on edulugu see, et e-valimised on Eestis toimunud juba mitmendat korda ja suuremaid probleeme ei ole olnud.		

Lisa 7: Eesti saadav kasu e-riigi eduloost kodeerimistabel

Kood	Positiivne tähelepanu	Suhted	Ligipääs	Julgeolek	Majanduslik kasu	Realiseerimata kasu
Ilves	Üks asi on see maine pool. Rohkem kui ükski muu asi on see võimaldanud meil väljuda sellest paljude puhul veel ikka kehtivast endise Nõukogude Liidu vabariigi mainest.			No see NATO asi oli ilmselt oli tulemas, sest me olime lobbinud selles suunas mitu aastat. Üldiselt keegi ei võtnud seda küberrünnakut väga tõsiselt. Lõplikule otsusele aitas kaasa see, et mis võis juhtuda.		
Sikut	Kui sa oled edukas ja eeskujulik, siis sul on tähelepanu, suhteid ja ligipääsu.	Kui sa oled edukas ja eeskujulik, siis sul on tähelepanu, suhteid ja ligipääsu.	Kui sa oled edukas ja eeskujulik, siis sul on tähelepanu, suhteid ja ligipääsu.			Otsene majanduskasu on see, kas ta toob meile IT ekspordi käivet. Siin on vastus, et ei too. Mitte et ta ei tooks, vaid see on kinni selles, kui suur meie IT sektor on. Palju meil on jõudu seda teha.
Tallo			Aga see IT kasutamine oli osa poliitilisest argumentatsioonist, et me oleme küps Euroopa Liiduga liitumiseks.		IT kasutamine vabastab rohkem riigi ressursse.	
Viik	Seda tulebki aru saada, et me mängime omas kaalukategoorias, aga oluline on see, et me oleme omas kaalukategoorias oma territooriumi ja rahvaarvu suhtes proportsionaalse kõrge tuntusega IT vallas.					
Pärna	Kasu poliitikutele, kes saavad kuskil esinedes särada selle taustal.					Ta on avansiline kuvand millegi kohta, sina ole tark ja tee see kuvand rahaks, ühiskondlikuks kasuks või mingiks asjaks. Meie suutlikkus teha rahvusvahelist e-äri,

						sellist IT-äri on tegelikult hästi väike. Ilmselgelt me liiga vähe suudame seda kuvandit ära kasutada majanduslikuks hüvanguks.
Koro beini k	E-riik rahvusvahelises mõttes tähendab seda, et kõik teavad, et me oleme e-riik ja see tõstab Eesti kredibiilsust.					Mis tähendab jällegi seda, et kui keegi kaalub välisinvesteeringut, siis Eesti on teemaks just selle maine tõttu. Me ei oska müüa.
Rebane	Me oleme loonud sisuliselt ainsa konkurentsivõimelise rahvusvahelise imago, mis meie suurusele riigile üldse võimalik on. Inimesed ei vali asja, inimesed valivad imagot.		Ma arvan, et e-riik muudab meie tekstid rahvusvaheliselt kättesaadavaks.			
Tänavsuu	Eks alati on hea, kui konkreetse riigiga on seotud mingi märksõna. Et ei ole niisama Eesti, vaid tehnoloogia Eesti.			Tänu sellele saime NATO küberkaitsekeskuse		
Ideom		Ma ise käisin näiteks president Ilvesega kaasas 2010 oktoobris Afganistanis, kus oli ka kohtumine. Kogu sellel reisil oligi kaks teemat. Üks põhiliselt meie sõdurite kohalolek ja teine see, kuidas Eesti saaks aidata Afganistaani e-riiki tekitada ja luua. Kohtumisel president Karzaiga näiteks.		Ma olin 2007 suvel temaga Ameerikas, kui ta kohtus Bushiga Valges Majas. Seal oli oluline teema, mida Eesti tõstatas, see NATO küberkaitse keskuse toomine Eestisse, mis hiljem ka teoks sai. See oli selline asi, mida eesti taotles ja mis selles kohtumises oli teemaks.		

Lisa 8: E-riigiga seotud kommunikatsiooni juhtimise kodeerimistabel

	Teadlik kommunikatsiooni juhtimine puudub	Kommunikatsiooni juhtimine on tekkinud viimaste aastate jooksul	Kommunikatsioon põhineb üksikutel entusiastidel	Kommunikatsiooni juhtimise puudus oskamatus/suutmatuse tõttu	Kommunikatsiooni ei ole võimalik juhtida	E-riik räägib iseenda eest
Ilves			Ma käin ringi ja pean kõnesid e-riigi teemal. /.../ Siin võib rääkida näiteks Sten Tamkiviga, kes on täiesti hullunud nende asjade peale. Tema on ka see inimene, kes on IT äripoolel kõige rohkem teinud inimene Eesti tutvustamisel. Ta pidevalt käib, esineb.	Kolm aastat tagasi käisin ma Silicon Valleys, kus on EAS-i esindus ja esindus on justnimelt suures kontorihoones, kus on 50-60 start-uppi. Mul oli suur IT äridelegatsioon kaasas ja kui välja arvata juba San Fransiscosse kolinud noorte Lasnamäe venelaste punt, kes on väga edukas ettevõtte, nad olid väga kihvtid, tulid ja rääkisid, siis ülejäänud tulid ja pandi powerpointi üles koos Exceli tabeliga ning üritasid seletada, et nii on kõige parem. No mida veel rääkida on vaja. See on nagu Talking Heads plaat Psycho Killer: I said it once, why say it again. (Hakkab naerma). See on selline lähenemine, et mul ei ole vaja rohkem öelda, see peaks olema selge.		
Sikkut	Minu meelest seda ei toimu üldse.					
Tallo	Keskne koordineerimine e-riigi puhul lõppes aastal 2000	Naljakas on see, et nüüd on hakanud meie riigijuhid rääkima, aga minu meelest				

		oleksid ainsad õigustatud isikud sellest rääkima Toomas ja Jaak Aaviksoo				
Viik	Ma tõepoolest ei ole mõelnud väga sellele, aga ma arvan, et seda ei juhita.				Ma arvan, et tegemist on ajaga, kus ei ole kogu kommunikatsiooni võimalik juhtida ja suunata.	Meil on võimalik teatud viisi tegutsedes tagada ühesugune kommunikatsioon, juhul, kui meie teod on innovaatilised, uuenduslikud, natukene nagu „vau“ ja ahhetama panevad. Siis nendega koos kaasneb kommunikatsioon, mida me tahaksime
Pärna		Mingis osas küll. Kui see e-riigi akadeemiagi tehti, see tehti ka kahel põhjusel. Esiteks et e-lugu müüa ja mingeid ärisidemeid selle pealt luua. Teatud asju on tehtud.		Sul on erinevaid vastutajad, kes tõmbavad siit ja sealt, aga sellist süsteemset dimensionaalse muutuseni ei suudeta viia.		Minu väide on see, et sa võid mingit trummi veel kõvemini taguda, aga sa pead samal ajal pidevalt uusi sisemisi argumente looma.
Korobeinik				See e-riigi teema on natuke kehvas seisus. Ja üldse kogu see müügitöö, kui see võtta laiemalt kõrgtehnoloogia valdkonda, siis meil ei ole lihtsalt peremeest seal./.../ EAS on lihtsalt väga suur organisatsioon, aga samas, kui keegi tuleb Eestisse ja tunneb huvi konkreetse asja vastu, siis ta nõu ei saa. See on probleem, meil on vaja sellist loogilist lähenemist.		
Rebane	Ma arvan, et praegu küll ei juhi. Praegu kohe kindlasti ei juhi.				Mida päev edasi, seda keerulisem in informatsiooni levitamine seoses kõikvõimalike meedia	Vahetevahel sellised e-müüdi projektid võiksid olla teretulnud, kus mingi uus imago süstitakse ühiskondlikult sisse.

					ja kommunikatsiooni nähtustega.	
Tänavsuu	See ei müü meedias, see on kulunud. Mulle tundub, et praegu tuli ette see lagi, mis on ette pandud aastakümnetega haridussuuna pealt.					
Ideon			Üks asi on see Eesti sisene ja teine see, et üritatakse müüa Eestist välja. E-valitsuse ja e-riigi sellist kuvandit ja seda pilti, et eesti on selline edasijõudnud riik, kes jagab oma kogemust. Ma ise käisin näiteks president Ilvesega kaasas 2010 oktoobris Afganistanis, kus oli ka kohtumine. Kogu sellel reisil oligi kaks teemat. Üks põhiliselt meie sõdurite kohalolek ja teine see, kuidas Eesti saaks aidata Afganistaani e-riiki tekitada ja luua.			

Lisa 9: E-riigiga seotud ekspertide intervjuude vestluskava

1. Kuidas olete Teie või Teie töö seotud e-riigiga?
2. Mida tähendab Teie jaoks e-riik?
3. Kas Eesti on Teie hinnangul e-riik? Palun tooge mõned näited riikidest, mille kohta saab öelda, et tegemist on e-riikidega.
4. Millised e-riigile iseloomulikud omadused või märksõnad Teile esimesena meenuvad, kui räägime Eestist?
5. Kas e-riiki saab käsitleda Eesti ühe tähtsaima eduloona?
6. Palun mõelge viimase 12 aasta peale ja kirjeldage olulisemaid sündmusi, millel põhineb Eesti edulugu e-riigina.
7. Kas Eestil on muu maailma arvates e-riigi maine?
8. Kui Te vastasite eelmisele küsimusele eitavalt/jaatavalt, siis kuidas Te seda põhjendate?
9. Millist mõju avaldab Eestile edulugu e-riigina?
10. Kuidas juhitakse Eestis Teie hinnangul e-riigiga seonduvat kommunikatsiooni?
11. Kas Eesti tegeleb piisavalt e-riigi eduloo ekspordi ja teadliku kommunikatsioonijuhtimisega välisriikide suunal? Palun põhjendage oma vastust.
12. Kes peaks e-riigiga seonduvat kommunikatsiooni ja turundust Teie hinnangul juhtima?
13. Kui kestlik on Teie arvates Eesti e-riigi edulugu?
14. Millest sõltub see, kui edukas on Eesti tulevikus e-riigina?

Lisa 10: E-riigiga seotud meedia- ekspertide intervjuude vestluskava

1. Mida tähendab Teie jaoks e-riik?
2. Kas Eestile on omased e-riigile iseloomulikud tunnused?
3. Millised e-riigile iseloomulikud omadused või märksõnad Teile esimesena meenuvad, kui räägime Eestist?
4. Kas e-riiki saab käsitleda Eesti ühe tähtsaima eduloona? Palun kirjeldage, mida see edulugu Teie jaoks tähendab.
5. Kuidas on meedia Teie hinnangul mõjutanud e-riigi kuvandi konstrueerimist?
6. Kas teie meelest on oluline, et meedia kajastaks Eesti edulugu e-riigina? Palun põhjendage.
7. Palun hinnake, kas meedia on enam loonud edulugu e-riigist või pigem toonud välja selle nõrkusi ja puudusi?

8. Kuidas juhitakse Eestis Teie hinnangul e-riigiga seonduvat kommunikatsiooni?
9. Kas Eesti tegeleb piisavalt e-riigi eduloo ekspordi ja teadliku kommunikatsioonijuhtimisega välisriikide suunal? Palun põhjendage oma vastust.
10. Missugune institutsioon peaks juhtima e-riigi alast kommunikatsiooni ja turundust Eestis, nii et teave Eestist kui e-riigist jõuaks ka välismeediasse?
11. Kas te olete e-riigi teemal suhelnud ka enda välismaa kolleegidega? Milline on nende hinnangul Eesti maine e-riigina?
12. Kui kestlik on Teie arvates Eesti e-riigi edulugu?